

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**ÖMER SEYFETTİN HİKÂYELERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YER ALAN DEĞERLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emrullah KARATEKİN

TOKAT

HAZİRAN,2016

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**ÖMER SEYFETTİN HİKÂYELERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ
ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA YER ALAN DEĞERLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emrullah KARATEKİN

Danışman

Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ

TOKAT

HAZİRAN,2016

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını "intihali engelleme" programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Emrullah KARATEKİN

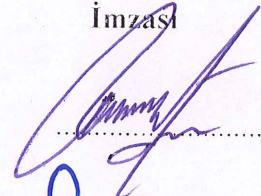
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

Yukarıda başlığı verilen Y¼ksek Lisans tezi Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü İlköğretim anabilim Dalı tezli y¼ksek lisans ğrencisi Emrullah KARATEKİN'nin "Ömer Seyfettin Hikayelerinin Sosyal Bilgiler ğretim Programında Yer Alan Değerler Açışından İncelenmesi" isimli tezi Tarihinde j¼rimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalında y¼ksek lisans tezi olarak kabul etmiştir.

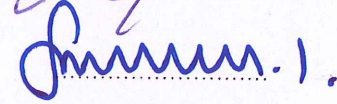
J¼ri yeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

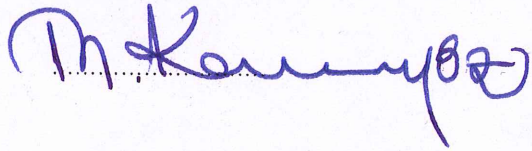
Başkan : Doç. Dr. Zafer KUş

ye (Danışman) : Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ

ye : Yrd.Doç. Dr. Beytullah KARAGÖZ

ye :

.....

ye :

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen ğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

/ /2016
Doç. Dr. Adem İşCAN
Enstit¼ M¼d¼r¼

ÖNSÖZ

Toplumsal yaşamı bir arada tutup, toplumsal düzeni sağlama amacındaki değerlerimiz farkında olmasak ta toplumlar üstü bir güçtür. Binlerce yıllık tecrübelerden, ortak akıldan süzülerek günümüze ulaşmışlardır değerlerimizin yeni nesillere aktarım çabası ise insanlık tarihi kadar eskidir. Zorunlu eğitim sistemi ile değerlerin aktarımında en önemli ders olarak geliştirilen sosyal bilgiler dersinde değerlerin aktarımı ve iyi bir yurttaş olabilmek için beklenenler birlikte verilmektedir. Sosyal bilgiler dersi bu görevlerini yaparken ki en büyük yardımcısı ise hiç şüphesiz çocuk duyarlılığına hitap edecek edebi eserlerdir. Bu edebi eserler arasında hiç şüphesiz sade, kısa cümleleri ustalıkla kullanabilen, kısa hikâyelerinde mizah ögesini özenle kullanan Ömer Seyfettin'in eserlerinin olmasının büyük fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

TEŐEKKÜR

Tezimin her aŐamasında bŸyŸk bir sabır ve Ÿzveri ile yardımlarını esirgemeyen hocam sn. Doç.Dr. Ŗmer faruk sŸnmez'e, verdiği maddi ve manevi desteklerden dolayı kardeŐim sn Doç. Dr. Kadir KARATEKİN'e ve tezimin her anında yanımda olan oğlum Emre KARATEKİN'e en iŐten teŐekkŸrleri borç bilirim.

ÖZ

Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Yer Alan Değerler Açısından İncelenmesi.

Emrullah KARATEKİN

Yüksek Lisans Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doçent Doktor Ömer Faruk SÖNMEZ

Bireyin topluma katıldığı sosyalizasyon süreci aynı zamanda bireyin karakter özelliklerini kazandığı bir süreçtir. İnternet iletişiminin ve kitle iletişim araçlarının bu süreçte verdiği zararlı etkiler yapılan araştırmalarla ortaya çıkmaktadır. Bu süreçte çocukların edebi eserlerle tanıştırılmaları, bu eserlerin çocuğun en güven duyduğu aile ortamında, aile bireyleri tarafından birlikte okunmalarının faydalı olduğu anlaşılmıştır. Değer aktarımının toplumların kendi varlıklarını sürdürmelerini sağlayan en önemli araçlardan birisi olduğu şüphesizdir. Sosyalizasyon sürecindeki çocuk ve gençlere geçmiş yüzyıllarda öykü ve hikâye anlatımı ile toplumun değerlerini aktarma, o zamanlarda oldukça önemli yöntemlerden birisi olmuştur. Toplum yeni bireyleri entegre etmeye çalışırken, bu yeni bireyler için eğlenceli ve güvenli olan bu yöntemin günümüzde formal eğitimin verildiği okullarda öğretim programlarını destekleyecek bir şekilde devam ettirilmesi değerler eğitimi açısından yararlı olacaktır.

Bu araştırmanın temel amacı da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere aktarılması için belirlenmiş olan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programındaki değerlerin Ömer Seyfettin'in hikâyelerindeki yerini saptamak ve bu hikâyelerin öğretim programındaki çabalara ek olarak yapabileceği muhtemel katkıları incelemektir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın veri kaynağını Ömer Seyfettin'in hikâyeleri oluşturmaktadır. Ömer Seyfettin'in araştırma kapsamı içine alınan hikâyelerinden veriler doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Toplanan verilerin analizinde ise içerik analizi yapılmıştır.

Araştırma sonucunda Ömer Seyfettin'in Yalnız Efe ve araştırma kapsamına alınan diğer hikâyelerinde belirlenen değerlerin 17 adedine ulaşılabilmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında belirlenmiş olan değerlerin tümünün aktarımını yapan tek bir hikâye

bulunmamaktadır. Bu araştırmada Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin öğrencilere sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerleri iletmesi bakımından faydalı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Ömer Seyfettin, Değerler Eğitimi, Hikâye

ABSTRACT

Review the Ömer Seyfettin's stories in terms of values in Social Studies teaching programs

Emrullah KARATEKİN

The socialization process in which individuals participate in society is also a process by which individuals get their own characteristic traits. The harmful effects of web communication and mass media in this process have been revealed by researchs. It also has been found useful that be introduced children with literature and read books together with children in safety of family home where child feels the safety. Transmission of values undoubtedly is one of the most important instruments to maintain societies own presence. Storytelling in the past ages was the most used way to transmit the values to children and adolescences in socialisation period. It will be helpful to take advantage of the enjoyable and safe instrument, the storytelling, as supportive to teaching programs in schools while the society tries to integrate the newcomers,

The main objective of this research is to determine the location of the values which were selected to be transmitted to students in the Social Studies courses by Ministry of Turkish Education (MEB). And possible contributions of those stories in addition to the efforts made by teaching program. To reach the targets of this research, The Survey Method which is amongst the Qualitative Research Techniques has been used. Data source of this research is constituted by Ömer Seyfettin's stories. The data were obtained by document analysis from the stories of Ömer Seyfettin which are under the scope of this research. Descriptive Survey Model and And Content Analyzing has been used to analyze the gathered data.

17 of the defined values has been reached in the Ömer Seyfettin's "Yalnız Efe" and other selected stories which are in the scope of research. There is any story which contains all the defined values. In this research, it has been reached that Ömer Seyfettin's stories could be useful to transmit the values which are in the Social Study courses teaching program.

Key words: Social Studies, Ömer Seyfettin, Values Education, Story

İçindekiler

BÖLÜM 1	3
GİRİŞ	3
Problem Durumu	3
Problem Cümlesi	7
Araştırmanın Amacı	7
Araştırmanın Önemi	8
Varsayımlar	9
BÖLÜM II.....	10
KURAMSAL ÇERÇEVE	10
Değer Kavramı	10
Değer Kavramının Hayatımızdaki Rolü.....	12
Değerler Eğitimi	17
Sosyalizasyon Sürecinde Değer Kavramı	20
Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Programına Girişi ve Yurttaşlık Eğitimi.....	25
Edebiyatın Sosyalizasyon Sürecinde ve Değerler Eğitimindeki Yeri	31
Ömer Seyfettin'in Yaşam Öyküsü	36
Yeni Lisan, Genç Kalemler ve Ömer Seyfettin.....	40
Sosyal Bilgiler 4, 5, 6 ve 7.Sınıflar Dersi Öğretim Programında Değerler.....	42
BÖLÜM III	51
YÖNTEM.....	51
Araştırma Modeli.....	51
Veri Kaynağı	51
Verilerin Toplanması	53

Verilerin Analizi	54
BÖLÜM IV	56
BULGULAR VE YORUM	56
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Adil Olma Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum.....	64
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Aile Birliğine Önem Verme Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum 66	
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Bağımsızlık Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum.....	68
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Barış Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum	70
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Bilimsellik Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum.....	70
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Çalışkanlık Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum	73
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Dayanışma Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum.....	75
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Duyarlılık Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum	76
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Dürüstlük Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum.....	79
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Estetik Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum	81
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Hoşgörü Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum	84
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Misafirperverlik Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum	85
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Özgürlük Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum.....	85
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Temizlik ve Sağlıklı Olmaya Önem Vermek Değerleri İle İlgili Bulgular ve Yorum.....	87
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Saygı Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum	88
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Sevgi Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum	91
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Sorumluluk Sahibi Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum ...	92
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Vatanseverlik Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum.....	94
Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Yardımseverlik Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum	96
BÖLÜM V	99
SONUÇ VE TARTIŞMA.....	99
KAYNAKÇA.....	102

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, problem, alt problemler, araştırmanın amacı ve önemi, varsayım ve sınırlılıklar yer almaktadır.

Problem Durumu

Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan değerler açısından incelenmesini, değer kavramının eğitim kavramının amaçlarında yer alıp almadığını araştırarak başlamak uygun gözükmetedir. Prof. Dr. Yahya Akyüz'ün Türk Eğitim Tarihi adlı eserinde öğretimi:

“ Teşkilatlı ve düzenli olarak genellikle bir öğretim kurumunda (okul vs.) öğretmenler tarafından, öğrencilere araç gereç kullanılarak bilgi aktarılması ve öğretilmesi çalışmalarının tümüdür ve bazen örgün eğitim olarak da adlandırılır. Öğretim, eğitimin bir parçasıdır ve ancak öğrenilen şeyler kişinin davranışlarında olumlu yönde değişiklikler meydana getirmişse eğitim haline dönüşür.” (Akyüz, 2001 s.2).

Öğretim ve eğitim kavramlarının içiciliğine rağmen, aslında öğretimin eğitime ulaşmak için bir yöntem, yol olduğunu görmekteyiz. Bu tanımda ideal eğitim sisteminin sağlamayı amaçladığı hedefler de gayet açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bilgi aktarımının ve öğretimin aslında bir amaç değil bir araç olduğu ifade edilerek, amacın ise aktarılan bilginin kişinin davranışlarında olumlu yönde değişiklikler meydana getirmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Olumlu değişiklik kavramını, Türkiye Cumhuriyetinde Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve diğer kanun ve yönetmeliklerle yükseköğrenime kadar eğitimden tek sorumlu ve tek düzenleyici olan Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) hedeflerinde görebilmekte miyiz? Bu sorunun cevabını MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından hazırlanmış olan 2015-2019 Stratejik Plan Hazırlık Programında öğretim hayatından beklentiler olarak yer verilmiştir. Adı geçen programın giriş bölümünde

“Bir toplumu yeniden oluşturmanın, topluma Şekil vermenin en temel araçlarından biri eğitimidir. Eğitim; eğitilenlere sorunlarını çözme yeterliği kazandırmayı hedefler. Eğitim; kişilerin bedensel, zihinsel, ruhsal ve duygusal bakımdan dengeli ve sağlıklı bir kişiliğe ve karaktere sahip olarak yetişmelerini hedefler. Eğitim; eğitilenlerin hür ve bilimsel düşünebilen, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumlu, yapıcı, yaratıcı ve verimli bireyler olarak yetişmelerini hedefler.”(Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] , 2013).

Topluma Şekil vermenin en temel araçlarından birisi olarak görülen eğitimin amacı MEB tarafından topluma yeni katılan bireylerin yani öğrencilerin Őekillendirilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamanın benzerini değerler için de göreceğiz. MEB’in gelecekteki hedeflerinin belirlendiği raporun giriş bölümünde ilköğretim düzeyindeki öğrenciler için iyi bir vatandaş olmayı gerektiren temel bilgi, beceri ve davranışların kazandırılması ile öğrencinin ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünde yetiştirilmeleri ve hayata hazırlanmaları hedeflenmiştir (MEB,2013). İlerleyen sayfalarda bu hedeflerin Sosyal Bilgiler dersinin varoluş sebebi ve en önemli amacı olduğunu göreceğiz. Bu hedefler sadece öğrenciye bilgi ya da bir mesleği öğretmekle sınırlı kalmayıp iyi bir vatandaş olmayı gerektiren temel bilgi, beceri ve davranışları da kazandırmayı içermektedir. Ortaöğretim için ise öğrencilere genel kültür vermek, hayatı, kişi ve toplum sorunlarını tanımları hedefi ile birlikte iş hayatına hazırlanmak ve yükseköğrenime hazırlamak hedefleri belirlenmiştir. Stratejik planda genel olarak öğrencileri bir üst düzey eğitime hazırlamak ya da iş hayatına hazırlamak öncelikli hedef olarak göze çarpmakla beraber ilköğretim için öğrencilerin iyi birer vatandaş olmalarının sağlanması, ortaöğretimde ise genel bir kültür vermekle birlikte, öğrencilere hayatı, kişi ve toplum sorunlarını anlamalarını sağlama hedeflerini de görmekteyiz (MEB, 2013). 14 Eylül 2011 tarih 28054 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan MEB’in Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin Amaç, Kapsam ve Görevlere ayrılmış Birinci Bölümünde Madde 1 de:

“Türkiye Cumhuriyetinde Anayasa, 430 Sayılı Tevhidi Tedrisat Kanunu ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile kalkınma plan ve programları doğrultusunda milli eğitim hizmetlerini yürütmek üzere Milli Eğitim Bakanlığı’nın kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir”(MEB, 2011)

Şeklinde MEB’in varoluş sebebi açıklandıktan sonra kurumun görev ve yetkilerinin düzenlendiğini aynı kararnamenin 2. Maddesinin a. bendinde ise

“Okul öncesi, ilk ve orta öğretim çağındaki öğrencileri bedeni, zihni, ahlaki, manevi, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden geliştiren ve insan haklarına dayalı toplum yapısının ve küresel

düzye rekabet gücüne sahip ekonomik sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlayan eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak, güncellemek, öğretmen ve öğrencilerin eğitim ve öğretim hizmetlerini bu çerçevede yürütmek ve denetlemek (MEB, 2011).”

Olarak MEB’in görevlerini görmekteyiz. Öğrencilerin bedeni, zihni, ahlaki, manevi, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden geliştirme amacını, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarına bakıldığında da görmekteyiz,

1. (Değişik: 16/6/1983 - 2842/1 Md.) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek (MEB-, 1973) maddesinde ifade bulan “yurttaş yetiştirme” hedefi de açıkça görölmektedir.

Prof. Dr. Yahya Akyüz’ün öğretimi tanımlamasında kullandığı “kişinin davranışlarında olumlu yönde değişmeler” hedefi ile Milli Eğitim Bakanlığı’nın amaçladığı “öğrencileri zihni, ahlaki, manevi, sosyal ve kültürel yönünden geliştiren” ifadelerinde belirtilen ifadelerdeki hedefler belirgin bir şekilde benzerdir. MEB’in genel amaçlarının belirtildiği bu maddede aynı zamanda “Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar yetiştirmek” kavramı da vardır. Yahya Akyüz’ün ifadesiyle “ kişinin davranışlarında olumlu yönde değişiklikler yapma” amacının yanı sıra görev ve sorumluluklarını bilen yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlayan MEB bu hedeflere nasıl ulaşmayı amaçlamaktadır?

Genelde eğitimin özelde ise Sosyal Bilgiler dersinin temel amaçlarından birisi olan kişinin davranışlarını etkileyecek olumlu gelişmeler elde edebilmek için kullanılabilir önemli yöntemlerden birisi olarak düşünölmektedir değerler eğitimi. Bireyin topluma katılımını toplum ve birey açışından sıkıntısız bir şekilde gerçekleşmesini hedefleyen ve insanlık tarihi kadar eski olan değerler eğitimi (Titus, 1994) eğitimin amaçlarının gerçekleşmesine yardımcı olabileceği düşünölmektedir.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda belirtilen hedeflere ulaşabilmek için en önemli dersin Sosyal Bilgiler dersi olduğu ve Sosyal Bilgiler dersi ile öğrencilere iyi bir

vatandaş olabilmek için gerekli temel bilgi, beceri davranış ve alışkanlıkları kazandırılabilceği düşünölmektedir. Sosyal Bilgilerin ders olarak öğretim programına ilk kez girdiği Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) de zorunlu eğitimin var olma sebebi ve en önemli hedefi "cumhuriyetin erdemlerini gelecek nesillere aktarmak ve demokratik devlete iyi yurttaşlar yetiştirmedir (Titus, 1994). Bu amaca ulaşabilmek için ABD'deki eğitim sisteminde ilk kez öğretim programına giren Sosyal Bilgiler dersinin içeriği iyi bir yurttaş yetiştirme amacına göre tasarlanmış ve uzunca bir sürede de dersin içeriğinde temel değişiklikler yapılmamıştır (Ross,2006, s.4). Sosyal Bilgiler dersi yurttaşlık eğitimi verirken, bu eğitimi yurttaşlık eğitiminden ayrılamayacak olan değerler ve dolayısı ile karakter eğitimi de sağlayarak yerine getirecektir.

Değerler eğitiminin Sosyal Bilgiler öğretim programları içeriğindeki kapsamlılığı, MEB'ce belirlenen görev ve sorumluluğunu bilen yurttaş yetiştirme hedefine ulaşabilmek için önemli bir araç olduğu saptanmıştır. Değerler eğitiminde ise edebi eserlerin, öğrenilen değerlerin pekiştirilmesinde önemli bir rol üstlenebileceği düşünölmektedir. Karakter eğitimi uzmanları çocuklara, edebî eserleri okutarak olumlu karakter davranışlarının yavaş yavaş aşılabilceği görüşündedir. (Karatay, 2011). Edebi eserler, çocuğun çağlar boyunca toplum içinde biriken, kabul gören ve paylaşılan değerleri tanımısına, öğrenmesine yani değerlerin aktarılmasına yardımcı olmaktadır (Fırat ve Mocan, 2014). Nitekim Karatay (2007) çocuk edebiyatının eğitici yönüyle öne çıkan bir edebiyat türü olduğunu, çocukta olayları, kendini ve çevreyi algılayışına katkılar sağlayarak olumlu davranışlar geliştirmesine neden olduğunu ve bir yandan da, çocuğun farkında olmadan kültüre dayalı milli ve evrensel değgerlere karşı bir bilinci oluşturduğunu ifade etmektedir. Edebi metinler yaşanan bir gerçeğliği dönemin zihniyeti, zevki ve anlayışından hareketle yorumlanıp insana ait bir özelliği somut bir biçimde ifade ederler (Aktaş, 2009). Yani edebi metinler gerçeğliğin sanat yoluyla ifade edildiği metinlerdir. Dolayısıyla edebi eserlerde yer alan olaylar ve durumlar çocuklar için gerçeğ hayatta karşılaşılabilecekleri muhtemel olaylar ve durumlardır. Bu olaylar ve durumlarla karşılaşan çocuk okuduğu edebi metinlerden edindiği değerleri sergileyecektir. Doğru veya yanlış bir davranışın olumlu veya olumsuz taraflarını sözlü olarak telkin etmek yerine, öyküleyici bir eserde bunun yararlarını veya zararlarını öykü kahramanlarının kişiliğinde çocuğa yaşatmak, değer olarak iyi - kötü, doğru-yanlış vb. bir davranış olduğunu göstermek daha etkilidir (Karatay, 2011). Edebi metinlerde yer alan örnek olaylar aynı zamanda çocuğun

empati, muhakeme, sorgulama, eleştirel düşünme gibi bir çok bilişsel becerilerinin gelişmesine de neden olacaktır. Edebî metinler, sanat zevki ve anlayışıyla kültür değerlerini hayatın gerçekliğinden hareketle somutlaştırır. Bunlar, insanın estetik zevkinin gelişmesine ve mensubu bulunduğu toplumun değerlerini benimsemesine hizmet eder (Kurudayıoğlu ve Çakıcı, 2013).

Sosyal bilgiler dersinin amaçları ile edebi eserlerin öğrencilerde bıraktığı izler arasında yakın bir ilişki olduğu düşünüldüğünde (Demir ve Akengin, 2011) Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin kazandırılmasında öğrencilere faydalı olacağı düşünülmektedir. Bunun nedeni Ömer Seyfettin'in öğretmenlik yaptığı zamanlarda edinmiş olduğu tecrübe ile kısa hikâyelerinde hedeflenen yaş gruplarına uygun anlatımı ile mizahı ve sade bir dili kullanmasıdır. Ömer Seyfettin hikâyelerinde sık kullanılan fiiller, kısa, kurallı ve basit yapıdaki cümleler çocuğun algılayabilirliği açısından önemlidir. Yine, anlatımın düz olması, iç içe geçmiş bir anlatım tekniğinin kullanılmaması çocuk okurların okuduklarını algılaması ve anlamlandırması bakımından olumlu bir özellik taşımaktadır (Sallabaş, 2012). İlkokul ve ortaokulda öğrenim gören öğrencilerin ilgi ve zevkle okuyabilecekleri çok sayıda yerli hikâye ve romanlarımız olmadığı (Oğuzkan, 2006, s.107) düşünüldüğünde Ömer Seyfettin hikâyelerinin eğitim sistemimizdeki yeri ve önemi daha da artmaktadır. Buna karşın Ömer Seyfettin'in eserlerinin günümüz çocukları ve gençleri tarafından çok okunup, bilinmediği göz önüne alındığında, bunun Türk Milli Eğitiminde büyük bir eksiklik olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu çalışma Ömer Seyfettin hikâyelerindeki değerleri ortaya çıkararak genelde eğitimcilerin özelde de sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde bu hikâyeleri bir öğretim materyali olarak kullanmalarına vesile olacağı ve bu eksikliği bir nebze olsun gidereceği düşünülmektedir.

Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde ne kadar ve nasıl yer verilmektedir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan (adalet, dayanışma, aile birliğine önem verme, bilimsellik, bağımsızlık, saygı, yardımseverlik,

hoşgörü, çalışkanlık, barış, misafirperverlik, duyarlılık, temizlik, dürüstlük, sorumluluk sahibi olma, estetik, sağlıklı olmaya önem verme) değerlerin Ömer Seyfettin hikâyelerinde ne kadar ve nasıl geçtiğini belirlemektir.

Araştırmanın Önemi

Değerlerin nesilden nesille aktarılmasında, kurum olarak okullara büyük görevler düşmektedir. Özellikle ilkököl ve ortaokul değerlerin aktarımı açısından önemli bir dönemdir. Çocuk okula başlamasıyla birlikte bir topluluk içinde yaşamaya başlar. Topluluk içinde birey olmayı öğrenir. Böylece toplum kurallarıyla ve değer yargılarıyla tanışır. Çocuğun içinde bulunduğu toplumla uyum içinde yaşayabilmesi için toplumun değer yargılarını bilmesi, bunları yaşaması ve yaşatmasıyla mümkündür. Çocuğun kendi değerler sistemini oluşturması tesadüflere ve sadece enformel öğrenmelerin gerçekleştiği çocuğun sosyal çevresine bırakılmamalıdır. Toplumsal hayatın devamlılığının sağlanmasına olumlu yönde katkı sağlayacak bireylerin yetiştirilmesi okulların resmi görevleri arasındadır (Ekşi ve Katılmış, 2011). Çünkü toplumun ihtiyaçları eğitime önemli bir ulusal işlev yüklemektedir ki eğitimin en önemli işlevi toplumun tarihten gelen kültürel değerlerini genç kuşaklara aktarılmasıdır (Doğan, 2004). Eğitimin bu toplumsallaşma görevi ilkököl ve ortaokulda büyük ölçüde Sosyal Bilgiler dersinin sorumluluğuna bırakılmıştır. Sosyal Bilgiler dersi yapısı gereği hayatla ve bireyin fiziki ve özellikle sosyal çevresiyle çok daha fazla ilişkili bir derstir. Bu ders kapsamında bireyin sosyal çevresiyle olan ilişkisi geliştirilebilir. Bunun için bu dersin özel öğretim yöntem ve teknikleri ile verilmesi gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersinde bireyin kendi değerler sistemini oluşturmasında edebi ürünlerden etkili bir şekilde yararlanılabilir. Özellikle Ömer Seyfettin hikâyelerinin edebi metin içeriğinin zengin oluşu değerleri iletmesi bakımından incelenmesini gerekli kılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilecek bulgular ile günümüzde pek çok değerın yitirilmesiyle ortaya çıkan sorunların nasıl üstesinden gelinebileceği konusunda önemli katkılar yapabileceği düşünülmektedir. Değerlerin öğrencilere aktarımında edebi metinlerden yararlanmanın, bu metinlerdeki kahramanların öğrenciler tarafından rol model olarak seçilmelerinin sağlanarak, günümüzdeki sosyalizasyon sürecinin bozulması ile ortaya çıkan çocuk ve gençlere kötü örnek olabilecek rol modellerin etkilerinin azaltılabileceği düşünülmektedir.

Varsayımlar

1. Ömer Seyfettin hikâyelerinde yer alan değerlerin belirlenen değerlerle uygunluk içerisinde olduğu varsayılmaktadır.
2. Ömer Seyfettin'in seçilen hikâyelerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerleri kazandırmada kullanılabileceği varsayılmıştır.

Bu çalışmada Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları değerleri içermesi bakımından incelenmiş; diğer yönleri araştırma dışında tutulmuştur. Ömer Seyfettin hikâyelerindeki olaylar ve kahramanlar sadece değerler eğitimi açısından incelenmiş olup, kitabın biçimsel ve edebi özellikleri araştırma dışında tutulmuştur.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma konusu kapsamında kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar açıklanmıştır.

Değer Kavramı

Değer kavramı, toplumsal hayatın her alanında karşımıza çıkan bir gerçekliktir. Birçok disiplinin ilgi alanına girmektedir. Özellikle sosyolojide oldukça önemli bir ağırlığa sahiptir. Değerler bireylerin davranışlarına genel olarak rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlardır. (Halstead ve Taylor, 2000 akt. Fidan, 2013) Bu tanımlamada değerlerin, bireyin davranışlarını etkileyen aynı zamanda da bireyin davranışını sorgulayan bir kavram olduğunu görmekteyiz. Toplum yeni katılacak üyelerine doğruyu yanlış öğretmekte ve bu şekilde devamlılığını sağlamaya çalışmaktadır. Beil'e göre bireyler kendileri için ölçü edinmeyi toplumsal kurallar, gelenek ve görenekler yoluyla "iyi" ve "kötüyü", "doğru" ve "yanlış" ayırt ederek kendi ahlak ilkeleri doğrultusunda öğrenirler (Beil, 2003, akt. Fidan 2013). Toplumun bireye kendini hissettirdiği, toplum tarafından geliştirilmiş, toplum tarafından aktarılan ve bireyin bu aktarılanlarla kendini sınırladığı bir kavramdır değerler. Öğretilenler aracılığı ile toplum bireyi hazırlamakta, birey ise kendini topluma kabul ettirebilmenin yollarını öğrenmektedir. Değer kavramına Gordon Marshall tarafından hazırlanmış olan Sosyoloji sözlüğünde göz attığımızda "Tamamen farklı anlamlar taşıyabilen bir sözcük" açıklaması ile karşılaşırız. Açıklamanın devamında ise "toplumsal düzenin muhafaza edilmesinde ortak değerlerin önemine aşırı vurgu yapılmaktadır" denmektedir. Sosyolojiyi değer sorunları ile uğraşan bir disiplin olarak tanımlayan sözlük toplumun kısmen değerler aracılığı ile kurulduğundan sosyolojinin incelenmesini bir açıdan değerlerin incelenmesi olarak görmektedir (Marshall, 1999, s.134-135). Birey ile toplum arasında yazılı olmayan kurallar olarak da ifade edebileceğimiz değerler, dinsel ya da ahlaki kurallarla sıklıkla karıştırılmaktadır.

" Ödüllendirilen ya da yüksek beğeni kazandıran (değerler) ifadesini kullandığımızda bu ifade uygun insan davranış standartları anlamına gelmektedir.(Ahlak) ise bireyin ait olduğu toplum için olduğu kadar birey için de iyi olanı kontrol eden prensipler(etik değerler) ile uyumludur."(Irwin 1988 akt. Fyffe, Ian, H ve Glen, ,2004 s.105).

Her ne kadar Irwin sıklıkla kullandığımız değerler kavramındaki karmaşık durumu çözmeye çalışsa da kavram etik ve ahlak ile olan bağlantılarından dolayı aslında son derece genel bir o kadar da birbiri içine geçmiştir. Toplum ve bireyle ilgisi olması değer kavramının eğitim sisteminin olmazsa olmazları arasına girmesine neden olmuştur. Değerleri okullar için bir çekirdek, merkez olarak gören Tarlington ve O'Shea değerleri okul için binası ve mobilyaları kadar ayrılmaz, vazgeçilemez görmektedir (Tarlington ve O'Shea 2002 Akt. Fyffe, Ian ve Glen,2004 s.105).

Değer kavramının toplumsal düzenin muhafaza edilmesindeki önemi, bu önemden dolayı eğitim hayatındaki ağırlığı yeni bir olgu değildir. Tarih boyunca değerlerin aktarımı aile ve devletler için en önemli amaçlardan birisi olmuştur. Uyumlu birey, toplumca saygı görenek aslında toplumun kurallarına uymanın sağlayacağı faydalar ile teşvik edilmektedir. Herkes sosyal çevresinde hangi davranışın daha geçerli olduğuna hangisinin geçersiz olduğuna ilişkin önceden belirlenmiş yerleşmiş değer yargıları ile karşılaşır. Toplum bireylerden iyi ve kötüyü anlamasını değil, bunları hissetmesini ister. Bireyi aşan ve yücelen bir toplumsal varlık olarak değer, kendisini doğal bir gerçeklik olarak toplumsal yaşamda kabul ettirir (Tolan, 1996, akt Yazar ve Yelken, 2013). Tolan'ın bu tanımı "değer" kavramının toplumsal yaşamdaki hâkimiyetini ifade ettiği gibi, aynı zamanda bireyin de bu değerleri bir refleks halinde yaşatması gerektiğini belirtir. Toplumsal hayatı şekillendiren, belirleyen temel unsurların önemli bir kısmını toplumsal değerler oluşturmaktadır. Kızılçelik ve Erjem'e göre, değerler aynı zamanda, arzu edileni veya edilmeyeni, beğenileni veya beğenilmeyeni, doğru olanı veya olmayanı belirleyen temel normlar olarak gündelik yaşantıda önemli bir yer tutar (Kızılçelik ve Erjem, 1992 akt. Yazar, 2013). Değerler bu tanımlamalara göre yazılı olmayan hukuk kuralları gibidir. Başlangıcı bilinmeyen, varlığı sorgulanmayan, uyulması gereken kurallardır. Varoluş amacı ilahi değildir. İnsanlar tarafından, bir arada yaşamın gerektirdiği davranışlardır. Toplumu oluşturan bireyleri denetleyen en önemli araçlardır aslında değerler. Güven'e göre toplumsal yaşamı bir arada tutma, toplumsal düzeni sağlama amacındadırlar değerler. Birey dünyayı bu kavram ile öğrenmeye başlar, yaşamını, düşünce ve davranışlarını bu normlara uygun hale getirir. (Güven,1999, akt. Yazıcı, 2006 s.500).

Özetle değer, insanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran ve insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünüdür (Ulusoy ve Dilmaç, 2012,s.16).

Değer Kavramının Hayatımızdaki Rolü

Toplum ve birey için sayısız görevi yerine getiren değer kavramı tam olarak nedir? Bireylerin davranışlarına rehberlik eden değerler (Halstead ve Taylor, 2000 akt. Fidan, 2013), bireyi aşan ve yücelen bir toplumsal varlık olarak değer, kendisini doğal bir gerçeklik olarak toplumsal yaşamda kabul ettirir (Tolan, 1996, akt Yazar, ve Yelken, 2013). Değerler aynı zamanda toplumsal yaşamı bir arada tutma, toplumsal düzeni sağlama amacındadırlar (Güven, 1999 akt. Yazıcı, 2006). Bu ifadeler ışığında değerlerin günlük hayatımızdaki yerini incelersek karşımıza, bireylerin değerlerinin toplamı olan “toplumun değer yargıları “ ifadesi çıkmaktadır. “Toplumun değer yargıları” ifadesini, ifadedeki kelimelerin anlamlarını irdeleyerek çözümlersek; yargı, bir olgu veya kavramlar üzerine kurulu bir iddiayı dile getiren ifadelere verilen addır açıklamasına ulaşırız (<http://www.felsefesinifi.com>). Yargılar, olgusal alana ve değerler alanına ait olmak üzere ikiye ayrılır. Değer Yargıları “dışsal gerçeklikleri bulunmayan ancak insanların zihinlerinde anlamları bulunan fenomenlere dair öznel yargılar bulunmayan ancak insanların zihinlerinde anlamları bulunan fenomenlere dair öznel yargılar olarak açıklanabilir. Bu yargılar ahlak, sanat ve din, değerler alanına aittir. Ahlaki yargılar iyi-kötü, dinî yargılar sevap-günah, sanatsal yargılar güzel çirkin olarak değerlendirilir.” (<http://www.felsefesinifi.com>) İnsanların zihninde anlamları bulunan fenomenlere dair öznel yargılar, yani kişisel değerlendirmeler sonucu bireyler tarafından bulunan doğru ve yanlışlardır değerler. Bireylerin doğruları ile yanlışlarının bileşimi de o toplumun değer yargıları oluşmaktadır saptamasını yapabiliriz. Bu aygıtlar ile toplum düşünmeksizin doğru-yanlış arasındaki ayrımları refleks olarak ayırt etmekte, yazılı olmayan kurallar ile işleyişini sürdürmeye çalışmaktadır. Dünyevi ve ilahi değerleri bir potada eriterek kendine ait olanı bulur. Artık kaynağı ne olursa olsun bu yargılar topluma aittir ve toplumca korunur. Topluma mal olmuş yargılar toplum tarafından benimsenmeleri, yazılı olmayan yaptırımlar içermeleri nedeni ile birey ile toplum arasındaki ilişkileri düzenlemekte ve toplumun devamlılığını sağlamaktadır. Toplumun değer yargılarına uyum, kişinin toplum içerisindeki statüsünün

belirlenmesinde etkili olmaktadır. Bu uyum sayesinde birey, diğer insanlar ile etkili iletişime geçebilir ve sosyal konumunun belirlenmesi için uygun bir altyapı oluşturabilir. Bir toplumdaki değerlerin toplamı o toplumun değer yargısını oluşturur. Toplumun değer yargıları olan değerler toplum için bir tutkal vazifesi görmekte, toplum için otokontrol rolünü üstlenmektedir. (<http://www.felsefesinifi.com>)

Küçüğün büyüğe saygısı sadece dinen emredildiğinden değil, aynı zamanda toplumca istendiğinden günlük yaşamımızda yer alır. Hırsızlığın kötü, şiddetin kınanması gereken bir davranış olarak benimseyen toplumlarda bu fiilleri gerçekleştirmeyi düşünen insanlar sadece yasal yaptırımları değil, toplumsal yaptırımları da düşünmek zorunda kalır. Toplumsal yapıda önemli bir yere sahip olan değerlerin önemini Kırav'ın sosyal yapıyı anlatan ifadelerinde de görmekteyiz.

“İster ilkel, ister feodal, ister modern temel yapıda ya da bunların değişim içindeki çeşitlenmeleri halinde olsun, her sosyal yapı, bu yapıyı meydana getiren sosyal kurumların, insan ilişkilerinin ve bunların karşılıklı etkileşmelerinden doğan sosyal değerlerin birbirlerini karşılıklı olarak etkiledikleri bir bütündür. Ve bu bütün her zaman aynı olmayan bir hız ve tempoyla değişir. Bu yapıyı meydana getiren öğelerin birbirlerine bağlı ve bağımlı oluşları da değişimin rastgele olmamasına, alternatiflerin sınırlı kalmasına sebep olur. Böyle karşılıklı ilişkiler bütünü halinde oluş, aynı zamanda, sosyal yapının bir tarafının değişip diğer yönlerinin değişmeden kalmasına izin vermez. Değişik derecelerde de olsa sosyal yapı dediğimiz fonksiyonel bütünün her cephesi belirli yönlerde değişikliğe uğrar. Değişme, sosyal yapının her tarafında zincirleme reaksiyonlar şeklinde kendini gösterir. Onun için her toplum daima değişme halinde olmakla beraber, birbirine bağlı ve bağımlı kurumların, ilişkilerin ve değerlerin her zaman denge halinde kaldığı bir sistemdir. Değişme oluşumunda kurumların ya da değerlerin bir bütün içerisinde görece yerleri, fonksiyonları ve bu fonksiyonların bütünün konfigürasyonunu belirleme rolü ve önemi değişir. Bu bakımdan iç değişme oluşumları her zaman denge koruma mekanizmaları halinde belirir (modernwish.wordpress.com)

Sosyal yapıdaki değişmelerin değerlere etkilerini ise gene Kırav'ın sözleri ile aktarırsak

“Denge halini sürdüren, toplumdaki çeşitli kurum ve değerlerin birbirleri ile iki oluşum genellikle yapının daha çabuk değişen yönleri ile daha yavaş değişen yönleri arasında beliren açıklığın (lag) doldurulmasını temin eder. Ve dolayısıyla çözülmeyi (disorganization) ve bunalımı önler. Değişme çok yavaş olduğu zamanlar, sık sık eski düzene has kurum ve değerlerin yeni yapı içerisinde ya da yeni düzenin kurum ve değerlerinin eski yapı çerçevesinde anlamlar, fonksiyonlar kazandığı, yoruma uğradığı görülür. Görece olarak daha hızlı ve daha kapsamlı değişme hallerinde, her iki temel yapıda da görünmeyen, fakat oluşum içerisinde beliren ve bütünleşmeyi sağlayan kurumlar ve ilişkiler ortaya çıkar ya da eski kurumlar yeni fonksiyonlar kazanır. Bu hal, sosyal yapının her kurumu, ilişkisi ya da bunlarla ilgili değerlerin hepsinin aynı anda ve aynı hızla değişip, aynı süre içerisinde yeni bir yapı haline gelmemesinden doğar. Değişimin bunalımsız olmasını sağlayan, çözülmeyi önüne geçen ve her iki sosyal yapıya da ait olmayan bu yeni beliren kurumlar, ilişkiler, değerler ve fonksiyonları biz «tampon mekanizmalar» terimi ile ifade ediyoruz. Bu «tampon

mekanizmalar» sayesinde, sosyal yapının çeşitli yönleri birbiri ile bağlanır, fonksiyonel bütünün parçası olmayan taraflar kaybolur. Bu şekilde toplumun orta hızda bir değişme oluşumunda da görece bir denge halinde kalması olanağı bulunur (modernwish.wordpress.com).

Değişimlerin bunalımsız olmasını sağlayan “ tampon mekanizmalar” içerisinde yer alan yeni beliren değerler kavramı ile değerlerinde bu değişime maruz kaldıklarını ifade eder Kırav. Değerler yok olmaz, bu yazısız hukuk kuralları varlığını devam ettirir, fakat değişimlerin oluşturduğu yeni anlayışların ışığında. Yakın zamana kadar “ başımıza yeni icat çıkarma “ sözünü sıklıkla kullanana büyüklerimiz, hızla değişen dünyada “ icatlar çıkarmanın” büyük bir öneme kavuştuğunu görmektedir. Değişimler günümüzde hızla ilerleyen teknoloji ve getirdiği bilgiye erişimin kolaylaşması ile son derece hızlı olmaktadır. Bu değişimlerin sonucunu Yazıcı, Smith’in ifadeleri ile şu şekilde aktarmaktadır.

“Eski kurumlar çözülür veya biçimlerini tümüyle değiştirirler. İnsanın çevresi ve arkadaşlarıyla ilişkileri her nesille birlikte başkalaşır. Eğilimler, adet ve gelenekler, inanç ve deneyimler, bu başkalaşmaları toplumsal yapıda yansıtmışçasına birbirlerini izlemişlerdir. İletişimde, eğitimde, üretim ve tüketim alışkanlıklarında, savaşta, hak hukukta, sanatta, yönetimde, aile yaşamında, vergilendirmede, boş zaman değerlendirmesinde, giyside, bireysel davranışta, diğer bir deyişle her alanda her nesille artan ve atalarının omuzlarında yükselerek ağırlıklarını yaygınlaştıran yenilikler ve değişimler görmekteyiz.” (Smith,1996 akt. Yazıcı,2013, s.1492-1493).

Toplum için tartışılmaz bir öneme haiz olan ve insanları ortak amaç ve beklentilerde birleştiren değerlerimizi bu değişimlerden muaf tutamasak bile toplumun iyiliği için binlerce yıllık süzgeçten geçerek gelen şu anki değerlerimizin ışığında bu değişimleri yaşamalıyız. Değerlerimiz tüm geçmişimizdeki ortak yaşantıdan süzülüp zaman içerisinde artık bir yaşam tarzımız olarak bireyi kontrol altında tutarak toplumun düzenini sağlamaktadır. Değerlerin değişiminin toplum yararına olması için, değişmekte olan değerlerin bireylerin üzerindeki gücünden faydalanabiliriz. Bu güç sayesinde değerlerimizi daha bilinçli olarak, kontrollü bir şekilde değişimleri mümkün olabilir. Zaten kendisi önemli bir güce sahip olan değerler, toplumsal değişim süreçlerinde desteklenir ve pekiştirilirse, topluma zararı olabilecek eylemler insanların zihinlerinde yer etmeksizin dışlanabilirler. Değişim sürecinin hızının kontrolü yitirmemize neden olmasına izin vermemeli, binlerce yıllık tecrübeden ve ortak akıldan süzülen değerlerimizdeki kontrolsüz değişimlerine izin vermemeliyiz.

Eğer bunu gerçekleştirmezsek Mustafa Çavdarci'nın da belirttiği gibi “ toplumdaki

ortak değer yargılarının göreceği zarar sadece toplumu değil, milli bütünlüğü de bozar”. (Çavdarıcı, 2002) Değerlerin ve ortak değer yargılarımızın değişim sürecinde görebileceği zararın neden olabileceği sonuçların yıkıcılığı, değerlerimizi anlamamızı, değişimlerle oluşan yeni değerlerin doğru olarak değerlendirilmelerinin önemini göstermektedir. Toplum olarak değişimlerin getirdiklerini hiç düşünmeksizin benimsersek, ortak amaçlarımızın önemini unutursak bu durumun yıkıcı etkilerini toplum olarak yaşarız.

Önemli olan bu değişimlerle meydana gelen yeni değerlerin toplumca kabul gören eski değerleri pekiştirmeleri, onları günümüz önceliklerine adapte etmeleridir. “ Başıma icat çıkarma” deyiminin günümüzde kullanımının kötü sayılması gibi, değişimlerin toplumun menfaatine olması çok önemlidir. Hırsızlık yapmanın, ya da kullanılan yöntemlerin önemszenmeksizin güç ve paraya kavuşmanın yıkıcı etkilerini okulda, ailede ve devletin desteği ile kitle iletişim araçlarında sürekli belirtmezsek, dürüstlük, çalışkanlık, yardımseverlik, duyarlılık gibi değerlerimizin yok olmasının kaçınılmaz olacağı gibi.

Değerler kavramının toplumdaki yerini anlamak için değerlerin özelliklerini Fischer şöyle sıralamaktadır. (Fischer, 2006 akt. Yazıcı, 2014)

* Değerler paylaşırlar; kişilerin çoğunluğu değerler üzerinde uzlaşmıştır. Herhangi bir bireyin yargısına bağlı değildir.

* Değerler ciddiye alınırlar; kişiler bu değerleri, ortak refahın korunması ve sosyal gereksinimlerin karşılanması ile birlikte görür.

* Değerler coşkularla birlikte bulunur; kişiler yüce değerler için özveride bulunur, dövüşür ve hatta ölürler.

* Değerler soyutlanırlar; kişiler arası oydaşma ve uzlaşma gerektirdiği için kavramsal olarak diğer değerli nesnelere soyutlanabilir.

* Değerler toplumsaldır; bireyin dışındadır ve toplumun baskısı özelliklerine sahiptirler.

* Birey, toplumsal olan değerleri içinde doğduğu toplumda hazır bulur; toplumsallaşma sürecinde değerleri öğrenir, benimser, uygulamaya katılır ve bir sonraki

kuşağa aktarmaktadır. “Kısacası toplumsallaşma süreciyle bireylere, toplumun temel değerleri, normları, örf, adet ve teamülleri öğretilmektedir ” (Güven, 1999 akt. Yazıcı M. 2014). Birey, bu değerlerle eğitildiği için de genellikle bireyin kararları toplumun değerlerine uygun düşmektedir. Toplumda, değerleri öğrenemeyen bireyler “deli” olarak nitelendirilirken, değerleri benimsemeyen ve uygulamaya katılmayanlar ise cezalandırılmaktadır.

* Sosyal değerler süreklidir; değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması aile, okul, arkadaş çevresi, meslek ve iş örgütü ve kitle iletişim araçları ile sağlanmaktadır. Bu araçlarla toplumlar, gruplar ve kurumlar pek çok sosyal değeri bünyesinde taşır, geliştirir ve yeni kuşaklara aktarırlar.

* Değerler dil ve sembollerle aktarılır; bir toplumun konuştuğu dil ve ortak sembolleri o toplumdaki grupların ve kurumların ortak değerlerini hem yansıtır hem de yaşatır. Örneğin şan, şeref, gibi kelimeler ile evlilik sürecinde yapılan törenler sosyal değerleri yansıtır.

* Değerler değişime açıktır; Felsefede, değerler konusunda yapılan en önemli tartışmalarda cevabı aranan soru, değerlerin relativliği ya da mutlaklığı sorusudur. Değerlerin değişmediğini savunan görüşlere karşılık, değerlerin relativliğini savunan görüşlere göre, “mademki farklı toplumlar ve çağlar aynı ‘değer ’den başka şeyler anlıyor veya aynı ‘şeye’ bazen ‘iyi’ deyip herkesçe yapılmasını bekliyor, bazen da ‘kötü’ deyip yasaklıyor, değişmez bir değer yoktur.” (Kuçuradi, 1971 akt Yazıcı, 2014). Kuşdil ve Kağıtçıbaşı’nın aktardığına göre, Rokeach (1973) ve Williams (1979) de değerlerin değişime açık yapılar olduklarını; özellikle de, zaman içinde ortaya çıkan gereksinimleri karşılamak için değer önceliklerin değiştiğini belirtmektedirler (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000 akt. Yazıcı M, 2014)

Bu sıralama ışığında değerleri özetlememiz gerekirse;

* Sosyal Bilimlerin bütün disiplinlerinde bir anlam ifade eder.

* İnsanla ve insanın toplumla etkileşimi ile ilgilidir.

* Bireyin davranışlarını yönlendirmeye çalışır.

* Bireylerin kişisel kararlarını etkiler, davranışları tanımlayan, doğru, güzel, kötü, yanlış tanımlar.

* Toplum değerler üzerine inşa edilmiştir. Eğer değerler toplumdaki bireyler üzerinde ortak bir hayat görüşü, ortak beklentiler oluşturamazsa toplum bütünlüğü ile ilgili sıkıntılar oluşur

* Bireyi, yüzlerce yıllık birikimden doğan tecrübelerle toplumla uyum içerisinde yaşama yönlendirir.

* Değerler bir bütündür. Toplum içerisinde bazılarının geçerliliğini yitirmesi ya da yok sayılması ancak toplumun değişmesi ile olur.

* Soyut kavramlar olsalar da somut etkileri vardır.

* Davranışsal ve yaşantısal boyuttur.

* Bireylerin toplum olabilmesi için ortak paydalardır.

* Birey tarafından doğduğu andan itibaren hissedilir.

* ğrenilebilir ve öğretilebilir olgulardır.

* Toplum için yazılı olmayan hukuk kuralları işlevini görür.

* Toplumdaki düzeni sağlayan en önemli araçlardan birisidir.

* Zamanla değer algılarında değişmeler yaşanır, bu değişim hızlı olursa toplumsal çalkantılar olabilir.

* Kültürün devamlılığı bir nevi değerlerin aktarımıdır.

Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi insanlık tarihi kadar eskidir. Ancak formal eğitim kapsamında değerler eğitimi ABD’de uygulanmaya koyulan karakter eğitimiyle başladığı söylenbilir (Titus 1994). Özellikle toplumsal yaşamın gittikçe karmaşık bir hal aldığı 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmaların arttığı gözlenmektedir. Kirschenbaum (1994)’a göre değerler eğitimi değer geliştirmek için yapılan bir faaliyettir. Amerika’da vatandaşlık eğitiminin bir

parçası olarak görülen değerler eğitiminin en önemli amacı öğrencilerin amaçlı, gayretli ve olumlu bireyler olarak yetiştirilmesidir (Kıncal, 2002 s. 180). Değerler eğitimi bilginin yanında öğrencinin kişiliğinin iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve topluma karşı sorumluluklarını öğrenmesini kapsar (Ulusoy ve Arslan, 2014). Bu özellikleri ile değer eğitimi aslında sosyal hayatın düzenleyici ve koruyucu görevini üstlenmektedir. Değerler, eğitim aracılığıyla geliştirilmesi gereken önemli bir alan olduğu halde, uzun yıllar hem genel eğitim içinde hem de Sosyal Bilgiler dersi kapsamında gereken önem gösterilmemiştir (Doğanay, 2011). Etkili bir değerler eğitimi verilebilmesi için her şeyden önce rastlantısal olmayan planlı bir eğitim anlayışına ihtiyaç vardır (Cihan, 2014:435). Dolayısıyla değerler eğitimi, eğitim sistemi içinde bütüncül bir bakış açısı gözetilerek verilmelidir. Bu bakış açısı okulu, öğretmeni, öğretim programlarını, ders kitaplarını öğrenciyi, aileyi, toplumu, medyayı vb. içine alacak şekilde genişletilmelidir. Değerler sadece bilgi verilerek kazandırılacak bir olgu değildir. Değerler duyuşsal öğrenmelerin bir ürünüdür. Dolayısıyla öğrencilerin duyuşsal öğrenmelerini destekleyecek yaklaşımlarla değerler kazandırılabilir.

Değerlerin kazandırılmasında en çok kullanılan yaklaşımlar şunlardır.

1. Telkin Yaklaşımıyla Değerlerin Kazandırılması: Toplum tarafından önemsenmiş ve kabul edilmiş değerlerin bireye doğrudan anlatılarak kazandırılmaya çalışıldığı bir değer eğitimi yaklaşımıdır. Bu değer anlayışının temelinde otoritenin kurallarına itaat anlayışı yatmaktadır (Doğanay, Seggie ve Caner, 2012). Bu yaklaşımda, ahlaki öğretilere yoğun bir şekilde yer veren ve öğrencileri öykünmeye teşvik eden hikâyeler, biyografiler, videolar vb. değer kazandırma sürecinde bir öğretim materyali olarak kullanılabilir (Kristjansson, 2006 akt: Ekşi ve Katılmış, 2011). Geleneksel eğitim anlayışında en çok kullanılan değer eğitimi yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda uyulması gereken işlem basamakları şu şekilde sıralanabilir (Dilmaç, 2007):

- Telkin yaklaşımı olacak değeri belirleme
- Değer seviyelerini belirleme
 - Davranışsal amaçları belirleme

- Uygun metotları seçme
- Seçilen metotları uygulama
- Sonuçları değerlendirme

2. Değerleri Açıklama Yaklaşımıyla Değerlerin Kazandırılması: Öğrencilerin kendi değerlerinin farkında olmalarını sağlamak için kullanılan bir yaklaşımdır. Değer açıklama yaklaşımında öğrencilere değer edilmeden, zorlama yapılmadan üç aşamada değerler kazandırılır Bunlar:

Aşama 1 Seçme: Bu basamakta ilk olarak öğrencilerin değerleri özgürce seçmeleri için fırsat verilir. Mevcut seçeneklerden hareketle alternatifler oluşturulur ve her alternatifin olası sonuçları düşünülerek değerlendirme yapılır.

Aşama 2 Ödüllendirme: Bu basamakta öğrencinin seçtiği değerden tatmin olması ve seçtiği değeri açıkça çevresine iletebilmesi gerekir

Aşama 3 Hareket: Bu basamakta bireyin seçtiği değere uygun davranması beklenir (Simon, Leland & Kirschenbaum, 1972 akt: Akbaş, 2008 s.13-14).

Bu yaklaşım uygulanırken uyulması gereken bir takım ilkeler vardır. Bunlar

- a) Öğrencilerin belirttikleri değerler eleştirilmemelidir,
- b) Öğretmen kendi değerlerini açıklamamalıdır,
- c) Öğrencilere cevap vermeleri için baskı yapılmamalıdır,
- d) Tartışmalar fazla uzun tutulmamalıdır,
- e) Grup için uygun olan bir soru kişiye sorulmamalıdır,
- f) Öğrencilerin duyuşsal özelliklerinin tamamı bu yaklaşımda kullanılmamalıdır (Oliger, 1976 akt: Doğanay, 2011 s. 241).

3. Değer Analizi Yaklaşımıyla Değerlerin Kazandırılması: Bu yaklaşımın temel amacı öğrencilere karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini duyguları işe koşmadan

kullanabilmelerine yardımcı olmaktadır (Sarı, 2007). Ryan (1991) bu yaklaşımda kullanılacak basamakları şu şekilde sıralamaktadır:

- a) Problemin tanımlanması
- b) Problemin ve alternatif yolların açıklanması
- c) Her alternatifle ilgili kanıtlar toplayarak sonucun tahmin edilmesi
- d) Kanıtların değerlendirilmesi ve sonuçlarının öngörülmesi
- e) Oluşacak yeni durumun tekrar tanımlanması
- f) Her durum için sonuçların değerlendirilmesi ve açıklanması
- g) Alternatifler arasından seçme ve uygun davranış için karar alma (Akt. Demirtaş, 2012).

4. Ahlaki Muhakeme Yaklaşımıyla Değerlerin Kazandırılması: Bireylerin ve toplumun ahlaki gelişimlerini desteklemeyi amaçlayan ve bu amaçla adil topluluk okulları kuran Kohlberg öğrencilere ahlaki ikilem içeren hikâyeler vererek onların ahlaki yargılarını ortaya çıkarmaya çalışmıştır (Akbaş, 2008 s.15). Kohlberg ahlaki değerlerin kazanımının, değerlerin başkaları tarafından değil, kişinin bilişsel ahlaki gelişim düzeyine göre şekillenen akıl yürütmesi sonucunda oluştuğunu belirtmiş ve uzun süreli çalışmaları sonucunda, ikişer düzeyden oluşan üç evreli, toplam altı basamaklı zihinsel ahlaki gelişim kuramını geliştirmiştir (Sarı, 2007 s. 63). Bunlar:

1. Ceza-İtaat
2. Çıkara Dayalı Alışveriş
3. Kişilerarası Uyum
4. Kanun ve Düzen
5. Sosyal Anlaşma
6. Evrensel Ahlaki İlkelerdir

Sosyalizasyon Sürecinde Değer Kavramı

Sosyalleşme maddesi Britannica ansiklopedisinde; bir bireyin bir grup ya da topluluğa yönelişi ve bu grup ya da toplulukça beğenilen davranış tarzlarını öğrendiği süreçtir olarak açıklanmaktadır. Birçok sosyal bilimciye göre, sosyalleşme bütünü ile hayat boyu öğrenme

sürecini temsil etmekte ve de karakter, inanç öğrenme çocukluk çağındaki davranışlar kadar yetişkin davranışlarında da önemli bir etkiye sahiptir açıklaması ile karşılaşmaktayız. (<http://global.britannica.com/topic/socialization>) Sosyalizasyon sürecini toplumun mevcut değer ve normlarının bireylere öğretilmesi süreci olarak tanımlayabiliriz. Bir başka anlatımla sosyalizasyon bir öğrenme sürecidir. Sosyalizasyon terimi, çocuğu içinde yaşadığı kültürde onaylanmış tarzda yaşaması için edinilen beceri, davranış tarzı, değerler ve isteğin birey tarafından kazanıldığı süreçtir. (Grusec, Hastings; 2007, S.3.) Arslan ise sosyalizasyon sürecini aşağıdaki şekilde açıklamaktadır;

“Bu süreç içinde bireyler hangi durumlarda nasıl davranacaklarını öğrenirler. Yine bu süreç içinde bireyler, sahip oldukları ya da toplum tarafından kendilerine verilen rollerin ve bunların sonucu olarak sahip olunan statülerin gerektirdiği davranış biçimlerini, toplumun ve öteki bireylerin kendilerinden beklentilerini öğrenirler.” (Arslan, 2004 s.6).

Değerlerin aktarımı, toplumun kendi kurallarını bireylere öğretmesi yani değer yargılarını aktarması ile gerçekleşmektedir. Bir toplumun devamlılığı için hayati öneme haiz olan değerler aktarımı nasıl gerçekleşmektedir. Okullarda müfredata girmesi yanında başka hangi aktörler değerleri ve değer yargılarının aktarımını sağlamaktadır.

Sosyalizasyon kitlesel iletişim araçlarının günümüzdeki kadar etkin olmadığı dönemlerde yüz yüze iletişim ile gerçekleşmekteydi. Birey önce ailesinden, sonra yaşadığı çevreden gözlemleri ile toplumsal kuralları öğrenir, günlük yaşamında edinilen gözlem ve tecrübeler ile toplumun benimsediği ya da olumsuz karşıladığı davranışları ve bu davranışların sonuçlarını öğrenirlerdi. Fakat Arslan’ında aktardığı gibi “ medya önemli bir sosyalizasyon aracı olmasının yanı sıra, çok güçlü bir “de-sosyalizasyon” aracı olma niteliğine de sahiptir.” (Arslan, 2004, s.5-6) Bu ise hızla değişen dünyada, teknolojinin kitle iletişim araçları ve internet temelli iletişimi geliştirmesi ile bireyin sosyalizasyon sürecini değiştirmektedir Yakın zamana kadar aile içinde anne baba ve diğer kardeşleri ile birlikte yaşayan çocuk, karakterinin oluşumu sürecinde aile ve yakın toplumdaki etkilenmekteydi. Toplumun ve dünyanın çoğundan haberi olmadan yaşamakta, daha geniş bir çevreye gireceğinde de her zaman korunup gözetilmekteydiler. Günümüzde teknolojinin getirdiği yeni araçlar ile hızlı bir şekilde hiç bilmediği bir dünyaya ailesinin gözetimi olmaksızın girilmektedir. İlerleyen bölümlerde daha detaylı açıklanacak olan bu süreçle birlikte çocuğun değerler temelli bir karakter oluşum süreci yerine, teknolojik aygıtlar tarafından çoğu zaman kontrolsüz bir şekilde dayatılan rol model ve hayatlarla farklı bir karakter oluşum süreci geçirmektedir. Değerler eğitimini almamış ya da benimsememiş bireylerin de topluma katkı

sağlamayacağı gibi, topluma zarar verebileceği de aşikârdır. Bireylere kitle iletişim araçları ya da internet iletişimi ile bir sporcu, bir oyuncu ya da medyada yer alan ve gençlere kötü örnek olabilecek rol modellere alternatif rol modeller sunmak gerekmektedir. Edebi eserlerin gücü ile bu eserlerdeki karakterlerin sadece kitaplarla değil, öğrencilere ulaşılabilecek her tür yöntemle rol model olarak sunulmaları günümüz çocuklarının hayatlarında son derece önemli olacaktır. Edebi eserlerin gücünü, bu eserlerin tiyatro gösterileri, sinema filmleri, televizyon dizileri ve hatta bilgisayar oyunları aracılığı ile öğrencilere aktarmalıyız. “Çünkü çocukların edebi metinlerle kurduğu iletişim her şeyden önce bir duygu ve düşünce eğitimidir çünkü edebi eserler insanın iç dünyasını yumuşatarak iyilik, dostluk, hoşgörü, bağışlama, dayanışma, çalışkanlık, dürüstlük gibi insana özgü tutum ve değerleri geliştirip pekiştirir (Öztürk ve Otluoğlu, 2011 s.181- 182).

Her zaman için bir değer, davranış ve anlayış aktarımı olsa da sosyalizasyon süreci ile ebeveynin neslinin toplumsal davranışları ve toplumsal yapısı tam olarak yeni nesle aktarılamaz. Bu sürecin bir başarısızlığı değil değişen şartlara göre gençlerin sosyalleşmesidir. Sosyalizasyon sürecinin özellikle çocuklukta daha yoğun yaşandığı doğru olsa da bu süreç bir ömür boyu devam etmektedir. Bireyin sosyalleşmesinde birçok farklı karakter rol oynamaktadır, fakat özellikle ailelerin büyüyen çocuklar için en önemli kaynak olduğu düşünülmektedir. Sosyalizasyon sürecinin birbirini takip eden dönemlerde devam eden bir süreç olmasından dolayı önce ailesi ki bu genelde en uzun ve en derin etkiyi bırakan karakterlerdir, sonra girilen yaşıt grupları, okullar, ergenlikte ise iş yeri arkadaşları ve yakın dostlar gibi karakterler çocuğun sosyalleşme sürecinde önemli yere sahiptirler. Sosyalizasyonunu tanımında birey her ne kadar pasif bir role sahip görünse de aslında çocuk bu süreçte önemli bir aktördür. Kendi rol modelleri seçer, kendi seçtiği aktiviteleri önemser. Ailelerince üzerlerine gelen bazı yönlendirmeleri yok sayabilir, bu yönlendirmeleri dönüştürebilir ya da bunlar arasında seçim yapabilir. (Bornstein 2002 s.1437) .

Sosyalizasyon süreci günümüzde artan kitle iletişim araçları ve internetin iletişimde kullanılması ile değişmeye başlamıştır. Artık kişiler medya ya da internet kanalı ile sosyalleşmeye, kendilerine kimlik edinmeye çalışmaktadır. Fakat ne yazık ki kitle iletişim araçları sosyalleşme sürecine olumsuz yönde etkileri ile sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

“Kitle iletişim araçlarının bireylerin sosyalleşmesi ve eğitimi ile kültür üretimi ve

yaygınlaştırılması konusunda her zaman olumlu işlevler yerine getirdiğini söylemek mümkün değildir. Bazı durumlarda medya, farkında olarak ya da olmadan bireylerin sosyalleşmesini engelleyici doğrultuda bir etki de yapabilmektedir. Hatta birçok araştırmacı medyanın toplumun kültürünü yozlaştırıcı, bireylerin kişiliklerini bozucu etkilerini sıklıkla vurgulamaktadırlar (Arslan, 2004)”.

Özellikle kimlik oluşumu sürecinde olan çocuklar ve gençler için kitle iletişim araçları son derece tehlikeli olabilmekte, gerçek hayatlarda yer bulamayan farklı karakterleri, bireyler rol model olarak kendilerine örnek alabilmektedirler. Bu olumsuz gelişmelerden dolayı devletler okullarda bireylere direkt ya da örtülü olarak değerler eğitimi vermeyi öncelik haline getirmeye başlamışlardır. “ Günümüz uygar toplumlarında toplumsal yaşamı çevreleyen değerler eğitiminin gerekliliği için yükselen bir bilinç artışı vardır “ (Ashton ve Watson, 1998: akt. Yazar ve Yelken, 2013). Bu artan önem “Aileler şekillendirme gücü azalmaya başlamış, toplumu oluşturan bireyler bu süreçte büyük sorunlar yaşamıştır. Değerler ve karakter eğitimi ABD’de 20.yüzyılın ilk on yıllarında son derece yaygındı, sonra sebebi ne olursa olsun önemini yitirmeye başladı. 1950’li yıllarla A.B.D.’deki okullarda değerler eğitimi ile ilişkili olarak karakter eğitimi nerede ise bütünü ile kaybolmuştur (Mc Clellan, 1992 ve Yulish, 1980 akt. Titus, 1994). Sebepleri her ne olursa olsun 1950’li yıllardan itibaren nerede ise yok olan değerler eğitimi, karakter eğitimi niteliğinde 1980 ve 1990’lı yıllarda Amerikan toplumundaki sorunlar nedeni ile tekrar önem kazanmıştır. Özellikle gençler arasında artan davranış bozuklukları değerler eğitiminin kişisel davranışlar Bu yıllarda artan uyuşturucu madde bağımlılığı, gençler arasında artan hamilelik ve AIDS hastalığı, uyuşturucuya karşı bilinçlendirme ve cinsellik eğitimlerini popüler hale getirmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan bir araştırmada uyuşturucuya karşı bilinçlendirme eğitimi üç yaklaşımda gerçekleşmiştir; uyuşturucu ve alkol kullanımının zararlı etkileri ile korkutma taktiği, sağlığı geliştirme konusunda olumlu etkin çalışmalar ve üçüncü yaklaşım olarak gençleri, yaşlıları ve diğer toplumsal baskı gruplarına karşı direnme yeteneklerini kazandıracak sosyal etkileşim programları. Araştırmalar ilk iki yaklaşım öğrencilerin, uyuşturucu ve alkol kullanımı ile bilgilerini arttırdıkları halde bu alışkanlıklar üzerinde belirgin bir etki yapmamıştır. Cinsellik eğitimleri ile ilgili araştırmalar ise; gençlerin bu eğitimlerle cinsellik konusunda bilgi sahibi olduklarını ve cinselliğe karşı daha anlayışlı bir tutum sergilediklerini, fakat bu eğitimlerin ne öğrencilerin değerlerini ne de cinsel davranış biçimlerini etkilemediğini ortaya çıkarmıştır. Sadece okulun, ailenin ve toplumun da kapsandığı değer temelli cinsellik eğitimi sorumlu cinsel davranışları ve öğrencilerin

cinselliğe karşı tutumlarını değiştirme potansiyeli olduğunu göstermiştir (Leming J.1993 akt. Titus,1994). Bu sorunlardan dolayı A.B.D.’de yükselen oranda değerler eğitimi tekrar önem kazanmaya başlamıştır. Birçok ÷lkede yaşanan toplumsal sorunların çözümlünün değerler eğitimi ile sağlanabileceği düşün÷lmektedir. Eğitimciler eğitim sisteminde evrensel değerlerin farkındalığını güçlendiren programların uygulanmasının da eşitersizlik, şiddet, sevgi ve saygı eksikliği, buna bağlı olarak bireylerin ve grupların birbirini anlayamaması gibi sosyal sorunların çözümünde etkili olacağı kanaatini taşımaktadırlar (El Hassan ve Kahil, 2005 akt. Yazar ve Yelken, 2013). Birey, bireyi şekillendirmeye çalışan bir toplum ve bu şekillenme sürecinde toplumun kuralları olan “değerler. Teknolojinin getirdiği iletişim gücü ve kitle iletişim araçlarının artan gücü ile yukarıdaki tanımlamalar ile ifade edilen toplumun bireyi

Dale N. Titus un “Amerika’daki Ortaokullarda Değerler Eğitimi” adlı makalesinde; karakter eğitiminin kaydedilen tarih kadar eski olduğunu belirtmektedir. Hatta başlangıcının muhtemelen medeniyetin kurulmasına kadar gittiğini çünkü karakter eğitimi olmaksızın bir medeniyetin sürdür÷lemeyeceğini belirtmiştir. Onun ifadesiyle; tarihsel olarak medeniyetler kendi kültürel değerlerini yeni gelen nesillere aktararak bununla medeniyetlerinin devamını sağlamayı amaçladıklarını belirtmektedir Karakter eğitimi ile ilgili olarak Aristo’nun “erdem ve irade” terimlerini kullanmasının üzerinden iki bin yıldan fazla bir zaman geçmiştir. Aristo için iyi alışkanlıklar, iyi huyların sürekli sergilenmeleri “ iyi karakteri” kurmaktadır. İyi karakterin devamlılığı ise değerler eğitiminin kalbidir (Titus, 1994). Değerler eğitimi kavramın genişliği ve bireylerin yaşam tarzları ve inançlarına etki ettiği için daima tartışılmıştır. Belirli değerlerin saptanıp öğrencilere aktarımı beyin yıkama olarak da gör÷lmüş, ya da dini gruplar tarafından dini birinci plana almaksızın değerlerin seğimi doğru bulunmamıştır. Fakat çocuk ve gençlerin eğitim sürecinde, okullarda doğrudan ya da dolaylı yollardan değerler eğitiminin verilmesi gereği, A.B.D.’de 1980 ve 1990’lı yıllardaki toplumsal bozulma ve bu bozulmaya karşı alınan tedbirlerin etkilerinin incelenmesiyle toplumun büyük kesimi tarafından kabul görmüştür (Titus, 1994).

Fakat değerler eğitimini yüzeysel olarak değil, değerlerin birey tarafından içselleştirilmesinin sağlandığı bir şekilde verilmesi önemlidir. Değerler eğitimini geçmiş dönemlerde olduğu gibi sadece toplumsal baskı ile vermek günümüzde hızla yalnızlaşan ve kitle iletişim araçları ile sosyalleşen bireyler için mümkün olmamaktadır. Değerler eğitiminin

okullarda verilirken unutulmaması gereken bir nokta vardır. Öğrenilenler her an bireyle birlikte yaşamak zorundadır. Öğrenciler eğer kendilerine öğretilenleri benimsemezse, davranışlarında öğrendiklerini rehber edinmezse değerler eğitiminin bir önemi kalmaz. “Sahip olduğu değerler insanın eylemlerini yönlendirmediğinde anlamsızdır” (Özden, Y. 2006 akt. Yazar ve Yelken.2013). Değerlerimizi okulda edindiğimiz birçok bilgi gibi ezberleyip sorulduğunda anlatılmaları için değil, bir yaşam biçimi haline gelmeleri için öğretmeliyiz. Okul başarıları en üst düzeyde, çağın gerektirdiği, en nitelikli eğitimi almış kişiler bile değerleri içselleştirmediklerinde bu bilgileri toplumun yararını düşünmeksizin kullanmaktan çekinmemektedirler.

“Değerlerle yeterince donatılmamış insanlar, bilgi ve becerilerini insanlığın yararına olmayan eylemlerde kullanabilirler. Günümüzde bu durumlara tanık olunmaktadır. İnsan ve çevre sağlığı hiçe sayılarak fabrika atıkları doğaya bırakılmakta, bilimsel bilgi ve teknolojiler, etik değerlere sahip olmayan insanlar tarafından insanların zararına kullanılabilirler” (Doğanay, 2006 akt. Yazar ve Yelken.2013).

Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretim Programına Girişi ve Yurttaşlık Eğitimi

Öklid’in aksiyomlarından biri olan “ bütün, parçaların toplamından ibarettir” sözü ile okullardaki öğretim programından bahsetmediği açıktır, fakat bu sözü okullardaki öğretim programı konusunda da dikkate almamız gerekmektedir. Yüz yıldan fazladır öğretim programı konusunda çok fazla çalışma yapılmış olmasına rağmen öğretim programı kavramının bir tanımı yapılamamıştır Öğretim programı konusunda çalışmalar yapan araştırmacıların, öğretim programını oluşturan en küçük parçayı dahi detaylıca anlamadan, bilmeden öğretim programını anlayamayacakları gerçeğini kabullenmeleri gerekir (Gehrke, Knapp, ve Sirotnik, 1992, akt. Ross,2006.s.1).

Öğretim programında merkezi öneme sahip disiplinlerden birisi olmasına rağmen nispeten kısa ama çalkantılı bir geçmişi olan Sosyal Bilgiler dersinin tanımı, içeriği, önemi sürekli tartışılmıştır. Sosyal Bilgiler dersine yüklenen iyi bir yurttaş yetiştirme görevi ve iyi bir yurttaşın sahip olması gerektiği düşünülen değerlerin öğrencilere aktarılması bu tartışmanın sebeplerinden en önemlisidir. Sosyal Bilgiler dersinin öğretim programındaki önemli yeri ve içeriğini Sosyal Bilgiler dersinin öğretim programına giriş zamanındaki gelişmelerde görebiliriz. “ Sosyal Bilgiler” terimi ilk kez 1900’lü yılların başlarında kullanılmış olup, tarih, vatandaşlık ve devlet idaresini geniş kapsamıyla, ekonomi ve sosyolojiyi ise daha dar kapsamı ile ele alan bir öğretim programı olarak açıklanabilir” (Hazel, 1981, s.1). Sosyal bilgiler dersinin içeriği ve tanımı son derece tartışmalıdır. Kabul gören tanımlardan bir diğeri ise Edgar Bruce Wesley (1891-1980) tarafından yapılmış olup

“Sosyal Bilimlerin pedagojik amaçlarla sadeleştirilmesi” tanımıdır (Hoetker ve Ahlbrand, akt. Hazel, 1981.s.1). Bu tanım ile Sosyal Bilgileri “tarih, yüzeysel olarak siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji, coğrafya, ekonomi ve psikoloji” bilimlerinin pedagojik amaçlarla bir potada eritilmesi olarak da tanımlayabiliriz. Wesley’in tanımındaki pedagojik amaçlar ise öğrencilerin ve toplumun ihtiyaçlarını dikkate almayı içermektedir.

Sosyal Bilgiler dersi için 1916 yılında Amerika Birleşik Devletlerindeki (A.B.D) Committee on Social Studies of the National Education Association; (NEA) (Ulusal Eğitim Derneği Sosyal Bilgiler Komitesinin) “ Orta Okulları Yeniden Yapılandırma Komisyonu “ tarafından yayınlanan ” Orta ğretimde Sosyal Bilgiler” raporu bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Bu rapor, aynı komisyonun “Toplumda Yurttaşlık Eğitimi” raporu ile birlikte etkileri en fazla hissedilen rapor olmuştur (Lybarger, 1983). Çok az kişi Sosyal Bilgilerin A.B.D’deki ortaokulların ğretim programına girişinin bu komite tarafından hazırlanan rapor olduğundan haberdardır. Bu ğretim programında NEA’nın “Toplumda Yurttaşlık Eğitimi” raporunun da işaret ettiği gibi “ Yurttaşlık Değerlerinin Geliştirilmesi” amaçlanmıştır. Öğretim programı belirlenmesinde diğer etkili olan ve tarihi okul ğretim programcılarının merkezine yerleştirme amacını benimseyen American Historical Association (Amerikan Tarih Derneği’nin) alışmalarının başarılı olmasıdır (Ross, 2006,s.2). Öğretim programında reformlar yapmayı amaçlayan 2 farklı çabanın sonucu olarak Sosyal Bilgiler ğretim programı akademik tarihi ve vatandaşlık eğitimi merkezli olarak benimsenmiştir. (Ross,2006, s.2).

Sosyal Bilgiler terimini öğretimle ilişkilendiren ilk kişilerden birisi Thomas Jesse Jones’ dur (Lybarger,1983). NEA’nın başkanlığını yapmış olan Jones’un 1905 tarihli Southern Workman (Güneyli alışanlar) adlı makalesinde (ilerleyen yıllarda bu makaleyi kitap haline getirmiştir) geç Amerikan siyahileri ve Amerikan yerlileri ile ilgili endişelerini görmekteyiz. Jesse Jones Afrika kökenli bir Amerikan vatandaşı olup, 1865 yılında sonuçlanan Amerikan İç Savaşı ile toplumsal hayatı değişmiş bir ülkede yaşamakta idi. Kölelik kaldırılmış, eski köleler ve Amerikan yerlileri topluma entegre edilmeye çalışılmaktaydı. Böyle bir zamanda yaşayan Jones, bu kesimlerin topluma uyum yollarını aramaktaydı. Jones’a göre bu geler içinde yaşadıkları geçiş

toplumu öğrenip anlayana, toplumun içinde etkin olan toplumsal güçleri kavrayıp, onun isteklerine cevap verecek yollar bulana kadar bu topluma gerçek manada giremeyeceklerdir (Tabachnick, 1991 akt. Ross, 2006s.319). Toplumsal değer yargılarının öğretimi hem de yurttaşlık eğitiminin verileceği ders olarak Sosyal Bilgiler dersi Jones'un başkanlığındaki NEA tarafından desteklenmiştir. Özellikle Jones'un bireyleri topluma entegre etme hedefi Sosyal Bilgiler dersinin ana hedefi olmuştur.

ABD'deki ortaokullarda Sosyal Bilgiler ders programına bakarsak ki, bütün tartışma ve farklı görüşlere rağmen 1916 yılındaki komitenin önerilerine uygun olarak düzenlenmiş ve 1970'li yıllara kadar öğretim programında çok fazla değişiklik yapılmamıştır (Gross, 1977 akt. Lybarger, 1983).

Günümüzde A.B.D de Sosyal Bilgiler eğitimcilerinin bir meslek kuruluşu olarak kurulmuş olan National Council For The Social Studies (NCSS) (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi) kuruluş tarihi olan 1921 yılından itibaren Sosyal Bilgiler alanında önemli bir rol üstlenmiştir. Sosyal Bilgiler dersi ve içeriği sürekli tartışılmasına ve farklı tanımlamaları olmasına rağmen, NCSS'nin tanımı Sosyal Bilgilerin konu başlıklarını belirlemekte ve Sosyal Bilgilerin öğrenim ve öğretim amaçlarını net bir şekilde belirtmekte ve geniş kabul görmektedir.

“Sosyal bilgiler, yurttaşlık yeterlilikleri kazandırmak için sosyal bilimlerin beşeri bilimlerle entegre edildiği bir programdır. Okul programında sosyal bilgiler; antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, hukuk, felsefe, siyaset bilimleri, psikoloji, din, sosyoloji gibi belirlenen disiplinlerin koordineli ve sistematik bir çalışma çerçevesi içerisinde bütünleştirmekte ve beşeri bilimler, matematik ve tabiat bilimleri disiplinlerine de uygun ölçüde programının içine dahil etmektedir. Sosyal bilgilerin temel amacı, birbirine bağımlı, kültürel farklılıkları olan bir dünyada genç bireylerin iyi bir vatandaş olarak toplumun yararına mantıklı kararlar alabilmeleri için gerekli bilgiyi edinme becerilerini kazanmalarınıdır (<http://www.socialstudies.org/standards/introduction/>).

Sadece bilgilerin aktarımı olarak görülecek bu tanımlamayı NCSS Position Paper, *Fostering Civic Virtue: Character Education in the Social Studies* (1997). (Yurttaşlık Erdemlerini Geliştirme, Sosyal Bilgilerde Karakter Eğitimi ile İlgili Tamamlayıcı Not) adlı çalışması ile birlikte düşünülmelidir. Yurttaşlık eğitiminin sadece bilgi ve beceri aktarımı olmayıp aynı zamanda yurttaşlık karakter eğitimi de içerdiği belirtilen raporda yer almaktadır (NCSS,1997 s.1). Yurttaşlık eğitiminin, öğrenciler belli bir düzeyde uygun

yurttaşlık eğilimine sahip olmadan tamamlanmış sayılamayacağını belirten rapor yurttaşlık eğilimini ise; sağlıklı demokratik bir sistemin işleyişine yardım edecek olan kalben ve mantıken edinilmiş alışkanlıklar olarak tarif etmektedir. Bu alışkanlıklara örnek olarak ta açık görüşlülük, uyumluluk, farklılıklara saygı örneklerini vermektedir (NCSS, 1997 s.1). Raporunda karakter eğitimi ve yurttaşlık erdemlerini öğretmeye yeniden odaklanmalarının öğretmenlerin hem sorumluluğu hem de görevleri olduğunu belirtmektedir (NCSS,1997 s.3). Karakteri en basit tanımı ile alan NCSS raporunda karakteri sadece düzenli gösterilen erdemsel davranışlar olarak tanımlamış ve bir bireyin bir karakter özelliğine sahip olması için o özelliği sürekli olarak sergilemesi gerektiğini belirtmiştir (NCSS,1997 s.1). Peki, karakter özellikleri nasıl kazanılır? Sosyal bir olgu mudur? Sonradan kazanılan bir özellik midir? Bu sorulara Çağlayan (2005) son derece açık bir şekilde cevap vermiş, karakterin sosyal bir kavram olduğunu belirtmiştir. “Çünkü karakter, doğuştan insanla birlikte gelmez, sonradan sosyal çevrede kazanılır. İnsanların çok yönlü özelliklerini tanımaya yarayan davranışlar bütünü; iyiyi bilme, iyiyi sevme ve iyiye ulaşma, düşünce, hissetme ve davranış olarak tanımlanabilir” (Çağlayan 2005,akt. Karatay, 2011,s.1399). Çağlayan’ın tanımına göre sonradan kazanılan bu kavramın insanın yaşantısındaki yeri nedir?

“ Karakter, belli ahlak ölçütlerine göre değerlendirilen kişilik, kişinin sahip olması gereken ahlaki ve akli değerler bütünüdür. —Bir insanın, kişinin, davranış, alışkanlık, güç ve beceriler; değer ve düşünce tarzı türünden temel öğelerden meydana gelen özelliklerinin, onu başka insanlardan farklılaştıran bütünüdür “ (Cevizci 2003, akt. Karatay, 2011, s.1399)

NCSS ise sergilenen davranışlar olarak karakteri ifade etmiş yani kişinin sahip olması gereken değerler bütünüün günlük hayatta da sergilemesini amaçlamıştır. O zaman karakter eğitimi nedir? En sade tanımı ile ; “Karakter eğitimi çocuklara iyi karakterin içeriğinde olan özellik ve nitelikleri öğretmek için özellikle geliştirilmiş öğretim programıdır” (Almerico, 2014). Karakter eğitimi, öğrencilerin iyiyi bilmelerini, iyiyi arzulamalarını ve iyiyi yapmalarını sağlamak amacıyla yapılan kasıtlı uygulamalardır. (Lickona, 1991 akt. Ekşi ve Katılmış, 2011, s. 37). Karakter eğitimi ile amaçlanan öğrenilen değerlerin, erdemlerin kişisel davranış tarzı haline gelmesidir. Karakter eğitiminin faydalarını sadece yurttaşlık erdemlerinin öğretimi ile sınırlayamayız yapılan birçok araştırmada özellikle Sosyal Bilgiler dersi ile ilişkilendirilen karakter eğitiminin birçok faydası görülmüştür. İyi bir birey ve sorumlu vatandaş olmanın ötesinde karakter eğitiminin faydaları çok yönlüdür. (Ryan, 1999

akt. Almerico, 2014) sonucuna ulaşan Ryan karakter eğitiminin Sosyal Bilgiler dersinde değerler ve yurttaşlık eğitimi ile amaçlananların ve fazlasının değerler eğitimini içeren karakter eğitimi ile sağlanacağını açıkça ifade etmiştir.” Karakter eğitimini ana hedef alan eğitim yönergeleri öğrencilerin başarılarını ve iletişim becerilerini arttırmalarına böylece kendilerine güven duygusunun artmasına neden olmaktadır (McElmeel, 2002 akt. Almerico 2014). Wynne ve Ryan’ın 1997 yılındaki bir diğer çalışmasında ise karakter eğitiminin okul devamsızlığının, disiplinsiz davranışların, kötü davranış tarzlarının, eğitimi yarıda kesmeyi azalttığına ve genel kapsamlı testlerde daha yüksek başarı puanları kazandırdığını belirlemiştir (Wynne&Ryan, 1997 akt. Almerico 2014).

Bireyi topluma kazandırmayı amaçlayan, gençlerin toplumun yararına mantıklı kararlar alacak çok kültürlü bir dünyada iyi birer vatandaş olma hedefi olan Sosyal Bilgilerin bu hedeflere ulaşmasındaki en önemli araçlar yurttaşlık eğitimi, değerler eğitimi ve değerler eğitimi ile ayrılmaz olan karakter eğitimidir. Değerler eğitimi ile topluma yeni katılan bireylerin karakterlerini oluşturma süreçlerinde demokratik değerleri benimseyen birer yurttaş olmaları kadar toplum yararına mantıklı kararlar verebilen bireyler olması önemlidir.

Bu bağlamda genel olarak eğitimin, özelde ise Sosyal Bilgiler eğitiminin, bireylere demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirme, var olan değerlerin farkına vararak bunların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerini nasıl etkilediğinin bilincine varma sorumluluğu vardır (Doğanay, 2006 akt. Yazar ve Yelken, 2013) ifadesinde de net olarak görebiliriz. Değerler olarak demokratik değerler ifadesi önemlidir. Bu ifade demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirme ifadesi açıkça iyi bir yurttaştan, demokrasi ile yönetilen bir ülkedeki beklentilerdir. Yurttaşlık eğitimi ve demokratik değerlerin vatandaşlara aktarılması amacı ile öğretim programına giren Sosyal Bilgiler dersi Amerikan okullarında temel Amerikan değerlerinin çocuklara aktarılması görevini üstlenmiştir (Titus, 1994). Amerikan Bağımsızlık Savaşının sonlanması ile Amerika’nın kurucu liderlerinin cumhuriyet kavramının erdemini önemini belirtmeleri ile birlikte değerler eğitimi A.B.D de önemli bir yere sahip olmuştur. 19. Yüzyılda büyük göçmen grupları A.B.D ye gelmeye başladığında, ABD’deki okullarda vatandaşlık değerlerinin aktarımı çok daha büyük bir öneme sahip olmuştur (Wynne 1989 akt. Titus, 1994). Bu aktarım kuşkusuz Sosyal Bilgiler dersi temelli olacaktır. NCSS’in Eylül 2010 yılında hazırladığı National Curriculum Standards for Social Studies; A Framework for

Teaching, Learning and Assesment (Sosyal Bilgiler için Ulusal Öğretim Programı Standartları; Ölçme ve Değerlendirme, Öğretim ve Öğrenimi için Çerçeve) çalışmasına göz atarsak; bu çalışmada özellikle Sosyal Bilgilerin amacı, konuları anlayabilmek için sorulacak sorular, öğrencilerin öğrenmesi ve anlaması gereken bilgiler, öğrencilerin hangi hedeflere ulaşacakları ve öğrencilerin öğrendiklerini gösterme yöntemleri üzerinde durulmuştur. Özet bölümü Sosyal Bilgilerin daha önceden yazılı tanımını ile başlamıştır. Devamında ise Sosyal Bilgiler dersinden beklentiler açıkça belirtilmiştir. “Sosyal Bilgilerin amacı yurttaş yeterliliğini arttırmaktır. Yurttaş yeterliliği; bilgi, düşünsel süreçler ve toplum yaşantısında aktif katılımcı olmaları için öğrencilerin sergilemeleri gereken demokratik tutumlardır.” (NCSS 2010). Yurttaş yeterliliğini en önemli noktaya koyarak NCSS öğrencileri demokratik değer ve ideallere bağlı bir şekilde yetiştirilmeleri gerektiğini belirtir. Yurttaş yeterliliği demokratik değerlere kendini adanma ve vatandaşların içinde yaşadıkları toplum, ulus ve dünya ilgili bilgilerini kullanma becerileri, araştırma süreçlerine başvurma becerileri ve bilgi toplama becerilerine sahip olmayı içermektedir. Bilgi sahibi, becerilerle donanmış ve kendini demokrasiye adanmış genç insanlarla demokratik yaşam tarzımız devam edebilir ve geliştirilebilir ve böylece global topluma girebiliriz” (NCSS 2010). Demokratik yaşam tarzı ve demokratik değerlerin kazanımı Sosyal Bilgiler dersinin en önemli önceliğidir.

“Öğretim, eğitimin bir parçasıdır ve ancak öğrenilen şeyler kişinin davranışlarında olumlu yönde değişiklikler meydana getirmişse eğitim haline dönüşür” Yahya Akyüz’ün öğretimi tanımlamasındaki değişimlerin değerler eğitimi ile gerçekleşebileceğini, değerlerin davranışlarımıza rehberlik eden bir kavram olduğunu incelemiştik. Değerlerin kazanımı ile karakteri gelişen bireyin toplumsal yapı da olumlu değişimlere sebep olacağı da belirtilmişti. Bu amacı 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 2. Maddesinde de

“Okul öncesi, ilk ve orta öğretim çağındaki öğrencileri bedeni, zihni, ahlaki, manevi, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden geliştiren ve insan haklarına dayalı toplum yapısının ve küresel düzeyde rekabet gücüne sahip ekonomik sistemin gerektirdiği bilgi ve becerilerle donatarak geleceğe hazırlayan eğitim ve öğretim programlarını tasarlamak, uygulamak, güncellemek, öğretmen ve öğrencilerin eğitim ve öğretim hizmetlerini bu çerçevede yürütmek ve denetlemek” olarak hedeflerinin içine aldığını görmekteyiz” (m.2).

Sosyal Bilgiler dersi öğrenim yolu ile çocukların topluma entegre olmalarına fayda sağlayacak en önemli ders olarak öne çıkmaktadır. Hem herkes tarafından kabul edilmiş amaçlarından birisi olan yurttaşlık eğitimi ile bu gençlerin birer yurttaş

olarak topluma entegrasyonu hem de yurttaşlık eğitimi sırasında verilen değerler ve karakter eğitimi ile iyi birer insan olmaları ve son olarak ta edinecekleri genel kültürle dünyayı tanımlarını sağlamaktadır.

Edebiyatın Sosyalleşme Sürecinde ve Değerler Eğitimiindeki Yeri

U.S. Library of Medicine’da yayınlanmış ” Impact of media use on children and youth” adlı makale gençler ve çocuklar üzerindeki kitle iletişim araçlarının etkilerini incelemiştir. Makalede televizyon izlenmesi ile bireyin, oyun oynama, okuma, sohbet, ailesi ve yaş grupları ile geçireceği zaman, öykü anlatımı, fiziksel eksersiz zamanları ve diğer fiziksel, zihinsel ve sosyal becerilerini geliştireceği aktiviteler gibi bireyin gelişimi için hayati olarak nitelendirdiği zamanları sınırladığını belirtmiştir (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2792691>). Aynı makalede ailelerin çocuklarının sosyal gelişimleri için önemli bir rol oynadıklarını belirtildiği de görülmektedir. Aileler ve çocuklar bunda başarısız olursa üçüncü kişiler ya da etkiler çocuğun sosyal gelişiminde rol sahibi olabileceklerini belirtmektedir. (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2792691>). Makalenin devamında diğer medya türleri mesela dergi, radyo, bilgisayar oyunları ve internetinde çocukların beslenme, fiziksel eksersiz, satın alma alışkanlıkları ve zihin sağlığını etkileme potansiyelleri olduğunu belirtmektedir (<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2792691>) . Arnett ise medyanın tüm yaş grupları için ama özellikle de ergenlik dönemini yaşayan gençlerde bir sosyalleşme aracı haline geldiğini belirtmektedir (Arnett, J. J. 1995, s.520) Bu makalelerde de belirtildiği gibi kitle iletişim araçları bireyin hayatında sadece zaman olarak değil, aynı zamanda etki olarak ta önemli bir yere sahiptir. Bireyin kitle iletişim araçları ile geçirdiği zaman belirtildiği gibi geçmiş dönemlerdeki sosyalleşme süreçlerinde olan birebir ilişkileri zedelemiştir. Arnett’ın bir diğer saptaması ise; ergen gençliğin sadece medyadaki seçme özgürlüklerinden dolayı değil, aynı zamana da ailenin sosyalleşme sürecindeki azalan gücünden dolayı bağımsızlaşmasıdır (Arnett, J. J. 1995 s.529) Ailenin bu başarısızlığı ile çocuğun sosyal gelişimi bu teknolojilerin sağladığı ve kontrolümüz dışındaki üçüncü şahıslar tarafından sağlanabilmektedir. Bu ise bireyin sosyalleşme döneminde bir tutarsızlığa neden olabilmektedir. Bir yandan medya ve akran grubundan alınan mesajlar diğer yandan ise toplumun ve ailenin beklentileri bireyin yabancılaşmasına ve bu yabancılaşan bireylerin

çoğalmasi ile toplumsal anomie yaşanmasına neden olabilmektedir. (Basın akt. Arnett, J.J. 1995,s.529)

Arnett'a göre kitle iletişim araçları ile diğler sosyalizasyon aygıtları arasında temel bir ayırım vardır. Kitle iletişim araçları haricindeki diğler sosyalizasyon mekanizmaları (aile, yaşlılar, okuldaki görevliler vb.) toplumsal düzeni koruyabilmek ve kültürü diğler nesle aktarabilmek için sahip oldukları değerleri, inançları, davranış biçimlerini ergen gence kabul ettirmek zorundadır (Wrong,1994 akt Arnett, J. J. 1995 s.526). Buna karşın kitle iletişim araçları medyayı bir iş alanı olarak gören başarılı girişimciler tarafından sunulmaktadır. Bunun sonucu olarak ta ergen gence sunulan medya programları toplumsal düzeni yüceltmek ya da kültürün aktarımını sağlamayı değil kendisine fayda gördüğü noktalarda ergen gençliği kullanımını amaçlamaktadır. Bu ise geçmişte önem verdiğimiz, inandığımız ve devam ettirdiğimiz insani ve ahlaki değerlerimizin aktarılmasının önünde büyük bir engeldir.

Kendisine yabancılaşan ve toplumsal değer ve kurallara göre yaşamak istemeyen bireylerin çoğalmasi, toplumsal huzursuzluklara neden olabilmektedir. Ailenin çeşitli sebeplerle çocuk ve genç mensuplarının sosyalizasyon süreçlerinde daha az etkili olması bu sürecin hem nedeni hem de sonuçlarından birisidir. Ailenin ve toplumun sosyalizasyon sürecindeki etkisinin azaldığı ergenlik döneminden önce çocuğa değerler aktarımını gerçekleştirebilir miyiz? Birey bu döneme girmeden toplumsal değerleri kazandırabilir miyiz? Eğer kazandırabilirsek bunun en etkili yöntemi ne olmalıdır? “Değerler eğitimi ne zaman öğrenilmeye başlanmalı”? Bir çocuğun doğru ile yanlış ayırt edebilmesi ne zaman gerçekleşiyor ve çocuk doğru ve yanlış kavramlarını nasıl oluşturuyor? Bu konudaki araştırmaların birisinde Buzzeli ve Kuebliye göre çocuk bütün hayatını kapsayan toplumsal değerleri yaşantısının ilk yıllarında öğrenmekte ve muhtemelen içinde yaşadığı çevreye göre doğru ve yanlış hakkında karar vereceği bir toplum ahlakı görüşü geliştirmektedir (Buzzeli,1992 ve Kuebli 1994 akt. Fyffe ve diğlerleri 2004 s.106). Bu değerler ve ahlaki görüşler doğal olarak çocuğun ilk yaşlarında bulunduğu ortamdaki duygusal ve toplumsal gelişimi ile ilişkilidir. Fyffe ve diğlerleri tarafından aktarılan Halmstead ve Taylor'ın 2000 yılındaki çalışmalarına göre çocuk okula başladığında zaten bir değerler sistemine sahip olduğunu, okulun işlevini ise çocuk bireyin hali hazırda geliştirmeye başladığı değerlerini güçlendirmek ve desteklemek olduğunu belirtmektedir (Halmstead ve Taylor 2000 akt. Fyffe ve diğlerleri 2004 s.106) Okul, çocuğa toplum ve kültür içerisinde kabul görmüş olan bir dizi değerleri sunup çocuğun bunlardan etkilenmesini ve çocuğun hâlihazırda sahip olduğu

değerler sistemini toplumsal kabul görmüş değerlerle değiştirmesini ve güçlendirmesini sağlayan bir sosyalizasyon rolünü üstlenmektedir. Burada önemli olan ailenin ve okulun aynı değerleri paylaşmalarıdır. Çocuk aile ortamında farklı değerlerle büyüüp okula geldiğinde okulca, verilen toplumsal kabul gören değerleri benimsemeleri zordur (Loyd Fyffe ve diğerleri 2004 s.106).

Değerler eğitimi günümüzde biraz daha karmaşık hale gelmiştir. Geçmişte aile ve okulun uyumu çok önemliydi. Günümüzde sosyalizasyon süreci Arnett'in da bahsettiği gibi çok boyutlu bir şekle bürünmüş ve geçmişteki sosyalizasyon mekanizmalarında yer alan aile, okul, akran grubu, din vb. kurumların yanına etkili bir şekilde medyayı da yerleştirmiştir. Çocuklar ve gençler erken yaşlarda tanıştıkları kitle iletişim araçları ve internet iletişimi ile yanlış rol modeller edinebilmektedirler. Bu rol modeller, sanal dünyada çocuklar ve gençlere gerçeklikten uzak yaşam biçimleri göstermekte, ekran karşısındaki davranışları ile de kötü örnek olmaktadır. Teknolojinin sosyalizasyon sürecinin başındaki bireyleri (çocuk ve gençleri) kötü rol modellerle etkilemesi sonucu; bireyin karakteri, birey henüz doğru yanlış algılamasını yapabilecek seviyede olmadığı bir dönemde etkilenmektedir. Görsel medyanın, internet ortamındaki sanal hayatlarla birleşimi ile ahlaki ve akli değerler verilememektedir. Sosyalizasyon sürecine denetimsiz bir şekilde giren çocukların ahlaki ve akli değerlerinin gelişimi de denetimsiz bir şekilde olacaktır. Sosyalizasyon süreci ile farklılaşan birey, bu sürecin düzgün işlemeyişi ile toplum açısından bir sorun teşkil etmeye başlayacaktır.

Yaşantısının ilk birkaç yılında toplumsal değerleri öğrendiği düşünülen bir çocuğa bu değerleri nasıl aktarmalıyız. Aslında insanoğlunun varlığının başından itibaren bunu yapmaktayız. Öykü anlatma geleneği bütün dünya kültürlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu geleneğin “antik çağ insanların birbirlerini eğlendirmek, hoş vakit geçirmek, gençlere hayat tecrübelerini, dini ve kültürel mirasını aktarmak amacıyla oluştuğunu, böylelikle de edebiyatın ortaya çıktığını söylemek mümkündür” (Russell, 2004: akt. Karatay, 2011).

Çocuk hayata başladığı anda aile ortamına dahil olmaktadır. Diğer çocukların olmadığı, kitle iletişim araçlarının henüz bir anlam ifade etmediği ilk dönemlerimizde birçoğumuz anne babamızın ya da diğer büyüklerimizin bize anlattıkları masallarla, hikâyelerle, edebi eserlerle tanışmaktayız. Çocuğun öğrenme süreci, doğumu ile başlamakta olduğuna göre hem eğlendiren hem de öğreten, çocuğu geliştirecek olan araç edebiyattır. Sucu'nun aktarımı ile “ Edebiyat ve eğitim, insanla insan topluluklarıyla ilgilenip uğraşma bakımından birbirini tamamlayan, birbiriyle yakından ilişkili olan iki alandır. Çünkü

edebiyatın da eğitimin de konusu insandır” (Kavcar, 1999: akt. Sucu 2013, s.2)

Bu dönemde çocuğun duyarlılıklarına hitap eden hikâyeler ile kazandırılacak değerleri ve güzel hasletlerin bir kısmı Yücel’in aktarımı ile aşağıdadır;

“Çocuğun kendisini ve dünyayı tanımasına, duygu ve ihtiyaçlarını rahatça anlatmasına, kendisine ve başkalarına saygılı davranmasına yardımcı olur. Başkalarına saygılı davranmasına yardımcı olur. Başkalarına karşı hoşgörülü olma, vatanını, milletini, ailesini arkadaşlarını sevmeye, büyüklerine karşı saygılı olma gibi davranışlar da kazandırır. (Paykoç,1997; Özer 1998 akt. Batur, Yücel,2012 s)

“Edebiyat eseri, insanı ve çevresini tanıtır. İnsanın kendisiyle, başkalarıyla, doğal ve toplumsal çevresiyle çatışmalarını yansıtır. Edebiyat eserleri hem bireysel hem de toplumsal hayatla ilgili olarak iyiye, güzele, doğruya yönelme ve yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir” (Kavcar, 1999: akt. Sucu,2013 s.3)

Martha Hamilton ve Mitch Weiss’in Barbara Hardy’nin “ Tellers and Listeners: The Narrative Imagination – Anlatıcılar ve Dinleyenler: Hikâye Anlatımındaki İmgelemler ” adlı çalışmasından yaptığı alımda “Hikâyelerde düşeriz, hayal ederiz hikâyelerin içinde, hatırlar, bekler, umar, umutsuzluğa düşer, inanır, şüphelenir, planlar yapar, gözden geçirir, eleştirir, dedikodu yapar, öğrenir, nefret eder ve severiz hikâyelerle” (Hardy, B 1978 s.13 akt Hamilton ve Weiss, 2005,s.1) Aynı eserde Vivian Gussin Paley’in çocuklarda hikâye anlatımının doğuştan gelen hem bir ihtiyaç hem de bir yetenek olduğunu gözlemlemiş ve bu durumu aşağıdaki sözleri ile aktarmıştır.

“ Şaşırtıcı olarak, çocuklar her düşüncelerini, her hissini hikâye formatına nasıl yerleştireceklerini bilerek doğmaktadır. Eğer kaybolma korkusu yaşıyorlarsa, onları arayan aileleri olmaktadır. (Vivian G.P.1990,s. 4 akt. Hamilton, M. Weiss 2005,s.1)

“Hikâyeler beynimizin bilgi depolama yoludur. Eğer öğretmenler öğrencilerinin beyinlerini bağlantısız gerçekler ve bilgi ile doldurursa, beyin her şeyin atıldığı ve kaybolduğu geniş bir çöplüğe döner. Fakat hikâyeler bizlere bilginin organize edilmesinde ve hatırlanmasında ve içeriklerinin bir araya getirilmelerinde yardımcı olur. (Caine and C. 1994, Egan 1992 akt. Hamilton, M. Weiss 2005,s.1” ” Öğrenmede ve duyguları harekete geçirmede bu derece etkili olan hikâye anlatımını eğitimin her bölümünde olduğu gibi değerlerin aktarımlarında da kullanmamız gerekmektedir.

Bir çocuğun en güven duyduğu, huzurlu ortamında anlatılanlar onun için sadece birer eğlence değildir. Hayal dünyamıza girmiştir bu eserler, derinden korkar, üzülür, seviniriz.

Anlatılanların içerisinde kendimize bir yer bulur, o yerden yaşarız anlatılanları. Anlatılan karakterlerle kendimizi ve çevremiz arasında bağlar kurar, onları kendimize model olarak seçeriz. İlk rol modellerimiz olan ailemizden sonra hikâyelerdeki, masallardaki karakterler rol modelimiz olurlar. Bizlere anlatılmış olan olaylar, yaşananlar ve yaşayan karakterler aslında bizlere kişiliklerimizi kazandırır, ailemiz dışındaki ilk kültürel değerlerimizi edindirir. “ Burada en önemli konu, çocuğun yaş grubuna uygun olan eserlerin seçimidir. Çocuk kitapları alanının belirlenmesini ise;

“Estetik değer taşıyan edebi eserlerin yanı sıra, bilgilendirici niteliği de olabilen kurgu ya da kurgu dışı eserleri de kapsayan, farklı yaş guruplarına göre sınıflandırılan, “Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” ilkelerini temel alarak oluşturulması gereken “çocuğa görelilik” ilkesinden hareket eden geniş bir alandır (5. Ulusal Yayın Kongresi, 2011 akt. Sıkı, R. 2011 s.5)

Özelliklerine göre yapabilmekteyiz. Çocuk kitaplarını yazanların genel amacı çocuğu ideal bir dünyaya götürmektir. Satırlar arasında kaybolan çocuk, kendisinin o ideal dünyanın bir parçası olduğunu hisseder, kendisini okuduğu metindeki kahramanın yerine koyar. Bu yüzden çocuk kitaplarındaki kahramanlar bu ideal dünyayı gerçekleştirecek, çocuğu etkileyecek özelliklere sahip olurlar (Ural, 2006 akt. Erdal 2009). Çocuk duyarlılıkları ile idealleştirilen kahramanların ya da gösterilen kötülüklerin anlatıldığı kitaplar çocuğun hayal dünyasında vazgeçilmez bir yere oturması sağlanmalı ve çocuk kitap okuma alışkanlığını severek kazanmalıdır.

Çocuk kitapları ya da çocuk edebiyatının çeşitli tanımları bulunmaktadır. Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından 05-07 Ekim 2011 tarihleri arasında düzenlenen 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Eğitimi Sempozyumunun sonuç bildirgesi, eser seçiminde çocuk ve gençlik edebiyatı eserlerinden beklentileri aşağıdaki şekilde belirlemiştir.

“Çocuk ve gençlik edebiyatının nitelikli yapıtları, seslendiği kesimin duygu ve düşünce evreninin oluşumunda önemli sorumluluklar üstlendiği gibi, çocuk ve gençlerin ulusal ve evrensel insanlık değerlerinin bilincine varmasına da önemli katkılar sağlar. Çocuk ve gençlik edebiyatı yapıtları, çağın gereksinim duyduğu çok boyutlu düşünme alışkanlığı edinmiş, demokratik kültürü içselleştirmiş, duyarlı bireylerin yetiştirilmesi sürecinin temel birer aracı olarak düşünülmelidir. Bu amaca yönelik olarak çocuklar, ailelerin ve okulun bilinçli çabalarıyla erken dönemden başlayarak görsel ve dilsel algılarının gelişimini destekleyecek kitaplarla buluşturulmalıdır. Çocuk ve gençlik edebiyatının bütün paydaşlarının temel amacı, “düşünen duyarlı okur” yetiştirebilmek olmalıdır.” (Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Eğitimi

Sempozyumunun sonuç bildirgesi, 2011)

Özenle seçilecek ve çocuk duyarlılığına hitap eden kitaplar ile çocuklarımız ve gençlerimiz ulusal ve evrensel değerlerinin bilincine varmasına önemli katkı sağlar. Değerlerin aktarımlarını öğrencilere aktarımın önemli bir araçtır edebiyat. Yazar, okura ders verdiğini fark ettirmeden telkin yoluyla, edebiyatın güzellikleriyle metin içerisindeki yaşantı ile ders kitaplarındaki aktarımlardan farklı şekilde bütün renkleriyle verir aslında öğretmenleri. Farkında olmaksızın o güzellik içerisinde, okur kitabın satırları arasında öğrenir güzellikleri. Bu tarzı ile genel olarak sanat, özelde ise edebiyat her zaman eğitimin bir parçası ve eğitimde kullanılacak araçlardan birisidir (Kavcar, 1982 akt. Çevik 2014)

Edebiyat eserleri, ders kitaplarında sıkışık kalmış olan çocuklar için bir vaha gibidir aslında. Onu eğlendiren, hayal dünyalarında farklı etkileşimler yapan, ders kitaplarının sıkıcı dili ile değil, dilin getirdiği zenginlikle kabul ettirir kendisini. Bir mecburiyet haline getirilmemelidir. The U.S. Department of Education Office of Communication and Outreach (ABD Eğitim Bakanlığı İletişim ve Sosyal Destek Ofisi) çocuklarla birlikte kitap okumanın ya da onlara hitaben büyükler tarafından okunmasının, daha büyük çocukları kendi başlarına okumaya teşvik ettiğini saptanmıştır (The U.S. Department of Education). Aynı zamanda kitaplar üzerine çocuklarla konuşmak çocuklarda iyi yurttaşlık ve güçlü karakter değerlerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Ömer Seyfettin'in Yaşam Öyküsü

Yılmaz Daşcıoğlu ve Okan Koç'un 2009'da yayınladıkları makalesinde Ömer Seyfettin'den Türk Edebiyatında hikâyenin bağımsız bir tür olarak kabulünü sağlayan kişi olarak bahsetmektedir. Makalenin devamında ise Ömer Seyfettin'in "Türk-İslam tarihinden aldığı malzemeleri yeni bir dil ve üslupla işleyerek hikâyenin müstakil bir tür olarak kabulünü sağladığını ifade etmiştir. " (Daşcıoğlu ve Koç 2009). Türk edebiyatının önemli figürlerinden birisi olan Ömer Seyfettin eserleri ile öne çıkan bir kişilik olup, hayatı hakkındaki detaylar eserleri kadar yaygın olarak bilinmemektedir. Bunun sebebini ise Barika Göncü "özellikle 1950'ler sonrasındaki yazar ve eleştirmenlerin yorumları değerlendirildiğinde, Ömer Seyfettin'e ya belirgin bir antipati ile yaklaşıldığını ya da yazara edebi değer açısından hiç değinilmediği gözlenmektedir" (Göncü, 2012) Yaşadığı dönemde ve ölümünden sonra bile ideolojisi ve siyasi görüşleri ile değerlendirilen (Cumhuriyet, 1985, akt.

Göncü 2012) Ömer Seyfettin'in hayat hikâyesi ise kısa fakat bir o derece hareketlidir.

Osmanlı İmparatorluğu için en uzun, en acı dolu dönemi olarak ta adlandırılabilen olan çözümlenme döneminde dünyaya gelen ve kısa süren hayatını bu dönemin sıkıntıları içerisinde yaşamış olan Ömer Seyfettin 11 Mart 1884 tarihinde Balıkesir ilinin Gönen ilçesinde dünyaya gelmiştir (Hacıoğlu, 2012) . Kafkas göçmeni olan babası Yüzbaşı Şevki Bey ile Fatma Hanım'ın çocuklarından birisidir Ömer Seyfettin (Karaşah, 2009). Daha dört yaşında iken Gönen'de mahalle mektebine başlamış, babasının görev yeri değişimlerinden dolayı Karadeniz kasabalarında (İnebolu ve Ayancık) bulunmuş bu ise okul hayatında sorunlar yaşamasına neden olmuştur (Albez, 2009) Bu sorunlar nedeni ile Ömer Seyfettin annesi Fatma Hanım ile İstanbul'a gelmiş ve dedesinin Kocamustafapaşadaki evinde kalmıştır. İstanbul'a geldikten sonra Ömer Seyfettin İstanbul'un Aksaray semtindeki “ Mektebi Osmani” adlı özel okula başlamıştır (Albez 2009). Babasının kararı ile bu okulu bitiren Ömer Seyfettin Askeri Baytar Baytar Rüştiyesinde eğitime devam eder. Mezuniyeti ile birlikte Ömer Seyfettin Edirne Askeri İdadisine girerek 1900 yılında bu okuldan da mezun olur. İdadi günlerinde Ömer Seyfettin'in tespit edilen ilk yayımlanan şiiri olan "Lane-i Garam'ı" yazar ve bu şiir M. Enver takma adıyla 14 Temmuz 1898'de henüz 14 yaşındayken Pul Mecmuasında da yayınlanır. (Argunşah, 2000: akt. Koçakoğlu, 2008) Mezuniyeti ile birlikte tekrar İstanbul'a dönen Ömer Seyfettin burada başlamış olduğu Mekteb-i Harbiye-i Şahane'den 1903 yılında mezun olur. “İhtiyarın Tenezzühü” adını taşıyan ilk hikâyesini Mekteb-i Harbiye-i Şahanede iken yazmıştır Ömer Seyfettin. 2 Ağustos 1903'te Makedonya'da baş gösteren isyan hareketlerinden dolayı onun bulunduğu son sınıf o bölgede görevlendirilmek üzere erken mezun edildi. Meslek hayatına Kuşadası Piyade Tabur'unda mülâzım-ı sâni olarak başladı. Ancak İzmir'e varmadan taburunun gönderildiği Selânik'te ve Manastır'a bağlı Pirlepe'de görev yaptı. Buradaki başarılarından dolayı iki liyakat madalyasıyla ödüllendirildi. İsyanın bastırılmasının ardından bağlı bulunduğu tabur 6 Eylül 1904'te Kuşadası'na döndü. 1907 Temmuzunda İzmir'deki Aydın Vilâyeti Jandarma Alay Mektebi'nin kuruluşunda İtalyan subayı Miralay Tomas'a yardım etmek üzere bu okulun kavâid-i dîniyye hocalığına tayin edildi .(İslam Ansiklopedisi). Nurdoğan Savran'a göre;

“Bu dönemde Çakırcalı Efe ve benzerlerinin İzmir ve çevresinde halka zarar verdiği yıllardır. Ömer Seyfettin, Türk ve Rum eşkıyaların cirit attığı bu dönemde, bu eşkıyaların izlenerek yok edilmesi amacıyla kurulan jandarma mektebinde öğretmenlik yaptığı yıllarda, bu olaylardan etkilenerek bazı öykülerinin konularını tasarladığını söylemek mümkündür. Nitekim ‘Yalnız Efe’ öyküsü bu tür olayların birikiminden ortaya çıkmış bir üründür.” (Savran, N. 1997, akt Albez C.2009, s.7

Bir ara Köprülü'de Askerî Rüşdiye Mektebi beden eğitimi öğretmenliği görevinde bulduysa da (1909) iki yıl süreyle Balkanlar'daki Velmeççe, Pirlepe, Osenova, Pirbeliçe, Serez, İştîp, Babina, Demirhisar, Cum'a-i Bâlâ, Razlık gibi sınır yerleşim yerlerinde çete takibiyle uğraştı. Serez mutasarrıflığı Menlik kazası Razlık kasabası yakınlarında bulunan Yakorit köyünde bölük kumandanlığı yaptı.(İslam Ansiklopedisi) Bu köy Ömer Seyfettin'in Ali Canib'e yazdığı mektupla hem fikir hem de edebiyat tarihimize girmiştir (Albez. 2009). Ömer Seyfettin'in hikâyelerinin bir kısmına esin kaynağı olmuştur hayatının bu dönemi. Din ve milliyet fanatizmi ile yakın bir zamanda Osmanlı egemenliğinde yaşayan Balkanların yeni Hristiyan devletlerinin Müslüman Türklere karşı uyguladığı soykırımının içinde yaşar (Tural S.1994 akt. Albez 2009) İzmir ve Makedonya'da bulunduğu sırada Ömer Seyfettin "Sebat" "Hizmet", "Serbest İzmir" "Aşçıyan", "Musavver Hale", "Düşünüyorum", "Kadın", "Rumeli" "Teşvik", "Piyano", "Zekâ", "Çocuk Bahçesi", "Genç Kalemler (eski adı Hüsün ve Şiir)" gibi çeşitli gazete ve dergilerde şiir, öykü ve makale yazdı (Albez, 2009,)

23 Temmuz 1908'de Meşrutiyetin ikinci kez ilanı ile başlayan ve Yunanlıların İzmir'de denize dökülmesiyle sona eren Kurtuluş Savaşı arasında geçen 13 sene; devletin seferberlik ilan etmesiyle, halkın cepheden cepheye koştuğu, gidenlerin gelmediği, geride kalanların bin türlü dertle baş başa kaldığı, göçlerin ardı arkasının kesilmediği, milletin yarısına yakınının muhacir durumuna düştüğü ve iktisadi, kültürel, siyasi değişmelerin yaşandığı devre olarak Türk tarihinde yer alacaktır. (Gürbüz 2000 s.199 akt. Karaşah, 2009, s.46).

Bir dönemin tasvirini yapan Güven, Ömer Seyfettin'in yaşadığı dönem ve bölgelerdeki acıları resmetmeye çalışmıştır. Ömer Seyfettin resmedilen bu acıları, sıkıntıları bir Türk ve Müslüman olarak yaşamış, yaşayanları bizzat görmüştür.

Ömer Seyfettin'in İttihat ve Terakki cemiyetine girdiği ve hatta 31 Mart Vakasının bastıran Hareket Ordusunda da bulunduğu belirtilmektedir. (İslam Ansiklopedisi). 1911'de, bütün zamanını kültür konularına ayırmak amacıyla Ziya Gökalp'in teşviki ve tazminatının İttihat ve Terakki cemiyeti tarafından ödenmesiyle ordudan ayrıldı (İslam Ansiklopedisi). Ömer Seyfettin o dönemin kozmopolit merkezlerinden birisi olan Selanik'e yerleşir. Selanik siyasette olduğu kadar, kültürel ve sosyal olarak ta son derece hareketli bir şehirdir (Albez 2009). Daha Selanik'e gelmeden 5 makalelik bir seri olan ve Türk edebiyat tarihinde bir dönemin başlangıcı kabul edilen 'Yeni Lisan' başlıklı yazıyı yazıp, Genç Kalemler dergisine gönderdiğini görüyoruz (Bozdoğan, 2007).

Askerlikten istifası Ömer Seyfettin devrin sıkıntılarında dolayı tekrar askere

alınmıştır. Balkan Savaşları sırasında Sırp ve Yunan cephelerinde savaşmıştır. Savaşın içinde, savaşın yıkımını görmüş, mensup olduğu Türk Müslüman azınlığın yaşadığı yenilgiler ve acıları yaşamıştır. Yanya kalesi savunmasında esir düşmüş ve bir yıl esir hayatı yaşamıştır. Bu dönemde bile üretkenliğini devam ettirmiş, yazdıklarını Ali Canib'e göndererek "Türk Yurdu" dergisinde ve "Tanin" gazetesinde yayınlanmıştır (Albez C.2009, s.9) Esareten sonra İstanbul'a dönen Ömer Seyfettin annesinin ölüm haberini, babasının ise tekrar evlenerek İstanbul'dan ayrıldığı haberlerini alır. Askerlikten 23 Şubat 1914 tarihinde tekrar istifa etti. Mârümuallimîn'de kıraat, Kabataş Sultanisinde edebiyat öğretmenliği görevlerini üstlendi. 1915'te Harbiye Nezareti'nin kültür ve sanat adamları için Çanakkale cephesine düzenlediği geziye katıldı .(İslam Ansiklopedisi). 1915 senesinde İttihat Terakki Partisinin önde gelen isimlerinden Doktor Besim Ethem'in kızı Calibe Hanımla evlenir ve 1916 senesinde çiftin Güner ismini verdikleri bir kızları olur. Eylül 1918 yılında evlilikleri sona erer Albez C.2009, s.9). 1917-1918 yıllarında eski adı ile Darülfünun olan İstanbul Üniversitesi'nde kurulan Tedkikat-ı Lisaniyye Encümeni (Dil İnceleme Komisyonu) üyeliğinde de bulunan Ömer Seyfettin evliliğinin bitişi ile sıkıntılı günler yaşar. Cunbur'un aktarımı ile

Yazar, Kalamış koyunda Münferit Yalı adını verdiği küçük bir köşke çekilir. İlk altı ay büyük sarsıntılar geçirir. Sağlığı bozulur, arada zatürre olur, dört ay kalemını eline almaz. Başta Ali Canip olmak üzere arkadaşları yanındadır. Ahmet Rasim, Salih Zeki (Aktay), Yusuf Ziya (Ortaç), Fuat Köprülü, Reşat Nuri (Güntekin), Faruk Nafiz (Çamlıbel), Cemil Sena Ömer Seyfettin'i yalnız bırakmazlar. Ömer Seyfettin'in evinde, Kuşdilinde, Kadıköy'ün çeşitli yerlerinde "Kadıköy Toplantıları" adını verdikleri sohbetler yaparlar (Cunbur akt. Akt. Albez, 2009, s.9).

Hastalığına ve yaşadığı sıkıntılara rağmen Ömer Seyfettin son nefesine kadar kişiliğinden ve inandıklarından ödün vermez. Kendisinin de bir mensubu olduğu İttihat ve Terakki Partisini 1918 yılında devrin olayları yüzünden eleştiren yazılar yazar. Diken mecmuası, Yeni Mecmua ile Zaman ve Vakit gazetelerinde bu hiciv ve eleştirileri yayınlanır Albez C.2009, s.10) "Ömer Seyfettin'in romatizma, teneffüs yolları rahatsızlıkları şeklinde ortaya çıkan, zaman zaman yüksek ateşle seyreden hastalığı, yalnızlık ve maddi imkânsızlık yüzünden giderek arttı."19 Yazar, 6 Mart 1920'de İstanbul' da kaldırıldığı Haydarpaşa Hastanesi'nde ölmüştür. Ölüm sebebi şeker hastalığı olarak belirtilmiştir. Kadıköy Kuşdili'ndeki Mahmut Baba Türbesi mezarlığına defnedilen Ömer Seyfettin'in kabri, daha sonra yol geçeceği veya tramvay garajı yapılacağı gerekçesiyle 23 Ağustos 1939'da

Zincirlikuyu Asri Mezarlığı'na nakledilmiştir. Albez. 2009, s.10)

Yeni Lisan, Genç Kalemler ve Ömer Seyfettin

Türk Edebiyat tarihindeki önemli akımlardan olan “ Milli Edebiyatın” önemli kurucu üyelerinden birisidir Ömer Seyfettin, Geçgel tarafından aktarılan Recep Duymaz'ın saptamalarında onun edebiyat alanındaki önemli yerine işaret etmektedir. “ Ömer Seyfettin'in sadece bir edebiyatçı değil aynı zamanda bir edebiyat ve sanat kuramcısı olduğunu belirtmektedir. (Duymaz, 2007 akt. Geçgel H. 2013 s.5)

Sadece edebi kişiliği ile değil, milliyetçi kişiliği ile de ön plana çıkmaktadır Ömer Seyfettin. Ün peşinde olmaksızın edebiyatı kullanarak, gördüğü yanlışları düzeltmeye çalışmıştır. Bunu ise Türk Edebiyatında yeni bir akım başlatan “ Yeni Lisan” adlı makalesini yazan kısmına “?” işareti koyarak göstermiştir. Serinin ilk beş makalesinde yazar olarak “?” işareti yer almış olup, sonraki altı makalede ise “ Genç Kalemler Tahrir Heyeti” ibaresi yer almaktadır. Bu makalelerin yazarının olmayışı ise Yeni Lisancılar olarak adlandırılan edebiyatçıların belirttiği gibi, makalelerdeki görüşlerin “Genç Kalemleri” çıkaranların ortak görüşü olduğunun vurgulanması için olduğunu belirtmişlerdir. Yine de bu makalelerin ilkinin Ömer Seyfettin'in kaleminden çıktığı birçok araştırma ve Yeni Lisan hareketine katılanların anılarında görmekteyiz (Polat 1998, Aktaş 2006, akt. Bozdoğan, 2007). Ömer Seyfettin'in yazdığı ispatlanmış olan ilk makale Akalın'a göre “ 11 Nisan 1911 günlü sayısında yer alan bu başlık, yalnızca söz konusu başyazıya ve daha sonra yayımlanacak başyazılara ad olarak kalmayacak, Türkçenin tarihindeki yeni bir hareketin adı olacaktır” (Akalın, 1911)

Ömer Seyfettin'in hedefleri sadece edebi alanla sınırlı değildir. Bir döneme damgasını vuran “ Yeni Lisan” makalelerini kendinden önceki Türkçenin sadeleştirilmesi üzerine yazılan makalelerden ayıran özelliği ise sadece “dille” ilgili görüşler belirtmemiş olmasıdır (Bozdoğan, 2007). “Yeni Lisan” makalelerinin birincisinde “hastalıklar” kısmında yazılmış olan “Millî bir edebiyat vücuda getirmek için evvela millî bir lisan ister.” cümlesi aslında Genç Kalemler ve bu makaleyi yazdığı araştırmalar ve anılarla ispatlanmış olan Ömer Seyfettin'in amaçlarını son derece açıkça ortaya koymaktadır (Bozdoğan, 2007). Bu amaçlarında da Ömer Seyfettin yalnız değildi. “Milli Edebiyat” akımının önde gelen sanatçılarından birisi olan Ziya Gökalp'in düşünceleri de bu yöndedir. Ziya Gökalp, dili kültürün temel unsuru sayar. Dil, duygu ve düşüncenin adeta kabıdır. Bir milletin bütün

duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesle aktarılır (Kaplan, 1992: akt. Sucu,2013)

Yeni Lisan makalesinin, makalelerdeki amaçlar ve bu amaçları gerekli kılan ortamı incelersek; Genç Kalemler dergisinde yayınlanan “ Yeni Lisan” makalelerine göre; devrin siyaseti ile şekillenen ve Meşrutiyetin ilanına rağmen azınlıkların birbiri ardına bağımsızlık ilan etmeleri ya da bağımsız olabilmek için çalışmalar yapmaları (Genç Kalemler c.2 akt. Levend, 2010) devleti kuran, asıl sahibi olan Türk Milletine mensup bireylerin birçok acıyı yaşamasına neden olmuştur. Bu ise Türkler arasında siyasete hakim olan Osmanlıcılık, İslamcılık görüşlerinin yerine Türkçülüğün serpilmesine neden olmuştur. Devleti kuran, gerektiğinde devleti savunmak için ölen kişiler, devrin siyasi görüşlerinde azınlıklar kadar değer bulamamıştır. Eskiden Osmanlı İmparatorluğunun hakim olduğu toprakların, imparatorluğun elinden çıkması ile yeni kurulan devletlerde Türk Milletinin varlığını yok edebilmek için yapılanlardan birini de dilimizi yok etme çabaları Türkçülüğün gelişmesini şart koşmuştur (Genç Kalemler c.2 s.1 akt Levend, 2010).

Mehmet Ali'nin çocukları bir vakit Mısır'da “Türkçe'nin tekellümünü nasıl menedip Türklüğü oradan tadeyledilirse bugün Suriye'de lisanımızda buna benzer bir istiğna görülüyor, oralarda “ İstiklal Fırkası” namıyla bir Arap cemiyeti olduğunu, hatta cemiyetin reisi Avrupa gazetelerine muhbirlik ettiğini anlıyoruz. (Genç Kalemler c.2 s.1 akt. .Levend, 2010,

Dil ile milletin iç içe geçtiği ve birinin yok edilmesi ile diğerinin de yok olacağını yaşayarak tecrübe eden Ömer Seyfettin ve “ Yeni Lisan “ makalesini yazarları, dilin bir millet için önemini kavramış ve Türk Milletinin diline sahip çıkması gerektiğini hatırlatmak için yazılmıştır bu satırlar;

“Tanzimat dönemi ile başlayan “Osmanlıcılık” azınlıkların teveccüh etmemeleri sebebi ile artık devlet yönetimince de gözden düşmüştür. En son 10 Temmuz 1909 tarihinde devlet yönetimindeki hakim siyasi parti olan İttihat ve Terakki Cemiyeti “ İttihad-ı Anasır-ı Osmaniye” adında amacı Türklerle azınlıkları birleştirmek olan bir cemiyet kurmuş ama sonuç alamamıştır” Genç Kalemler c.2 s.1 akt. Levend, 2010).

İfadesi ile “Osmanlıcılık” olarak adlandırılan ve imparatorlukta yaşayan her ferdi “ Osmanlı “ olarak gören anlayış Genç Kalemlerde yayınlanan bu satırlara göre terk edilmek zorunda kalmıştır. Devrin siyaseti ile içi içe geçmiş olan edebiyat, siyasette yaşananların ışığında sorunlara çözüm aramıştır. Ömer Seyfettin ve Türkçülüğe gönül vermiş olan diğer “ Milli Edebiyatçılar” dilin sadeleştirilmesi, Türkçenin yok olmasını amaçlamışlardır. Fakat Demir, Yeni Lisan hareketini bir sadeleşme çabasından çok, bir milliyetçilik hareketi olarak yorumlamaktadır. (Demir, 2012) Demir'e göre “Yeni Lisan arayışında olan aydınlar dili,

kendi sistematliğini inşa eden, insan hayatının her aşamasına nüfuz etmiş bir anlam dünyası” olarak gördüklerini belirtmektedir. (Demir, 2012) Demir bu arayışın bütün ulusalcı ideolojilerde görüldüğünü belirterek, Ozan Erözden’in Ulus Devlet çalışmasından yaptığı alıntı ile Yeni Lisan arayışındaki aydınların hedeflerinin dilde sadeleşme değil milliyetçilik ideolojisi olduğunda ısrar etmektedir. Bir insan topluluğunun ulus oluşturabilmesi için dil birliğine sahip bulunması gerektiği, birçok ulusçu düşünür tarafından savunulmuş ve neredeyse genel bir kanı hâline dönüşmüş bir önermedir (Erözden O, 1997 akt. Demir, A. 2012).

Türk dili tarih boyunca diğer dillerim etkilerine açık olmuştur. Türk dili her zaman yaşadığı geniş coğrafyadan ve çok kültürlü ortamlardan etkilenmiş olsa da, dilimizi yabancı etkilerden korunma çabası içerisinde en eski ve önemli eserlerden birisi Kaşgarlı Mahmut’un Divan-ı Lügati’t Türk adlı eseridir. Karamanoğlu Mehmet Bey’in 15 Mayıs 1277 tarihli fermanla, Türkçeden başka bir kullanılmasını yasaklamıştır (Karabulut 2012) “Genç Kalemler” dergisinde yayımlanmış olan Yeni Lisan makaleleri, dilimizi yabancı etkilerden kurtarmaya çalışan bir “ milli dil” arayışıdır (Karabulut 2012).

Ömer Seyfettin yaşadığı dönemin acıları içinde edindiği hayat görüşüyle yaşamıştır. Dilin bir millet için önemini devrin yaşanan tecrübelerinden edinmiş olarak Türkçenin güç kazanması için çabalamıştır. Hikâyelerinde ise bambaşka bir Ömer Seyfettin’i görmekteyiz. Gerektiği yerlerde mizahı kullanarak, çocukların dili ile yazmaktadır. Akıcı anlatımı ile hikâyeleri sevilerek okunabilmektedir. Çocuklara değerlerin aktarımında ise faydalı olacağı düşünülmektedir hikâyelerinin. Ömer Seyfettin’in hikâyeleri sade ve esprili bir anlatım ile hayatın içindeki konuları işlemektedir. Okur, Ömer Seyfettin’in hikâyelerine başladığında o hikâyelerdeki olayları yaşamakta, o hikâye kahramanlarını yaşamaktadır. Değerlerin aktarımı için edebi eserlerin önemi önceki bölümlerde incelenmiştir. Okur farkında olmaksızın hisseder, yaşar ve yazarın aktarmak istediklerini farkında olmaksızın edinir. Ömer Seyfettin’in hayat görüşü hikâyelerine fazla yansımamış olsa bile, yaşamı ve düşünceleri ile örnek alınabilecek bir rol model olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal Bilgiler 4, 5, 6 ve 7.Sınıflar Dersi Öğretim Programında Değerler

Millî Eğitim Bakanlığının, 2003 yılında başlattığı program geliştirme faaliyetlerinin

bir ürünü olarak, Sosyal Bilgiler dersi için Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5.Sınıflar için ve); Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu oluşturulmuştur. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5.Sınıflar için) 12.07.2004 tarihli 118 kararla 28.12.2010 tarihinde programa eklenmiş olup, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu ise 30.06.2005 tarih 188 no karar ile 28.12.2010 tarihinde Talim Terbiye Kurulunca eklenmiştir. Kılavuzlar detaylı bir şekilde dersin amacını, vizyonunu ve programı açıklamaktadır. Anlatılacak olan ünitelerin amaçları ve ünitelerin çok yönlü anlatımında yer alan diğer disiplinler tümü ile NCSS'nin Sosyal Bilgiler dersi tanımına uygundur. Buna göre Sosyal Bilgiler dersi her bir ders yılında haftada üçer ders saati, her bir sınıf için 36 haftada toplam 108 saatlik bir ders öngörüsü ile hazırlanmıştır. Kılavuzun başlangıcında Türk Milli Eğitiminin amaçları ve sonraki bölümde de programın uygulanması ile ilgili açıklamalar yer almaktadır. Açıklamaların 1. Maddesinde;

“Etkili ve sorumlu Türk vatandaşı yetiştirmek amacıyla tasarlanmış Sosyal Bilgiler üniteleri; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi açılarından çok yönlü olarak ele alınmaktadır.” (MEBa, 2005)

Sosyal Bilgiler dersinden beklentiler ve bu beklentileri gerçekleştirmek için izlenecek yol açıkça belirtilmiştir. Aynı programda Sosyal Bilgiler dersinin vizyonu;

“ 21. yüzyılın çağdaş Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, Türk tarihini ve kültürünü kavramış, temel demokratik değerlerle donanmış ve insan haklarına saygılı, yaşadığı çevreye duyarlı, bilgiyi deneyimlerine göre yorumlayıp sosyal ve kültürel bağlam içinde oluşturan, kullanan ve düzenleyen (eleştirel düşünen, yaratıcı, doğru karar veren), sosyal katılım becerileri gelişmiş, sosyal bilimcilerin bilimsel bilgiyi üretirken kullandıkları yöntemleri kazanmış, sosyal yaşamda etkin, üretken, haklarını ve sorumluluklarını bilen, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını yetiştirmektir.”

Olarak belirlenmiş olup, vizyonda da açıkça demokratik değerlerle donanmış vatandaşlar yetiştirme hedefi görülmektedir. Öğretim programını incelediğimizde değerler ve değerler eğitiminin önem verilen bir bölüm olduğu görülmektedir. Sosyal Bilgiler dersi 4-5. ve 6-7. sınıf öğretim programlarında öğrencilere aktarılacak olan değerler belirlenmiş ve bu değerlerin aktarımında kullanılacak yöntemler açıklanmıştır. Sosyal Bilgiler 4. ve 5.sınıf öğretim programlarında “adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik “(MEBb, 2005)değerleri doğrudan verilecek değerler olarak belirlenmiştir. Öğretim programı içerisindeki ünitelerde değerlerin öğretimine yönelik örnek etkinlikler verilmiştir.

"Okullarda seçilen değerler, geleneksel telkin yöntemiyle aktarılabileceği gibi değer açıklama yaklaşımı ile öğrenciler kendi değerlerinin farkına varması da sağlanabilir. Ayrıca, öğrenciler değerlerini anlamak ve değerlerinin sistematik analizini yapmak amacıyla ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımları da kullanılabilir" (MEBb.2005).

Şeklinde ifade edilerek, değer öğretiminde kullanılacak olan yaklaşımlar açıklanmıştır. 12.

Maddede ise

"Öğretmen, öğrencileri millî, ahlaki, insanî, manevî, kültürel değerler bakımından besleyici; demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmede yol gösterici olmalıdır. Ayrıca ders konularını sevdirci roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı, şiir ve fıkra gibi edebî ürünleri okumaya teşvik etmelidir." (MEBa, 2005).

Şeklinde öğretmenlere verilen görevleri ve bu görevlerin ne şekilde yerine getirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Programın amaçlar bölümünde ise 7. Sınıfı bitirmiş olan bir öğrenciden beklentiler maddeler halinde ifade edilmiştir. Bu maddelerin önemli bir kısmı yurttaşlık eğitimi, değerler eğitimi ve öğrencinin topluma entegre edilmesi ile ilgilidir. Bu maddeler;

7. sınıf sonunda öğrenci;

- Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır. (1. Madde)

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir. (2. Madde)

- Atatürk İlke ve İnkılaplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur. (3. Madde)

- Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir. (4. Madde)

- Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder. (5. Madde)

- Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır. (13. Madde)

- Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer. (14. Madde)

- İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının

tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler. (15. Madde)

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 4-5- 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzlarında yer alan üniteler, ders saatleri ve doğrudan verilecek değerler aşağıdadır.

İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı (4-7.Sınıflar İçin)

Tablo 1: 4.Sınıf Sosyal Bilgiler dersi Öğrenme Alanları, Ünite İsimleri, Ünitelerde Verilecek Doğrudan Değerler, Ünite Süreleri

ÖĞRENME ALANI	ÜNİTELER	Doğrudan Verilecek Değer	SÜRE/DERS SAATİ
Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	Duygu ve Düşüncelere Saygı Ve Hoşgörü	12
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme Ve Vatanseverlik	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	Doğa Sevgisi	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	Temizlik, Sağlıklı Olmaya Önem Verme	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var	Bilimsellik.	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	Yardımsızlık	12
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	Bağımsızlık.	15
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	Misafirperverlik	12
	Toplam		108

Tablo 2. Tablo 1: 5.Sınıf Sosyal Bilgiler dersi Öğrenme Alanları, Ünite İsimleri,

Ünitelerde Verilecek Doğrudan Değerler, Ünite Süreleri

Öğrenme alanı	Üniteler	Doğrudan Verilecek Değer	Süre/Ders Saati
Birey ve Toplum	Haklarımı Öğreniyorum	Sorumluluk.	12
Kültür ve Miras	Adım Adım Türkiye	Estetik.	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Bölgemizi Tanıyalım	Doğal çevreye duyarlılık	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Ürettiklerimiz	Çalışkanlık	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Gerçekleşen Düşler	Akademik Dürüstlük	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Toplum İçin Çalışanlar	Dayanışma	12
Güç, Yönetim ve Toplum	Bir Ülke Bir Bayrak	Adil olma, Bayrağa ve İstiklal marşına saygı	15
Küresel Bağlantılar	Hepimizin Dünyası	Tarihsel Mirasa Duyarlılık	12
Toplam			108

Tablo 3. 6.Sınıf Sosyal Bilgiler dersi Öğrenme Alanları, Ünite İsimleri, Ünitelerde Verilecek Doğrudan Değerler, Ünite Süreleri

Öğrenme Alanı	Ünite	Doğrudan Verilecek Değer	Süre/Ders Saati*
Birey Ve Toplum	Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Bilimsellik	12
İnsanlar, Yerler Ve Çevreler	Yeryüzünde Yaşam	Doğal Çevreye Duyarlılık	15
Kültür Ve Miras	İpek Yolu'nda Türkler	Kültürel Mirasa Duyarlılık	24

Üretim, Dağıtım Ve Tüketim	Ülkemizin Kaynakları	Sorumluluk	18
Küresel Bağlantılar	Ülkemiz Ve Dünya	Yardımseverlik	12
Güç, Yönetim Ve Toplum	Demokrasinin Serüveni	Hak Ve Özgürlüklere Saygı	15
Bilim, Teknoloji Ve Toplum	Elektronik Yüzyıl	Çalışkanlık	12
Genel Toplam			108

Tablo 4.7.Sınıf Sosyal bilgiler dersi Öğrenme Alanları, Ünite İsimleri, Ünitelerde Verilecek Doğrudan Değerler, Ünite Süreleri

Öğrenme Alanı	Ünite	Doğrudan Değer	Verilecek Süre/Ders Saati*
Birey Ve Toplum	İletişim Ve İnsan İlişkileri	Farklılıklara Saygı	12
İnsanlar, Yerler Ve Çevreler	Ülkemizde Nüfus	Vatanseverlik	12
Kültür Ve Miras	Türk Tarihinde Yolculuk	Estetik	27
Bilim, Teknoloji Ve Toplum	Zaman İçinde Bilim	Dürüstlük	12
Üretim, Dağıtım Ve Tüketim	Ekonomi Ve Sosyal Hayat	Bilimsellik	18
Güç, Yönetim Ve Toplum	Yaşayan Demokrasi	Adil Olma	12
Küresel Bağlantılar	Ülkeler Arası Köprüler	Barış	15
Genel Toplam			108

Tablo 5. 4-5-6 ve7.Sınıf Sosyal bilgiler dersi Belirlenen Doğrudan Verilecek Değerler ve

Yer Aldığı Üniteler

Değer Adı	Sınıf – Ünite	İlişkilendirilen Değer
Adil Olma	Bir Ülke Bir Bayrak (5.Sınıf 7.Ünite) Yaşayan Demokrasi (7. Sınıf 6. Ünite)	Adil olma, Bayrağa ve İstiklal marşına saygı
Dayanışma	Toplum İçin Çalışanlar (5. Sınıf 6. Ünite)	
Aile Birliğine Önem Verme,	Geçmişimi Öğreniyorum (4.Sınıf 2. Ünite)	Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik
Bilimsellik	İyi ki Var (4. Sınıf 5. Ünite) Sosyal Bilgiler Öğreniyorum (6.Sınıf 1. Ünite) Ekonomi Ve Sosyal Hayat (7.Sınıf 5. Ünite)	
Bağımsızlık	İnsanlar ve Yönetim (4.Sınıf 7. Ünite)	
Yardıms severlik	Hep Birlikte (4.Sınıf 6. Ünite) Ülkemiz Ve Dünya (6. Sınıf 5.Ünite)	
Hoşgörü	<i>Kendimi Tanıyorum (4.Sınıf 1. Ünite)</i>	<i>Duygu ve Düşüncelere Saygı ve Hoşgörü</i>
Barış	Ülkeler Arası Köprüler (7.Sınıf 7.Ünite)	
Çalışkanlık	Ürettiklerimiz (5.Sınıf 4. Ünite) Elektronik Yüzyıl (6.Sınıf 7.Ünite)	
Misafirperverlik	Uzaktaki Arkadaşlarım (4. Sınıf 8.Ünite)	
Duyarlılık	<i>Bölgemizi Tanıyalım (5.Sınıf 3. Ünite)</i> <i>Hepimizin Dünyası (5.Sınıf.Sınıf8.Ünite)</i> <i>Yeryüzünde Yaşam (6.Sınıf 2. Ünite)</i> <i>İpek Yolunda Türkler (6.Sınıf 3.Ünite)</i>	Doğal çevreye duyarlılık Tarihsel Mirasa Duyarlılık Doğal Çevreye Duyarlılık Kültürel Mirasa Duyarlılık
Temizlik	Üretimden Tüketime (4.Sınıf 4. Ünite)	Temizlik, sağlıklı olmaya önem verme

Sağlıklı Olmaya Önem Verme	Üretimden Tüketime (4.Sınıf 4. Ünite)	Temizlik, sağlıklı olmaya önem verme
Dürüstlük	<i>Gerçekleşen Düşler</i> (5.Sınıf 5.Ünite) Zaman İçinde Bilim (7.Sınıf 4. Ünite)	Akademik Dürüstlük
Sorumluluk	Haklarımı Öğreniyorum (5. Sınıf 1. Ünite) Ülkemizin Kaynakları (6.Sınıf 4. Ünite)	
Estetik	Adım Adım Türkiye (5. Sınıf 2. Ünite) Türk Tarihine Yolculuk (7.Sınıf 3. Ünite)	
Vatanseverlik	Ülkemizde Nüfus (7.Sınıf 2. Ünite) Geçmişimi Öğreniyorum (4.Sınıf 2. Ünite)	Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik
Milletini Sevme		
Saygı	Geçmişimi Öğreniyorum (4.Sınıf 2. Ünite) Kendimi Tanıyorum (4.Sınıf 1. Ünite) Bir Ülke Bir Bayrak (5.Sınıf 7.ünite) Demokrasinin Serüveni (6.Sınıf 6.Ünite) İletişim ve İnsan İlişkileri (7.Sınıf 1. Ünite)	Türk büyüklerine saygı, Bayrak ve İstiklal Marşına Saygı Duygu ve Düşüncelere Saygı ve Hoşgörü Hak ve Özgürlüklere Saygı Farklılıklara Saygı

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzlarında (4-5.Sınıflar için ve 6 ve 7. sınıflar için) doğrudan verilecek olan değerleri 4-5-6 ve 7. Sınıfları bir bütün olarak incelediğimizde kılavuzların Sosyal Bil-Vizyonu- Yapısı-Beceri-Kavram-Değer-Genel başlıklı 3. Bölümünde yer alan ve doğrudan verilecek olan değerler olarak sıralanan 20 değerün ünitelerde işlenişi ve ağırlığı çok farklıdır.

- Özgürlük ve Milletini Sevme Değerleri hiçbir üniteye doğrudan verilecek değer olarak saptanmamıştır.
- Sevgi değeri ise 4.sınıf 3. Ünite olan “Yaşadığımız Yer” ünitesinde Doğa Sevgisi ile aktarılmak istenmiştir.
- Temizlik ve Sağlıklı olmaya Önem Verme Değerleri birlikte 6. Sınıf ders kitabında 4. Ünite olan “Üretimden Tüketime” de yer almaktadır.

- Aile Birliğine Önem verme ise Geçmişimi Öğreniyorum (4.Sınıf 2. Ünite) ünitesinde Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik olarak geçmektedir.

- Hoşgörü Değeri ise sadece Kendimi Tanıyorum 4.Sınıf 1. Ünite de Duygu ve Düşüncelere Saygı, Hoşgörü başlığı altında verilmiştir.

- Bilimsellik toplam 3 ünite de doğrudan verilecek değer olarak geçmektedir.

- Saygı ve Duyarlılık değerleri ise en çok ünite de yer alan dorudan verilecek değerlerdir. Saygı değeri Ünitelerle ilişkilendirilen doğrudan verilecek olan değerler kısmında: Türk büyüklerine saygı, Bayrak ve İstiklal Marşına Saygı, Duygu ve Düşüncelere Saygı ve Hoşgörü, Hak ve Özgürlüklere Saygı, Farklılıklara Saygı olarak yer almaktadır. Duyarlılık değeri ise Doğal çevreye duyarlılık olarak işlenmektedir. Tarihsel Mirasa Duyarlılık, Doğal Çevreye Duyarlılık, Kültürel Mirasa Duyarlılık alt başlıklarında aktarılmak istenmiştir.

MEB'in kendi kılavuz kitabında sosyal bilgiler dersinde verilecek olan 20 değeri belirtip, bunları ders kitaplarındaki ünitelerle ilişkilendirmemesi değerler eğitiminde gördüğümüz ilk eksikliklerdir. Saygı, Duyarlılık, Bilimsellik değerlerinin öğretim programındaki ağırlığı ise tartışılmazdır.

Değerlerin aktarımı konusunda da Milli Eğitim Bakanlığı hazırlattığı Sosyal Bilgiler öğretmen kılavuz kitaplarında tanımıyla birlikte özellikleri, işlevleri ve değer öğretim yaklaşımları konusunda açıklamalara yer verilmiştir (Ersöz, 2013)

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri kaynağı, verilerin toplanması ve verilerin analizine yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırmada “ Ömer Seyfettin’in hikâyelerinin Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin aktarımına ne kadar ve nasıl yer vermektedir?” sorusuna cevap verebilmek için nitel bir araştırma yaklaşımı kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek; 2011: s.39). Nitel araştırmalar detaylarda saklı olanları çıkarabilecek bir araştırma yaklaşımıdır. Bunun için nitel araştırmalarda derine inilerek yüzeyin altındakiler çıkarılmalıdır (Kuş, 2003 s.78). Bu araştırmada da sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin Ömer Seyfettin hikâyelerinde ne kadar ve nasıl yer verildiğini tespit edebilmek için derinlemesine nitel bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır.

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Tarama araştırmacısı, nesnenin ya da bireyin doğrudan kendisini inceleyebileceği gibi, önceden tutulmuş çeşitli kayıtlara (yazılı belge ve istatistikler, resimler, ses ve görüntü kayıtları vb.) başvurarak elde edeceği dağınık verileri, kendi gözlemleri ile bir sistem içinde bütünleştirerek yorumlamak durumundadır (Karasar, 1999: 77).

Bu çalışmada da bir yazılı belge olarak Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde geçen değerler sistemli bir biçimde bütünleştirilerek yorumlanmıştır.

Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağını Ömer Seyfettin’in hikâyeleri oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda örneklemin temsil edicilik özelliği yerine orijinalliği önemlidir; bu nedenle

nitel araştırmalarda amaçlı ve kontrollü örnekleme teknikleri daha yoğun kullanılmaktadır (Kıncal, 2010, s.62). Bu çalışmada da “amaçlı örnekleme yöntemi” kullanılmıştır. Bu örneklemenin esası ana kütle içerisinde bilgi edinmek istenen özelliği temsil edebilecek birimleri ayırmaktır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2011,s. 82). Ömer Seyfettin’in çok sayıda hikâyesi olması nedeniyle o hikâyeler içinden amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tipik bir örnekleme, sıradan bir insanı, durumu ya da araştırılan olgu örneğini yansıtmak için kullanılan bir örnekleme yöntemidir (Merriam, 2013 s.77). Bu doğrultuda veri toplama aracı olarak Ömer Seyfettin’in ortalama tipik hikâyelerinin toplandığı ve Hasan Selim Hacıoğlu tarafından yayına hazırlanan “Seçme Öyküler” isimli eser ve 100 temel eser içinde yer alan ve en çok bilinen “Yalnız Efe “ isimli hikâyesi kullanılmıştır. “Seçme Öyküler”, 223 sayfadan ve Ömer Seyfettin’e ait 19 hikâyeden oluşmaktadır. Bu hikâyelerin isimleri kitaptaki sırasına göre şu şekildedir:

1. Ant
2. Başını Vermeyen Şehit
3. Beyaz Lale
4. Bomba
5. Bir Vasiyetname
6. Dünyanı Düzeni
7. Çanakkale’den Sonra
8. Gurultu
9. Özgürlük Bayrakları
10. Namus
11. İlk Düşen Ak
12. Kaşığı

13. Kesik Bıyık
14. Kızıl Elma Neresi?
15. Miras
16. Nezle
17. Rüşvet
18. Velinimet
19. Türkçe Reçete
20. Yalnız Efe

Türk Klasikleri içinde yer alan Ömer Seyfettin hikâyelerinin en temel özelliği çok sade ve anlaşılır bir Türkçe ile yazılmış olmasıdır. Bu özellik Ömer Seyfettin hikâyelerinin ilkökul ve ortaokul düzeyindeki öğrencilerin okuması için önerilen hikâyeler arasında yer almasına neden olmuştur. Nitekim Ömer Seyfettin'in "Yalnız Efe" hikâyesi Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilerin okuması için önerdiği 100 temel eser içinde yer almaktadır.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmada Ömer Seyfettin'in araştırma kapsamı içine alınan hikâyeleri doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Doküman analizi yapılacak olan çalışma ile ilgili kayıt ve belgeleri toplayıp belirli norm ve sisteme göre kodlayıp inceleme işlemine denir. Bu yöntem belgesel gözlem ya da belgesel tarama olarak da adlandırılır (Çepni, 2010 s.106). Araştırma problemine cevap bulabilmek için araştırmacılar bazen geçmişte yazılan eserleri veri kaynağı olarak kullanabilir. Bu dokümanlar birer tarihsel veri niteliği taşımaktadır. Bu tarihsel veriler araştırma konusunun alt yapısına ilişkin çıkarımlar elde edilmesini sağlayabilir (Baş ve Akturan, 2008 s.118). Ancak doküman incelemesi ile veriler toplanırken araştırmacılar belirli bir sistematik ile hareket etmelidir. Araştırılması düşünülen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren dokümanlar Forster (1995)'e göre beş aşamada incelenmektedir. Bunlar:

1. Dokümanlara ulaşma,

2. Orijinalliği kontrol etme,
3. Dokümanları anlama,
4. Veriyi analiz etme ve
5. Veriyi kullanmadır (Akt: Yıldırım ve Şimşek; 2011: 193).

Dördüncü aşama olan verilerin analizi hakkında aşağıda bilgi verilmiştir.

Verilerin Analizi

Nitel çalışmalarda toplanan verilerin analizi nicel çalışmalarda toplanan verilerin analizinden daha zordur çünkü görüşmelerden, gözlemlerden ve dokümanlardan elde edilen bilgilerin sınıflandırılması (İslamoğlu ve Alınacı, 2014 s. 220) ve anlamlı bir bütün haline getirilmesi çok zahmetli ve zaman alıcıdır. Titiz ve ayrıntılı bir çalışmayı gerektirir. Nitel çalışmalarda çok sayıda veri analiz yöntemi kullanılmaktadır. Betimsel analiz ve içerik analizi eğitim bilimlerinde en çok kullanılan analiz yöntemleridir. Bu çalışmada da betimsel analiz ve içerik analizlerinden yararlanılmıştır. Betimsel analizde elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir, yorumlanır ve okura düzenli bir biçimde sunulur (Yıldırım ve Şimşek; 2011 s.224). Bu çalışmada temalar önceden belirlenmiştir. Araştırmanın temalarını sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan 20 değer oluşturmaktadır. Bu değerlerin araştırma kapsamına alınan Ömer Seyfettin hikâyelerinde yer alıp almadığını tespit edebilmek için de içerik analizi kullanılmıştır. Simon ve Burstein (1985)'e göre içerik analizi, yazılı ve sözlü materyallerin sistemli şekilde analiz edilip insanların söyledikleri ve yazdıklarının açık talimatlara göre kodlanarak nicelleştirilmesi yani yazılan ve söylenenlerin kategorileştirilerek hangi sıklıkta olduklarının tespit edilmesidir (Akt: Tavşancıl ve Aslan, 2001 s.19).

Bu çalışmada da hikâyelerin içinde programdaki değerlerle ilişkili olan birimler tespit edilerek kodlama yapılmış ve Ömer Seyfettin hikâyelerinde sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlerin hangi sıklıkta geçtiği tespit edilmiştir. . Yapılan bir örnek analiz aşağıda verilmiştir.

Hikâyeden Yapılan Alıntılar	Yapılan Kodlama	Kategori	Toplam
Sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrar ettirir, sütümü içirir.	İlgi	Aile Birliğine Önem Verme	1

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu kısımda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları belirlenen değerleri içermesi bakımından incelenmiş ayrıca 100 Temel Eser içerisinde yer alan Ömer Seyfettin'in Yalnız Efe isimli eseri ve İskele Yayıncılığın Türk Klasikleri serisindeki Ömer Seyfettin Seçme Öykülerde belirlenen değerleri içermesi bakımından çözümlenmesinden oluşan bulgular tespit edilerek yorumlanmıştır. Edinilen bulgular aşağıdaki tabloda hikâyelerin sayfa numaraları ile birlikte verilmiştir.

Tablo 7. Hikâyelerde yer alan değerler ve içerdiği değerler toplamı

Kitap Adı	Hikâyenin Adı	Sayfa Aralığı	İçerdiği Değerler	Toplam
Seçme Öyküler	Ant	5-14	Dayanışma, Aile Birliğine Önem Verme, Yardımseverlik, Duyarlılık, Sorumluluk Sahibi Olma, Estetik, Sevgi, Dürüstlük,	8
Seçme Öyküler	Başını Vermeyen Şehit	15-30	Duyarlılık	1
Seçme Öyküler	Beyaz Lale	31-79	Hoşgörü, Özgürlük, Adil Olma, Vatanseverlik, Dürüstlük, Estetik, Bağımsızlık	7
Seçme Öyküler	Bomba	80-95	Aile Birliğine Önem Verme, Saygı, Sevgi	3
Seçme Öyküler	Bir Vasiyetname	96-98	Değer Aktarımı Yok	
Seçme Öyküler	Dünyanın Düzeni	99-106	Sorumluluk Sahibi Olma, Çalışkanlık, Yardımseverlik, Duyarlılık	4
Seçme Öyküler	Çanakkale'de n Sonra	107-115	Vatanseverlik, Özgürlük	Bağımsızlık, 3
Seçme Öyküler	Gurultu	116-127	Değer Aktarımı Yok	

Seçme Öyküler	Özgürlük Bayrakları	128-142	Dürüstlük, Vatanseverlik	2
Seçme Öyküler	Namus	143-144	Değer Aktarımı Yok	
Seçme Öyküler	İlk Düşen Ak	145-157	Çalışkanlık, Sağlıklı Olmaya Önem Verme, Aile Birliğine Önem Verme	3
Seçme Öyküler	Kaşığı	158-164	Dürüstlük, Hoşgörü	2
Seçme Öyküler	Kesik Bıyık	165-169	Değer Aktarımı Yok	
Seçme Öyküler	Kızıl Elma Neresi?	170-181	Bilimsellik, Adil Olma, Sorumluluk Sahibi Olma, Saygı	4
Seçme Öyküler	Miras	181-193	Bilimsellik, Saygı, Estetik	3
Seçme Öyküler	Nezle	194-203	Değer Aktarımı Yok	
Seçme Öyküler	Rüşvet	204-207	Adil Olma, Dürüstlük,	2
Seçme Öyküler	Velinimet	208-216	Estetik, Bilimsellik, Saygı, Sorumluluk Sahibi Olma, Çalışkanlık, Duyarlılık, Yardımseverlik, Estetik	7
Seçme Öyküler	Türkçe Reçete	217	Sağlıklı Olmaya Önem Verme	1
Yalnız Efe	Yalnız Efe	197-200	Saygı, Adil Olma, Duyarlılık, Yardımseverlik, Sevgi	5

Tablo7'ye göre Ömer Seyfettin Seçme Öykülerde yer alan 19 hikâye ve “Yalnız Efe” hikâyesinde taranan değerlerin tamamını barındıran hiçbir öykü bulunmamaktadır. “Ant” hikâyesi “8” değerle değer aktarımının en yoğun olduğu hikâyedir. Bu hikâyeyi sırası ile Velinimet ve “Beyaz Lale” “7” şer adet değerle takip etmektedir. MEB tarafından belirlenen 100 Temel eser arasında yer alan “Yalnız Efe” hikâyesi ise “5” değer ihtiva etmektedir. Diğer

hikâyelerde sırasıyla, 4 (Dünyanın Düzeni, Kızıl Elma Neresi?), 3 (Bomba, Çanakkale'den Sonra, İlk Düşen Ak, Miras), 2'er değerle (Rüşvet, Bomba, Rüşvet, Kaşığı), 1'er değerle (Başını Vermeyen Şehit, Türkçe Reçete) olmuştur. Ayrıca tabloya göre Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde aranan değerlerden hiçbirini barındırmayan 5 adet hikâyeye (Bir Vasiyetname, Gurultu, Namus, Kesik Bıyık, Nezle) rastlanmıştır.

Ömer Seyfettin hikâyelerinde tablo 7 de belirlenen değerlerin aktarımı sade bir dille etkili bir şekilde yapılmıştır. Hikâyelerin belirli satırlarında aktarılan değerler, hikâyenin bütününde ise desteklenmiş ve pekiştirilmiştir. Hikâyelerin tamamında aktarılan iyi ve kötü davranış özelliklerinin insan yaşantısında yol açtığı etkileri de çok canlı bir şekilde anlatılmıştır. Konuya önem veren Ömer Seyfettin, okurlarına süsten arınmış sade bir aktarım sağlar. Ömer Seyfettin hikâyelerindeki gerçeklik, anlatımındaki sadelik ve açıklıkla okurun zihninde canlanır, bir anda yaşadığınız andan çıkar ve hikâyelerinin içinde gezinirsiniz.

Ömer Seyfettin hikâyelerindeki konular başlıca

- Yaşamış olduğu Osmanlı dönemine ait kurgusal kahramanlarla dürüstlüğü, Allah yolunda mücadelenin, şehadetin, doğruluk ve güzel ahlakın güzelliğini
- Çocuk gözü ile dünyayı, arkadaşlığı, sevgiyi ve yaşantıyı,
- Halk arasında efsaneleşmiş, iyilikle sarmalanmış kahramanların hikâyelerini,
- Osmanlının dağılıp dönemindeki en ağır yenilgilerimizden biri olan Balkan Savaşları sonrası Türk ve Müslümanlara yapılmış insanlık dışı vahşetin bir görgü tanığı olarak o günlerde yaşananları gelecek nesillere aktarımı.

O devirde yaşanan siyasal ve toplumsal yozlaşmayı aktarmakta, özellikle devleti temsil eden devlet görevlilerinin bu yozlaşmadan dolayı yaptıklarının toplum üzerindeki etkilerini yaşatmaktadır. Bu yozlaşmaya karşı Yalnız Efe gibi kurgusal kahramanlar nezdinde çekilen acıları resmetmektedir.

Hikâyelerin geçtiği zamanları ve mekânları son derece gerçekçi ve canlı bir tarzda aktarmaktadır Ömer Seyfettin. Satırları o zaman toplumunu yansıtmakta, kişilerin hayatlarını okura elle tutulur bir şekilde sunmaktadır. Yaşadığı devrin gerçek hayatını okurlarına sunan Ömer Seyfettin'in hikâyelerini incelediğimizde günlük hayatta karşılaşılabilecek sıradan

hayatların çokluğunu görürüz.” Ant” hikâyesinde arkadaşlığı, çocuk yaştaki duyguların güzelliği, saflığı ve iyiliklerin karşılıksız bir şekilde yapılması hikâyede çok sık karşımıza çıkar. Bir annenin çocuğuna olan sevgisi, onunla ilgilenirken çocuğun duyduğu sonsuz güveni, çocuklar arasındaki saf sevgi ve dayanışmayı görürsünüz. Bir çocuk bu güvenle büyüdüğünde, hatalı bir davranışını defalarca düşünmek zorunda kalır. Sevdiği, değer verdiği kişilerin örnek davranışları her zaman karşısına gelir. Söylediği yalan dolayısı ile kardeşinin hastalanmasına ve sonra da ölmesine neden olan hikâye kahramanının yaşadığı üzüntü, korkmasına rağmen sevdiklerinin zarar göreceği düşüncesi ile çocukların dürüst bir şekilde davranmalarına neden olmaz mı? Kaşağı hikâyesinin her satırı bu duyguları son derece gerçekçi bir şekilde okura vermektedir. Sadece duyarlılık değerini aktaran “Başını Vermeyen Şehit” hikâyesinde ise okuru inandığı dininin verdiği güçle doğüstü cesaret ve güç sergileyen bize ait kahramanları rol model olarak alabilecektir. “Beyaz Lale” hikâyesinde aktarılan 5 değer 4 tanesi bu değerlerin olmadığı bir durumda kişilerin yaşayabilecekleri kötülükler resmedilerek aktarılmıştır. Hoşgörüsüzlüğün, yalanın, sevgisizliğin, saygısızlığın özgürlüğünü yitirmiş toplumlara vereceği zarar keskin bir anlatımla aktarılmıştır. Savaşı kaybeden Osmanlıyı temsil eden Müslüman toplumun kaybedilen savaşıyla birlikte yaşadığı acıların anlatımı okurun vatanın ve özgürlüğün önemini anlamasına neden olmaktadır. Tek düşüncesi galipken düşmanlarını yok etme düşüncesinde olan hikâyedeki Bulgar komutanı Radko’da şekillenen kötülükler okurun bu kötülüklerin neden olduğu acıları hissetmelerine sebep olmaktadır. Acıları çeken kişilerle doğal olarak bir duygudaşlık kuracak olan okur, hatalı davranışların sonuçlarını düşünecektir. Bomba hikâyesinde ise aile bireylerinin birbirine verdikleri değer her şeyden üstün olduğunu görmekteyiz. Saygı ve sevginin evrensel olarak bütün toplumlarda olduğu gibi, kötülüğünde dil, din, ırk ayırt etmeksizin herkesi hedef alabileceği ve bu kötülerin yaşattıkları acıların sonu olmadığını görmekteyiz. Okuru acı çeken, haksızlığa ve zorbalığa uğrayan hikâye kahramanlarının acısını yüreklerinde duyarak daha iyi birey olmaya çalışacakları düşünülmektedir. “Dünyanın Düzeni” eğlenceli olduğu kadar aslında gündelik hayattaki yaşadığımız kavramları da sorgulatan bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Vicdan azabı ile kendini sorgulayan bir genç kızın çevresindeki gerçeklere bakış açısını değişmesini konu etmektedir hikâye. Farklı anlamlar yüklenen bireylerin, toplumun yaşantısındaki önemi üzerine eğlenceli bir o kadar da düşündürücü bir hikâye. “Çanakkale’den Sonra” hikâyesinde ise kendi hayatını vatanının kaderine bağlamış bir

kişiden kesitler verilmektedir. Yılgınlığa düşmüş olan kişi özgürlük umudunu gördüğünde hayata dört elle sarılmasının hikâyesidir. Aslında özgürlüğün önemini “Beyaz Lale” hikâyesinde çok daha acı bir dille aktaran Ömer Seyfettin bu hikâyesinde umudun öneminden ve bir anda çıkan bir umut kırıntısından bilinçli kişilerin hayata sıkı sıkıya tutunmasından bahsetmektedir. “Özgürlük Bayrakları” hikâyesi ise bütünü ile kara mizah olarak nitelendirilebilir. Tanzimat dönemini ve bu dönemde egemen olan siyasi ve toplumsal fikirleri anlatan hikâye Tanzimat’ın esaslarına tümü ile bağlı bir Türk subayı ile bir vatandaşın konuşmalarını aktarmıştır. Vatandaşın durumu sorgulaması ve Türk subayının bütün itirazlarına rağmen yaptığı tespitleri aktarması dürüstlüğün gerektiğinde tüm dünya karşında bile olsa yaşanabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Eğlenceli ve hiciv dolu satırlar içerisinde vatandaşın doğru bildiği düşüncelerini söylemesi okurların hafızasında yer edecektir. Ulus bilincini ve ulusun iyiliğini düşünme zorunluluğu vatan sevgisinden ayrılmaz bir şekilde okura aktarılmaktadır. “İlk Düşen Ak” hikâyesi ise ağırlıklı olarak çalışkanlığın önemini aktarmaktadır. Bir amacı olmayan, fikren kendini boşlukta hisseden kişilerin sağlık problemlerini eğlenceli bir o kadar da net bir şekilde resmeden Ömer Seyfettin okurlarına “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” değerinin hayatımızdaki görünmeyen önemini aktarmıştır. Sağlığın sadece fiziki bir kavram olmadığı, maneviyattaki sıkıntıların da insanın sağlığını bozabileceğini, rahat yaşamın aslında insanı günden güne kemiren en önemli tehlikeler olduğunu bu hikâyesinde eğlenceli bir dille aktarmaktadır. “Kaşağı” hikâyesinde ise Ömer Seyfettin hikâyenin tamamında söylenen bir tek yalanın yıkıcılığını konu etmiştir. Kendisini kurtarmak için tek bir yalan söyleyen hikâye kahramanının yaşattığı trajedi ve bu trajediyi yaşarken ki duyguları sade ama son derece etkileyici bir dille aktarılmıştır. Hikâyenin okuru basit yalanların bile yaşatabileceği acıları hissetmektedir. Bir çocuk saflığı ve duyarlılığında yalanın yıkıcılığı, Ömer Seyfettin’in “dürüstlük” değer aktarımını son derece başarılı bir şekilde gerçekleştirdiğini görmekteyiz. “Kızıl Elma” hikâyesinde ise halkı ile ilgisiz yöneticiler resmedilmiştir. Halkın haykırdığı “kızıl elma” sloganının bile anlamını merak etmeyecek kadar gerçeklerden kopuk yöneticilerin varlığı hikâyedeki padişahı kızdırmıştır. Padişah olarak en büyük saygıyı gösterdiği devrin bilim adamlarının bilgisizliğinde özellikle duraksamış, bilim adamlarına gösterdiği saygı ile onların

yetersizlikleri karşısında bir ikilemde kalmıştır. Bir padişahın kendisini yetiştirmesi ve yönetimde bilimden sorumlu olduğu kişilerden çok daha fazla bilgili olması göze çarpmaktadır. Padişahın aynı zamanda kurduğu duygudaşlık, karar verirken kendisini sorgulaması da hem insani olarak hem de bir yönetici olarak duygudaşlığın değerini göstermektedir. Bilgisi ve sorumluluk sahibi biri olarak hikâyedeki sorunu çözmüştür. Hikâyeyi okurken okur, bilginin insana sağladığı analiz kabiliyeti ve gücü görülecektir. Resmedilen padişahın ise bilgiye verdiği önem yöneticilerin bilgiyi teşvik etmelerinin önemini göstermektedir. Sonraki hikâyemiz “Miras” da benzer şekilde bilginin güzelliğini anlatmaktadır. Münzevi hayatında kitapları ile yaşayan çok zengin bir kişinin tek varisinin bu kitapları maddi bir değer olarak görmesine rağmen amcasının kitapları ile yaşamını özdeşleştirmesi günlük hayatta da karşılaşılabileceğimiz bir durumdur. Kitaplar ve içindekileri ulusal bir değer olarak gören amcanın, kitaplarından teklif edilen büyük paralara rağmen ayrılmaması öğrencilerde bilginin, kitapların maddi değerlerden daha önemli olduğunu aktarmaktadır.” Rüşvet” hikâyesinde ise hem eğlenceli hem de alaycı bir ifade ile dürüstlük değeri temelli bir aktarım vardır. Adaleti dürüstçe sağlamaya çalışan devrin hakimi olan bir kadının kandırılmasını konu etmektedir hikâye. Dürüstlüğün adalet için ne derece önemli olduğu vurgulanmaktadır. Fakat hikâyenin devamında Kadı'nın bu dürüstlüğünü istismar eden bir davalının kendine çıkar sağlaması ile son bulmaktadır hikâye. Okur hikâyenin sonunda bu davalının adaleti yıkabilmek için yaptığı hilelerden dolayı duygusal bir tepki verebilir. Ömer Seyfettin'in birçok hikâyesinde olduğu gibi hikâyenin tamamında aktarılan değerlerin izleri görülmekte, okur hikâyenin sürükleyiciliğinde bir ders edasında değil de eğlenceli bir hikâyede bu değerlerin varlığının önemini görebilmektedir. Değerlerin olmayışında ya da bu değerlerle davranışların yönlendirilmediğinde ise yaşananlar resmedilmektedir. “Velinimet” hikâyesinde ise aktarılan değerlerin sayısında 2. En fazla değer aktarılan hikâye olarak gözümüze çarpmaktadır. Bilgisi ve verdiği öğütlerin yerindeliği ile çevresinde saygı duyulan Hasan adlı kişinin anlatıldığı hikâye, basit bir kişiliğin çevresini etkileme gücünü bilgisinden almasına dayanmaktadır. Çalışmaya önem veren Hasan, gerektiği zamanlarda acıma duygusunu bile engelleyerek, karşısındaki kişinin tüm hayatı üzerinde izler bırakmaktadır. Kendisini tanıyan kişiler tarafından büyük saygı gören Hasan, aynı zamanda çok zengin kişilerin bile saygısını

kazanmıştır. Zenginlikle şımaran günlük hayatımızda görebileceğimiz kişilere rağmen hikâyedeki zengin kişilik olan Ahmet'in aldığı tek bir öğüdü dinleyerek hayatını değiştirmesi ve ömrü boyunca o öğüdü veren kişiye yani Hasan'a olan saygısı görülmeye değerdir. Günümüzde kişilerin rol model olarak alabileceği çok fazla karakter vardır; televizyon dünyasından, internet ortamından. Hayatın hızla aktığı bilginin ve haberlerin artık saniyeler içerisinde ulaştığı bir dönemde kişiler oldukça yanlış kişilere özenebilmektedir. Ömer Seyfettin hikâyelerinin birçoğunda aslında günümüzdeki rol model sorununa çözüm olabilecek kahramanlar mevcuttur. Bu hikâyedeki Ahmet ve Hasan karakterleri doğru bir şekilde aktarılabilirse çalışmaya ve bilgiye verdiği önemle Hasan, vefası, alçakgönüllülüğü ile Ahmet iyi birer rol model olabilirler. “ Türk Reçetesi” ise sağlıkla ilgili bir diğer eğlenceli hikâyesidir Ömer Seyfettin'in. Ruhsal boşluğun kişinin hayatını kötü şekilde etkilemesi resmedilmiştir. İnsanın bu boşlukta ihtiyaç duyduklarını giderme yöntemleri ise okuru hikâyeyi bir solukta bitirmesine neden olmaktadır. “İlk Düşen AK “hikâyesinde de benzer bir konuyu işleyen yazar burada bir kadın kahramanın, hayatındaki boşlukları aktarmıştır. “Sağlıklı Olma” kavramını sadece ruhsal açıdan değinmiştir Ömer Seyfettin. Her iki hikâyesinde ruhsal boşluğu doldurmanın öneminden bahsetmiş, bu boşluğun insana vereceği zararları resmetmiştir. Bir Vasiyetname”, “Gurultu”, “Namus”, “Kesik Bıyık” ve “ Nezle” adlı hikâyelerde bir değer aktarımı yapılmamış olup, hikâyelerin öğrenciler için uygun okuma parçaları olmadığı düşünülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 100 Temel eser arasında yer verilen “ Yalnız Efe” adlı hikâyesine ayrı bir paragraf ayırmak uygun olacaktır. Günlük hayatta karşılaşılan bir sorunun devlet otoritesi, kanuni olarak kullanılmazsa yaşananları aktarmaktadır hikâye. Öldürülen babasının katilinin cezalandırılması için defalarca devlet görevlilerine başvuran bir kız çocuğunun yaşadığı acı ve çaresizliğinin hikâyesidir “ Yalnız Efe”. Zamanın toplumsal yapısını yansıtan Ömer Seyfettin, bölgedeki zenginlerin, devlet görevlileri tarafından denetlenmeyişi, sorgulanamayışı nedeni ile aslında yörede bu kişilerin devletten fazla etkin olmasından kaynaklanan bir sorundur bu acının sebebi. Düzgün işlemeyen bir devlet mekanizmasının sıradan insanlara olan etkisini işleyen Ömer Seyfettin, bu durumun yol açabileceği acıları

son derece canlı nakletmektedir. Her devirde ya da her toplumda yaşanabilecek sorunların devlet mekanizması düzgün çalışmadığında ortaya çıkaracağı sorunların çözümünü kahramanlarda arayan bir halkın hikâyesidir aslında. Galileo'nun “ “Asıl kahramanlara ihtiyaç duyan ülkeye yazıklar olsun!” sözü aslında hikâyede aktarılan durum için çok uygundur. Babası öldürülen, devlete ve kanunlara inanan, güvenen bir genç kız, devlet mekanizması işlemediği için kendisi sağlanmayan adaleti sağlamıştır. Kahramanlar ancak sistem işlemediğinde, halkın çaba sarf etmeksizin elde edeceği kurtuluşu temsil eder aslında. Devlet mekanizmasının işlemediğinde ise toplum çetelerle, yağmalarla, sahte kahramanların yarattığı acıları yaşamaktadır. Ömer Seyfettin ise olayı farklı olarak, halkın gönlündeki gibi yansıtmıştır. Kendini zalimlerden, adaletsizlikten kurtaracak bir mucize “ Yalnız Efe “ vücudunda şekil bulmuştur. Yalnız Efe, devletin görevi olan adaleti sağlama görevini devralmakta, suçluları cezalandırmakta, devlet eli ile yapılması gereken yatırımları organize etmektedir. Ömer Seyfettin “ Yalnız Efe “ hikâyesi ile aslında sıradan halkın, düzene ve adalete olan özlemidir. Sosyal Bilgiler dersinde aktarılmaya çalışılan değerlerin varlığının günlük yaşantımızdaki yaşatarak kazandırılması açısından da çok önemlidir Ömer Seyfettin'in hikâyeleri.

Ömer Seyfettin siyasi görüşlerini bazı hikâyelerinde aktarsa da genel olarak, bilginin önemine, dürüstlüğe, aileye, sorumluluk sahibi olma, yardımseverlik, adaletin gerekliliği ve duyarlılığa değinmiştir. Devrin acılarını çok keskin bir dille aktaran yazar, bu acıların sebeplerini kendi varlığına, özüne uzaklaşan bir toplum olarak görmüştür. Yüzyıllar süren Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet anlayışında devleti kuran unsur olan “Türk” ulusunun değerlerinin unutulması ve devlet politikası olarak özellikle yok sayılmasını bu acıların sebebi olarak görmektedir. “Beyaz Lale” hikâyesindeki Bulgar Komutan Radko'nun seslendirmesi düşmanlarının gözündeki “Türk “ olarak görülüp her türlü acıyı yaşamamıza rağmen, kendimizin sürekli bunu inkâr etmemiz “Osmanlıcılık” ve benzeri ideolojiler ile varlığımızın temeli olan milli değerlerimizi yaşamamamız sebep olarak gösterilmektedir. ”Milli Edebiyat” akımının önemli bir temsilcisi olan Ömer Seyfettin “Beyaz Lale”, “Çanakkale'den Sonra”, “İlk Düşen Ak” ve “Özgürlük Bayraklarında” bu görüşlerini dile getirmiştir. Hikâyelerinin çoğunda ise Milli

Eğitim Bakanlığınca ğrencilere aktarılması amaçlanan değerleri, eğlenceli ve sürükleyici bir anlatım ile aktardığı görülmüştür. Barış, Misafirperverlik ve Temizlik değerlerine ise seçilen hikâyelerde rastlanmamıştır.

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Adil Olma Değerini İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 8. Ömer Seyfettin Seçme yklerinde Adil Olma Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Toplam Değinme Adedi
Beyaz Lale	41-43		2
Rüşvet	206-207		2
Kızıl Elma Neresi	176		1
Yalnız Efe	197-198		4

Adil Olma değerinin aktarımı Sosyal Bilgiler dersinin 5. sınıf 7. nitesi olan Bir lke Bir Bayrakta ve 7. sınıfta 6. nite olan Yaşayan Demokraside aktarılmak istenmiştir. 5.sınıfın 7. nitesinde Mustafa Kemal Atatürk'n " Adalet yasalarla yerine getirilir" sözü ile öğrencilerde adalet, yasa, hak, ceza kavramlarının gündelik hayatta ne ifade ettikleri anlatılmıştır (Demircioğlu,2015 s.148). Güncel olan "Haydi Kızlar" Okula" kampanyasından faydalanarak adaletin sadece mahkemeler olarak görülmemesi gereğinin altı çizilmiş, günlük hayatta da insanların eşit hak ve özgürlüklere sahip oldukları belirtilmiştir. Anayasamızın 2. Maddesi diğer ilk 4 madde ile birlikte neden önemli olduğunun tartışılması ise öğrencilerin kendilerinin 2. Maddedeki Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinde adalet anlayışının da olduğunu görmelerine neden olmaktadır (Demircioğlu 2015 s.150). Sosyal Bilgiler dersinin 7. Sınıf 6.nitesi olan "Yaşayan Demokraside" ise devlet

yönetimi ve Türk devletlerindeki devlet yapısının değişimi incelenmiş, Anayasamızın 2. Maddesinin yansıması 5.Maddesindeki “kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya” (Güven. 2015,s.150) olarak devam eden maddesinde adalet kavramının bireylerin hayatlarını kapsadığı alanları ve adaletin yaşamımızın her alanında olması gerektiğini ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin asli görevlerinden birisi olduğu belirtilmektedir. /Güven, . 2015 s.150)

Ömer Seyfettin değer aktarımında “Adaletin olmadığı durumlarda yaşananları resmederek bu değer aslında insan hayatının merkezinde olduğunu anlatmıştır. “Beyaz Lale” aktardığı diğer değerler gibi, değerlerin insan davranışlarına rehberlik etmediğinde kişilerin yaşatacağı acıları hikâyenin genelinde aktararak “Adalet” kavramının önemini anlatmıştır. “Rüşvet” hikâyesinde ise adaletin dürüstlikle dağıtılabileceği ve ne kadar adil olmaya çalışılsa da bazen istenmeksizin adaletin işleyişinin aksayabileceği eğlenceli bir anlatımla aktarılmıştır (Hacıoğlu, 2012.s.206-207). “Kızıl Elma Neresi?” hikâyesinde Ömer Seyfettin adaletin temel direklerinden birisi olan vicdanı sorgulamaktadır. Divanını yetersiz bulan padişahın tepki vermeden önce kendi vicdanı ile muhasebeleşmesi, bir ceza vermeden önce duygudaşlık kurarak durumu değerlendirmektedir. Bir kanunun, kuralın uygulanabilir olması, beklentilerin, kuralların ya da kanunların uygulanabilir olması önemlidir. Yalnız Efe adlı hikâyesi ise tümü ile Adil Olma Değerinin günlük hayatımızdaki önemini anlatmaktadır. Haksızlıkların, adaleti sağlamakla yükümlü devlet otoriteleri tarafından yerine getirilmesi gerektiğini anlatmaktadır. Bu yükümlülük devlet otoriteleri tarafından yerine getirilemediğinde yaşananların yol açtığı acılar çocuk ve gençlerin hafızasına kazınacak şekilde aktarılmıştır hikâyede. Sıradan insanların adalet özlemi, suçluların cezalandırılma arzuları Yalnız Efe’de vücut bulmaktadır. Suçlulara cezasını vereni yoksula, güçsüze yardım eden olağanüstü birisidir Yalnız Efe. Yalnız Efe aslında çaresizliğin ve özlemin vücut bulmuş şeklidir de denilebilir. Adaletle yönetilmeyen insanların, kötülükten kurtulmak için buldukları olağanüstü iyi bir karakterdir Yalnız Efe. Kanunların gücünün olmadığı bir yerde, kendi kanunlarını uygular. Ölüm cezası da dahildir Yalnız Efe’nin yaptırımlarında. Halk için olağanüstü bir kahramandır. Adalet dağıtır, iyilik yapar. “Yalnız Efe” hikâyesi aslında sadece değerler açısından ele alınmamalıdır. Sosyoloji ve Kamu Yönetimi derslerinde okutulabilecek kadar geniş bir vizyona sahiptir. Değerler açısından ise Adil Olma Değerinin yokluğunda yaşanacak acıları göstermesi açısından önemlidir.

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Aile Birliğine Önem Verme Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 9: Aile Kurumuna Ve Birliğine Önem Verme Değerinin Hikâyelerde Yer Alışı

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Değınme Adedi	Toplam
Ant	6,7		2	
Bomba	87-88, 93,95		3	
İlk Düşen Ak	157		1	

Sosyal Bilgiler dersi Öğretim Programlarında (4-7.sınıflar) “Aile birliğine önem verme” değeri 4.sınıfın 2. Ünitesi olan “Geçmişimi Öğreniyorum” adlı ünite de işlenmiş olup: ailesini seven ve daima yüceltmeye çalışan, bunları davranış haline getiren yurttaşlar olarak yetiştirmek olarak geçmektedir.

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları:

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek (MEBc 1.madde) şeklinde ifade edilmiştir.

Kazanımların genel dağılımı bölümünde ise değer şu şekilde yer alır;

- Sözlü tarih yöntemi kullanarak ve nesnelere dayanarak aile tarihi oluşturur.

- Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri fark eder (MEBd).
- Aile kurumunu sözlü tarih yöntemi ile sorgulayan öğrenci, büyüklerinin anlattıkları yaşanmış olaylar ile onların yaşadıkları sevinçlere üzüntülere ortak olacak, çocuk gözü ile büyükleri ile yapacakları söyleşilerle kültürümüzü bir de onların gözü ile dinleyecektir. Bu söyleşiler sırasında ise aile bireyleri arasındaki iletişimin artması ise değer aktarımı sırasında öğrenci ve ailenin edineceği önemli bir kazanımdır.

Birey ve Toplum temasında içerik önerilerinde aile şu şekilde geçer; “Duygular (mutluluk, sevgi, üzüntü...), beğeniler, büyüme, aile, ev, okul, misafir, engelliler, yaşlılar, demokrasi, dayanışma, barış, hoşgörü, kurallar vb.” (MEB, s.143).

Aile birliğine önem verme değeri Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde hayatın normal akışında betimlenmiştir. Sevgi, huzur ve güven dolu betimlenen ev ortamlarından, annelerin hiç bitmeyen şefkatle yaklaşımlarından, babaların ise göstermekte ketum olmalarına rağmen her zaman koruyucu, kollayıcı görüntüleri akılda kalmaktadır. Her zaman, her koşulda sınımlanacak bir kurum olarak gözükken aile yapısı, hikâyelerde ön planda gözükmemesine rağmen, kahramanların sıklıkla anımsadığı, önemsedığı bir konumda olmaktadır. Ömer Seyfettin’in ifadeleri ile aile ve aile ile ilgili anlatımlar “Seçme Öyküler” kitabının ilk hikâyesi olan “Ant Hikâyesi” ile başlamaktadır. “Sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi tekrar ettirir, sütümü içirir “(Hacıoğlu, 2012,s.6). Yine aynı hikâyede kahramanının çocukluk anılarında, uykusunda gördüğü kâbusları annesine aktardığında, annesinin oğluna gösterdiği sıcak ilgi ve şefkati anlattığı cümleler ise aşağıdadır.

Ona birçok kez ”Hayır İnşallah...” dedirtirdim. Rüyamı yorumlarken de benim büyük bir adam, büyük bir bey, büyük bir paşa olacağımı, bana kimsenin kötülük yapamayacağını sayıp dökerken yalan söylediğimi unuttur, ne kadar çok sevinirdim.(Seyfettin, Ö.s.6)

“Bomba” adlı hikâyesinde ise Ömer Seyfettin, sıcak ve birbirini seven bir karı koca ile onlarla birlikte kalan erkeğin babasının tasviri ile başlamaktadır. Birbirine sevgi ve saygı ile bağlı olan bu üç kişi yoksul evlerindeki yaşamı iç ısıtıcıdır. Gelinin kayınpederine olan saygısı, resmedilen Bulgar ailesinde aile büyüklerine gösterilen saygı, öğrencide aile birliğinin dünyadaki her toplumda olduğu ve yaşadığını anlatmaktadır aslında (Hacıoğlu, s.84). Hikâyenin devamında aile bireylerinin birbirleri için çektiği sıkıntılar, işkenceler

öğrencilerde ailenin her şeyden, hatta insanın kendisinden bile önemli olduğunu acı bir dille anlatmakta, çekilen acıların aile bireylerinin yapacakları fedakârlıklardan birisi olduğunu göstermektedir. Birey olarak çektikleri sıkıntıların, acımasız, adaletsiz kötü insanların sevdiklerine verdiğinde çektikleri kendi acılarının önemsizleştiği görülmektedir. “İlk Düşen Ak” hikâyesinde ise aile kurumunun insan hayatına getireceği mutlulukları eğlenceli bir dille anlatmaktadır Ömer Seyfettin (Hacıoğlu, 2012.s.157).

Ömer Seyfettin Seçme Öykülerde “aile kavramı, aile birliği “ ile ilgili anlatımların sıklığından, değer aktarımının okurda yer etmesinden dolayı okura ailenin, birey için ve toplum için vazgeçilmez bir kurumu olduğunu düşündürmektedir. Sadece güzellikleri ile değil, yapılan fedakârlıklar ve bu kurumdaki kişilerin iyilikleri için çekilen acılar okura kurumun önemini düşündürmektedir. Aile kurumuna ve birliğine önem verme değeri ile ilgili ifadelerin yer aldığı hikâyeler ve sayfa numaraları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Bağımsızlık Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 10. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Bağımsızlık Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Değınme Adedi	Toplam
Beyaz Lale	32		1	
Çanakkale'den Sonra	109-113		2	

4.sınıfın 7. Ünitesi olan “ İnsanlar ve Yönetim” bölümünde aktarılmaya çalışılan “Bağımsızlık” değeri Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde sıklıkla vurgulanan bir değerdir. Sosyal bilgiler öğretim programında ise TBMM'nin açılışı, Atatürk'ün sözleri ve Milli Mücadele sırasında bağımsızlığa verilen değerle anlatılmaya çalışılmış olup, öğrenciye değer aktarımı yerine bilgi aktarımı seçilmiştir. (Demircioğlu, İ. H. 2014,s.97-124)

Ömer Seyfettin, okura bağımsızlık değerini özgürlük, vatanını sevme ve adalet değerlerinden de bahsederek bağımsızlığın kaybedilmesi ile yaşananlar, yaşanması muhtemel

olaylarla birlikte aktarmaktadır “Beyaz Lale” hikâyesinde. Bağımsızlığın kaybedilmesi ile kazananların insafına kalan halk, adil olmayan ve tek amaçları Türk- Müslüman topluluğu yok etmek isteyen kazanan Bulgar ordusu tarafından yapılan zulmü, bu zulüm sırasındaki acıları ve kayıpları anlatmıştır Ömer Seyfettin. Bulgar ordusunun işgali ile yiten bağımsızlığın dolaylı sebebi olarak vatan sevgisinin eksikliği gösterilmektedir. Hikâyede korku dolu bekleyişte bulunan Müslüman ahalinin hiçbir direniş göstermemesi aslında vatan sevgisinin eksikliğindedir. Bu işgale uğrayan Müslüman ahalinin yaşadığı adaletsizlikler ve eziyetler ise adaletin olmadığı bir yerde yaşanacakları göstermektedir. Bu değerlerin birbiri ile bu derece birleştirilmesi ve anlatım sırasında birbirine karıştırılmaları değerlerin aktarımlarını çok daha etkileyici bir şekilde olmasını sağlamaktadır. (Hacıoğlu, 2012.s.32) Çanakkale’den Sonra hikâyesinde ise Ömer Seyfettin benzeri duyguları, işgal gerçekleşmeksizin yaşayan, tüm hayatında kaçınılmaz olarak gördüğü “bağımsızlığın yitirileceğinin“ korkusunu yaşayan hikâye kahramanının yaşantısını aktarmaktadır. Bağımsızlık olmaksızın, aslında yaşamın bir anlamı olmadığını düşünmektedir hikâyenin kahramanı. Bu yüzden aslında yaşamayı bir nevi askıya almıştır. Aile kurmamıştır, bağımsız olmayan bir halkın içinde yaşamaması için çocuk sahibi de olmamıştır. Geleceğe ait bir plan da yapmamaktadır (Hacıoğlu, 2012 s.109). Ömer Seyfettin bu hikâye kahramanını anlatırken aslında kendini aktarmaktadır bağımsızlığa verdiği önem ve aslında bağımsız bir halk olarak yaşamamanın, o halka sağladığı faydaları bunu hiç düşünmeyen okurlarına yansıtmaktadır her iki hikâyesinde. Nasıl sağlığın kaybetmeden sağlığın değerini bilmezse insanların çoğu, bağımsızlıklarını kaybetmeden de özgürlüğün değerini tam olarak anlayamazlar. Hikâyenin ilerleyen kısımlarında Çanakkale Savaşlarında gelen galibiyet haberleri ile tekrar güvenini kazanan, umutlanan bir halkın yaptıkları ile hayata dört elle sarılmaya başlamıştır hikâye kahramanımız. “Kapitülasyonlar kalkıyor, iç düşmanlar temizleniyor, şehirli asalaklar gibi ulusun bünyesi üzerine düşüp kanını emen hainlerin elinden " iktisat, istismar" silahları alınmaya çalışılıyordu” bu satırlar ile Ömer Seyfettin halkın önemli bir kısmının farkında olmadığı, bir halkın bağımsızlığının elinden alınmasına da dikkat çekmektedir(Hacıoğlu, 2012 s.113). Bağımsızlık kavramının bir bütün olduğu, ekonomik yönden bağımlılığında aslında bağımsızlığın kaybedilmesi anlamına geldiğini belirten bu satırlar önemlidir. Bir kavram, bir değer bütün manaları ile anlatılmalıdır. Bağımsızlık kavramı ve bu kavramın önemini toplumda anlaşılmasını sağlayan bağımsızlık değeri, kavramın bütünü ile anlaşılması ile ancak yaşanabilir.

Ömer Seyfettin çocuklara ve gençlere hitap edebileceği son derece basit anlatımı ile hem kavramın bütününe dikkat çekmekte, hem de bu kavramın toplumun ve bireyin yaşantısındaki hayati öneme dikkat çekmektedir.

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Barış Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Barış değer aktarımı Sosyal Bilgiler öğretim programı içerisinde en az değinilen değer olup sadece 7.sınıf 7.ünite de dünyada barışı sağlamak için milletler üstü bir teşkilatın kurulmasından bahsedilmektedir (Güven, 2015 s.175). Osmanlı İmparatorluğunun son yıllarındaki savaşlar ve sonuçlarının anlatıldığı ünite de barış değerinin aktarımının yapılmaya çalışılması son derece yüzeysel ve kısa bir şekilde olmuştur. Ömer Seyfettin hikâyelerinde ise yaşadığı devrin özelliklerinden olsa gerek, barış dolu bir ortamdan bahsedilememiş, sadece savaşların yıkımı ve savaşlar sonrasında yaşanan acılardan bahsedilmiştir.

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Bilimsellik Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 11. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Bilimsellik Değerin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Toplam Değınme Adedi
Kızıl Elma Neresi	174- 176		2
Miras	184		1
Velinimet	209,213		2

Milli Eğitim Bakanlığı Temel 1739 Sayılı Temel Kanununda bağlı eğitim kurumlarında verimlilik artışı bilimsel araştırma ve değerlendirmeler ışığında yapılmasını belirtmiştir. Milli Eğitim kanununa giren bilimsellik teknolojinin kullanımı, verimlilik artışı ve bilimsel araştırmanın önemi belirtilen kanun maddesi;

Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir. Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır. Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları gereğince donatılığa güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımdan teşvik edilir ve desteklenir.(Mebc:M.13).

Bilimsellik değer aktarımı Sosyal Bilgiler öğretim programını da üzerinde en fazla durulan değerlerden birisidir. 4.sınıf 5. Ünite de ki “ İyi ki Var” , 6. Sınıf 1. Ünite de “Sosyal Bilgiler Öğreniyorum” ve 7. Sınıf 5. Ünitesi olan “ Ekonomi ve Sosyal Hayat” da doğrudan verilecek değer olarak seçilen bilimsellik değerinin aktarımı etkinlikleri ile birlikte oldukça başarılıdır.

4.sınıfın 5. Ünitesi olan “ İyi ki Var” ünitesinde teknolojik ürünlerin tarih boyunca gelişimleri, günümüzdeki kullanım şekilleri ve gündelik hayatımızdaki yeri incelenmiştir. Bilim sayesinde gelişen teknolojinin insanoğluna kazandırdıkları anlatılmıştır. Öğrenci bilim kavramı yerine bilim tarafından gelişen teknolojiyi görmesi, kavram kargaşasına yol açabilecek olsa da, öğrencide bilime bir saygı ve sevgi uyandıracakı kesindir (Ülger, 2013 b s.94-111).

6. sınıfın 1. Ünitesinde ise bilimsellik değerini, bilimsel araştırma yöntemlerini kullandırarak öğrencilere seçecekleri bir konuda araştırma yapmaları istenmekte ve bu araştırma sırasında kaynak kitaplar kullanım, kaynakça hazırlama vb. gibi bilimsel araştırma yöntemlerini kullandırmaktadır. Öğrenciler araştırma sürecini öğrenmekte ve bilimsel araştırmanın yöntemlerine alıştırmaktadır. Bilimsel araştırma yapma yöntemlerinin öğrenimi ve öğrencilerin bu yöntemleri kullanarak bir ödev hazırlamaları beklenmektedir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin dersin süresi dikkate alındığında bu konu üzerinde ne derece vakit harcayabilecekleri ise değerın öğrencilere aktarımı konusunda en önemli sıkıntıdır (N.Köstüklü; 2015 s.28). MEB tarafından hazırlanan 6.sınıf öğretmen kılavuz kitabında ise bilimselliği sadece verimliliği artırıcı önlemler olarak görmeyip, “sistemli çalışma ile birlikte, mevcut değişmez bilgileri belirli yöntemleri kullanarak başka değişmez bilgiler ortaya çıkarma” ölçütünde bilimselliği açıklamaktadır (N.Köstüklü;2015 s.33).

7.sınıfın 4.ünitesi “ Zaman İçinde Bilim” bilimin zaman içerisinde kat ettiği yol ve bilim sayesinde gelişen araçların resimleri öğrencinin hafızasına

kazınmaktadır. İnsan gereksinimlerinin bilim tarafından tarih içerisinde karşılanışının hikâyesi canlı örneklerle verilmiş, bilimin gündelik yaşamımızdaki önemi ve gelişimi anlatılmıştır. Ünitenin devamında dinimizin öğrenmeye verdiği önem belirtilip, geçmişteki Türk- Müslüman bilim adamlarının bilime katkıları anlatılmaktadır (Güven, 2015, s.96-114). 7.sınıf 5.ünite olan “ Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde ise bilimsel gelişmelerin teknolojik araçların gelişimlerine, teknolojinin ilerlemesinin ise bireyin, toplumların ve devletlerin hayatlarına etkileri çarpıcı, akılda kalıcı bir şekilde verilmekte ve bilimin önemi çok net şekilde anlatılmaktadır (Güven, 2015, s.116-142).

Ömer Seyfettin’de bilimsellik değer aktarımını genelde bilgiye ve bilgiye sahip olana saygı olarak görmekteyiz. “Kızıl Elma Neresi” hikâyesinde resmedilen padişahın divanındaki bilgi sahibi insanlara danışmaları, bilgiyi edinme çabası, bilgi ile hükmetme isteği güzel bir örnek olarak okurların akıllarında kalmaktadır (Hacıoğlu, 2012.s.74). Padişahın bilgi ile yönetme arzusuna rağmen, padişahın divanda yer alan bilgi sahibi olduğu kabul edilen insanların bilgilerinin yetersizliği çarpıcı bir şekilde aktarılmaktadır. Bilginin önemi, günlük hayatta da insana kazandırabilecekleri ya da kaybettireceklerini gösteren Ömer Seyfettin, devleti öneten ve ilim sahibi olduğunu iddia eden kişilerin yetersizliğini gösteren alaycı bir dil kullanmıştır hikâyesinde (Hacıoğlu, 2012 s.113). Hak etmeksizin, bir makama gelebilen kişilerin, aslında kendilerinden başka kimseye faydalı olmayacaklarını da anlatmaktadır hikâyesinde Ömer Seyfettin. Miras" hikâyesinde ise hayatta kalan tek akrabası olan yeğenine sana bir mücevher göstereceğim diyerek kütüphanesi için aldığı bir kitabı büyük bir heyecanla gösteren amcanın kitap sevgisi okurlara da sirayet etmektedir. Ya da kütüphanesini satması için teklif edilen küçük bir serveti hiç düşünmeksizin reddetmesi kitapların gerçek zenginlik olduğunu gösteren çok çarpıcı bir örnektir (Hacıoğlu, 2012 s.184-186). Bilimsellik değerinin aktarıldığı diğer bir hikâye ise “ Velinimetir”. Bu hikâyede bilgisine büyük saygı duyulan Hasan adlı öğretmenin zekâsı, bir Matematikçinin mantığı ile aktarılmakta öğrencilerin okulda öğrendiklerinin aslında gerçek hayatta işlerine yarayacaklarını göstermektedir. Birçok öğrenciden bu öğretilenler ne işimize yarayacak düşüncesi olduğu bilinmektedir. “Matematikçi mantığıyla en karışık, en karmaşık şeyleri hemen

çözümleyebilir” cümlesi ile okur matematiğin insana kazandırabileceği ve günlük hayatta çok faydalı olabileceği özelliklerini görebilmektedir (Hacıoğlu, 2012.s.209-213)

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Çalışkanlık Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 12. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Çalışkanlık Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Toplam Değınme Adedi
Dünyanın Düzeni	102		1
İlk Düşen Ak	152		1
Velinimet	214-215-216		3

Çalışkanlık değeri aktarımı 5.sınıf 4. Ünite olan “ Ürettiklerimiz” ve 6.sınıf 7.ünite olan “Elektronik Yüzyıl” üniteleri ile öğrenciye sağlanmak istemiştir. “Ürettiklerimiz” ünitesinde genel olarak Türk ekonomisindeki üretim çeşitleri ve iklimin üretim ile bağlantısı ilişkilendirilmiştir. Çalışılmadan emek harcanmadan kazanılamayacağı fikri öğrenciye aktarılmaya çalışılmasına rağmen, üniteye bilgi aktarımının yoğunluğu öğrencinin çalışkanlık değerini anlamasında sorunlar yaşamasına neden olabileceği düşünülmektedir. 6. Sınıf 7. Ünite olan “Elektronik Yüzyılda” ise yaşamış birkaç bilim adamının yaptıkları ile hayatımızı ve toplumu değiştirmeleri anlatılmıştır (Köstüklü N. 2015 s.174). Ünitenin devamında ise yapılan çalışmaların etkileri örneklerle verilmiş mesela, tehlikeli bir hastalık olan Kırım Kongo virüsüne karşı bir Türk doktor tarafından geliştirilen yöntem aktararak öğrencilerin dikkatleri çalışmanın ürünleri üzerinde yoğunlaştırılmıştır (Köstüklü, N. 201 s.182). Öğrencilerden gelecekte teknoloji ve yaşamda olabilecek değişiklikleri düşünmeleri ve bunları tartışmaları da istenmektedir (Köstüklü N. 2015 s.178-179). Genel olarak çalışkanlığın faziletleri yerine çalışma ile elde

edilebilecekler üzerinde durulmuştur.

Ömer Seyfettin çalışkanlık değer aktarımını çok farklı bir o kadar da eğlenceli bir şekilde aktarmaktadır. “Dünyanın Düzeni” hikâyesindeki kahramanın rüyasında öldürdüğü horozla olan diyalogu eğlenceli bir o kadar da çalışmanın gerekliliğini anlatmaktadır. Çalışmanın gerekliliği, tembelliğin asıl büyük sıkıntı olduğunu, aktarmaktadır.

“Rahat ne demek, tembellik, miskinlik, uyanık uyumak! Diriyken ölmek değil mi? Rahat, rahat! Rahatlık, dünyanın en ağır sıkıntısıdır. Tavuklar ben yokken değil, asıl ben varken rahat ederler.”(Hacıoğlu, 2012 s.102).

“İlk Düşen Ak” hikâyesinde ise benzeri bir anlatım ile doktor hastasına söylediği “Ruhunuz, duygunuz, düşünceniz, kısacası bir sözcük ile söyleyeyim, varlığınız çalışmaya muhtaç”(Hacıoğlu, 2012 s.152). Çalışmayı bir zorunluluk olarak görmek yerine hayatımıza anlam kazandıran, yaşam enerjimizi yenilememiz için bir gereklilik olarak betimlemektedir Ömer Seyfettin. “Velinimet” adlı hikâyesinde de Ömer Seyfettin ihtiyacı olduğu halde maddi bir yardımda bulunmayan hikâye kahramanının, yardımı isteyen kişiye sadece çalışabileceği bir işyerinin adresini vermesi ile gelişen durumu anlatmaktadır. Yardım isteyen kişi istediği maddi yardımı alamadığında ilk anda büyük bir üzüntü duymuştur. Yardım istenen kişinin ağzından

“ Evet, sırf acıma duygusuyla yapılmış bir yardım, temiz bir cinayetten başka bir şey değildir. Kime acıyıp bir emeğin karşılığı olmayarak yardım edersek onun azmini kıracağını düşündüm” (Hacıoğlu, 2012.s.214) Yardım istenen Hasan istenileni vermeyerek, çalışmaya teşvik ettiği eski çalışanına aynı zamanda kazandığının hepsini harcamamasını gene aynı eğlenceli dille öğütlemektedir. Öğütleri dinlenen Hasan, hikâyenin ilerleyen kısmında öğütlerini dinleyen kişi tarafından gördüğü saygı ve hikâyeye adını veren İsen benim velinimetimsin lövgüsünü büyük bir vakar ile kabullenmektedir. Hikâyenin sonunda ise çalışma ile elde edilenlerin başkalarının nezdinde kıskanılması ile Ömer Seyfettin değer, günlük hayatımızda ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Çalışkanlığı, ürünü olan kazancı ile gösterip, toplum içerisinde gıpta hatta kıskanılan biri olabilirsiniz. İnsanların diğer insanlar tarafından takdir edilmeleri, değerlerin aktarımı için son derece önemli bir itici güç olup bu güç Ömer Seyfettin bu gücü mizah kullanarak kullanmıştır ”

(Hacıoğlu, 2012.s.216).

Çalışkanlık değer aktarımı eğlenceli bir şekilde, fakat bir o kadar da etkili bir şekilde Ömer Seyfettin hikâyelerinde karşımıza çıkmaktadır.

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Dayanışma Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 13. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Dayanışma Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Toplam Değinme Adedi
Ant	9		2

Dayanışma değer aktarımı Sosyal Bilgiler dersinin 5.sınıf 6. Ünitesi olan “Toplum İçin Çalışanlar” ünitesinde kamu hizmeti veren devlet kurumları ve kuruluşlarında çalışanlar ve onların yaptıkları hizmetlerin günlük hayatımıza etkilerinden yola çıkılarak anlatılmıştır. Gönüllü yapılan işler, sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları ve bazı vakıflarda örnek verilerek yapılan işlerin toplum ve birey yaşamına dokunan noktalarına değinilerek dayanışma örnekleri olarak sunulmuştur. Fakat bir çocuk duyarlılığı ve anlayışına hitap etmeyen, bu tarz örneklerle öğrencilere dayanışma değer aktarımının sağlıklı bir şekilde yapılamayacağı düşünülmektedir. Kurumların, sivil toplum kuruluşlarının ya da vakıfların isimlerini ve görevlerini ezberlemek zorunda hisseden bir öğrenci için dayanışma kavramı son derece uzakta kalmaktadır.

Dayanışma değeri, öğretim programında sadece 5.sınıf 6. Ünitesinde işlenmesi kararlaştırılmış ise de 4. Sınıf 2. Ünitesi olan “ Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesinin 3. Konusu olan “Milli Mücadele ve Atatürk” konusunda da değinilmiştir. Burada dayanışmanı kelimesinin anlamı olarak “ toplumu oluşturan bireylerin ortak çıkarıdır” açıklaması verilmiştir (Ülger, 2013 a s.43). Öğrencilerin, çocuk saflığında çıkar kelimesini algılamaları ve karşılıksız olarak birbirlerine olan desteklerinde karşılık beklmelerine neden olabileceği kaygısını bu açıklamayı okuyan herkesin

hissedeceği düşünülmektedir

Ömer Seyfettin dayanışma değer aktarımını, çocuk saflığında ve karşılıksız olarak, okurlarının tüm duygularında yaşatmakta, çocuk duyarlılığına hitap edecek şekilde hikâyenin içinde yaşatmaktadır. Örnek vermek gerekirse “Ant” hikâyesinde geçen diyalog aşağıdaki şekildedir.

- Musluğu Ali koparmıştı, dedi. Ben de biliyordum. Ama o hem çok zayıf hem de hasta. Görüyorsun, falakaya dayanamaz. Belki ölür, daha yataktan yeni kalktı.
- Ama sen onun için neden dayak yedin?
Niçin olacak. Biz onunla ant içmişiz. O bugün hasta, ben de iyi ve güçlüğüm. Onu Kurtardım işte (Hacıoğlu, 2012,s.9).

Bir çocuk saflığı ile anlatılan olay bir çocuğun düşünce dünyasının güzelliğinde yankılanıp, karşılık bulmaktadır. Çocuklar arasında ant içerek kurulan kan kardeşliği ise dayanışmanın ömür boyu sürecek bir anlamda kurumsallaşmış bir boyutudur. “Ant içenler, kan kardeşi olurlar. Birbirlerine ölünceye kadar yardım ederler, yardımlarına koşarlar.” (Hacıoğlu, 2012,s.9). Toplumumuzda unutulmaya yüz tutan “imece” usulü dayanışma benzeri, bireyler arasındaki ömür boyu bağlanmayı, yardımı, ifadenin en çocuksu, en sade anlatımıdır bu satırlar. Çeşitli kurum ve kuruluşların görevlerinin anlatımından çok daha etkili bir şekilde “dayanışma” değerinin aktarımına katkı sağlayabilecek olan bu hikâye çocuk saflığını, çocuklar ile çocuklara aktarmaktadır.

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Duyarlılık Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 14. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Duyarlılık Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Toplam Değlenme Adedi
Ant	9		1
Başını Vermeyen Şehit	17		1

Dünyanın Düzeni	104	1
Velinimet	213	1
Yalnız Efe	198	1

Sosyal Bilgiler öğretim programında en sık karşılaşılan değer olan duyarlılık 5.sınıfta hem 3. Ünite olan “Bölgemizi Tanıyalım da” hem de 8. Ünite olan “Hepimizin Dünyasında” yer almaktadır. 6. Sınıf öğretim programında benzer olarak hem 2. Ünite de hem de 3. Ünite de doğrudan verilecek değer olarak geçmektedir. Değer aktarımı 5.sınıf 3. Ünitesi olan “Bölgemizi Tanıyalım” ünitesinde birey olarak çevre kirliliğine karşı yapılan eylemlerin haberleri ile çevreye duyarlılık gösteren vatandaşları anlatmıştır. (Demircioğlu İ.H 2014, s.71). Ünitenin devamında ise yaşanan ve yaşanabilecek doğal afetler hakkında bilgiler verilerek olası felaketlere karşı öğrencilerde bir farkındalık oluşturmaya çalışmıştır (Demircioğlu İ.H 2014, s.71-77)a 8. Ünite olan Hepimizin Dünyasında ise dünya üzerindeki diğer ülkelerde yaşayan kişilerin aslında bizlere benzediklerini göreceklerdir. Böylelikle kendileri gibi görünen farklı ten renklerinde ve farklı dillerde konuşan bu kişilerle aralarındaki benzerlikleri fark edeceklerdir. İstatistiklere giren sayılar yerine, diğer ülkelerde yaşamakta olan insanların da bizlere benzediğinin farkına varılması ile onların sevinçleri ve üzüntülerine ortak olma yolunu da açmış olmaktadır. Bu ünite de dünya üzerindeki insanların farklı ülkelere seyahatlerinin ekonomik faydalarından da bahsedilmektedir. Ekonomik getirisi olan bu seyahatlerin ev sahibi ülkelere ekonomik katkılarından bahsedilmektedir. Dünyayı global bir köy olarak düşündürme amacı taşıyan ünite de belirli ürünlerle özdeşleşmiş ülkeler bu ürünlerle birlikte bahsedilmekte, böylece tanımadığımız bu insanların hayatlarımıza dokunuşunu hissettirmektedir (Demircioğlu, İ.H. 2014 s. 166-183). 6.sınıf öğretim programında yer alan “Yeryüzünde Yaşam” ünitesinde dünyadaki iklimlerin insanların yaşantısına, giyimlerine, çalışma şartlarına etkilerini göstermektedir. İnsanların farklılaşmalarının sebeplerinden birisi olan iklimin insan üzerindeki etkilerini anlatarak aslında insanlar arasındaki ayrım olarak gözüken özelliklerin

ayrımdan ziyade yaşam tarzındaki zorunluluklardan dolayı olduğu ve temelde birbirimize benzediğimiz anlatılmaya çalışılmıştır. Geçmiş medeniyetleri araştırarak teknoloji, iklim ve yaşanan bölgenin o zamanda yaşamış insanların günlük yaşamlarına olan etkileri de incelenmiştir (Köstüklü, s.38-57) . “ İpek Yolunda Türkler” ünitesinde ise 2. Üniteye benzer şekilde Türk milletinin tarihine göz atmakta, iklim ve coğrafyanın yaşam tarzımıza olan etkilerinden bahsetmektedir. Farklılıklarımızın aslında uymamız gereken fiziki şartlardan oluştuğunu, göçebe olarak yaşayan atalarımızın da günümüzde yaşayan bizlerden farkı olmadığını açıklamıştır. Tarihsel önemi büyük olan İpek Yolu üzerinden yapılan ticaret ile farklı kültürlerin birbirlerini tanıdıklarını, birbirlerinden edinebilecekleri çok değerli kültür, sanat ve yaşam tarzları oldukları görülmüştür. Farklılıkların aslında hayatı güzelleştirdiğini göstermekte, aynı zamanda geçmişte yaşayan atalarımızla bir bağ kurulmasına çalışmaktadır (Köstüklü s.62-77). Ünitenin kalan kısmında da geçmiş dönem devlet ve uygarlıkları anlatılmakta ve teknolojinin ya da yaşam tarzının getirdiği farklılıklara rağmen ortak özelliklerimizden bahsedilmektedir. Ömer Seyfettin hikâyelerinde ise duyarlılığı çok daha açık ifadelerle görmekteyiz. Çıkarımlar yapmak yerine sade dili ile Ömer Seyfettin diğer değerleri olduğu gibi duyarlılık değerini de nerede ise elle tutulur bir hale getirmektedir. Ömer Seyfettin Ant hikâyesindeki iki cümle ile belirlenmiş üç değer aktarımını başarı ile gerçekleştirmektedir. “Görüyorsun, falakaya dayanamaz. Belki ölür, daha yataktan yeni kalktı “ (Hacıoğlu, 2012 s.9). Çocuk saflığı ve duyarlılığı ile arkadaşını falakadan kurtaran ve onun yerine falaka cezasını çeken bir çocuğun duyarlılığı, yardımseverliği ve sorumluluk anlayışının anlatımındaki sadelik anlatılmak istenen iyi huyların aktarımlarını son derece başarılı hale getirmiştir. “Başını Vermeyen Şehit” hikâyesinde ki Kuru Kadı'nın koyunlarla oynayan, onları rahatsız eden askerleri uyarması, ne derece korkusuz bir asker olsa da hayvanlara olan sevgisini, onları önemseyişini, güçsüzlere eziyet edilmemesi gereğini anlatmaktadır (Hacıoğlu, 2012,s. 17). “Dünyanın Düzeni” adlı hikâyede ise öldürdüğü horozu rüyasında gören genç kızın horozun anlattıklarından sonra tavuklara iyilik yapmak isterken aslında büyük bir yanlış yaptığını anlaması eğlenceli bir dille anlatılmaktadır. “Demek eski şen yaşam eski gürültü, eski sıcaklık hep horozdanmış! Gözüme birlikte anılarım da açıldı. Kümesin bir aylık tarihini aklımdan geçirdim. Tavukların düzeni gerçekten

bozulmuştu.” (Hacıoğlu, 2012 s104). Rüyasındaki diyalogdan sonra ise yaptığı büyük hatayı düzeltmeye çalışmaktadır. Velinimet hikâyesinde ise eski bir çalışanın derdine ortak olan hikâye kahramanını görmekteyiz. Aç kalan, iki gündür yemek yiyememiş olan eski çalışanın derdini dinleyen hikâye kahramanı, kolay yolu seçip o anlık yardım eder gibi davranıp, yiyecek alabilecek parayı vermeyerek eski çalışanın tüm hayatını değiştirmiştir (Hacıoğlu, 2012 s. 213). Ömer Seyfettin hikâyelerinde sadece en sade, anlaşılır dili kullanmayıp, aynı zamanda anlatımda sade ama bir o kadar da çok yönlü bir tarzı benimsemiştir. Yardımsever bir kişiyi anlatırken, duyarlılığın ve yardımın gerçek manasını da okura aktarmak istemiştir Ömer Seyfettin.

Yalnız Efe hikâyesinde ise Ömer Seyfettin, toplumda devlet tarafından gerçekleştirilmesi gereken işleri “Yalnız Efe’si ile yapmaktadır. Halkın sorunlarını dinleyen, bu sorunları çözmeye çalışan bir kanun kaçağı. Halkı görevini kötüye kullanan memurlardan, güçlü ve zenginlerin istismarından koruyan Yalnız Efe’nin halkın sorunlarına olan duyarlılığı, aslında Ömer Seyfettin’in duyarlılığıdır da denilebilir (Gezer, 2010,s.198).

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Dürüstlük Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 15. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Dürüstlük Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Toplam Değirme Adedi
Ant	8,9		2
Beyaz Lale	69		1
Özgürlük Bayrakları	134-136		2
Kaşığı	161-163		2

Değer aktarımı öğrencilere araştırma ve ödev hazırlama yöntemlerini öğreten 5.sınıfın 5. Ünitesinde işlenmektedir. Ödevlerini hazırlarken kullandıkları kaynakları not etme ve ödevlerinde belirtme amacı olarak öğrencinin “bilimsel anlamda doğru davranmış olacağız” cümlesi önemlidir. Araştırma yapma yöntemlerini ve başkalarına ait olan metaları izinsiz sahiplenilmemesi gerekliliğini yaşatarak aktarımı oldukça değerlidir. Dürüstlüğün sadece bilimsel alanla kısıtlanması ise değer aktarımı için büyük bir sıkıntıdır (Ülger, s.121). 7. Sınıfın 4.ünitesindeki “Zaman ve Bilim” ünitesinde “Düşünce Özgürlüğü ve Bilim” kısmında ise o zamanın otoritelerinin istemediği doğruları söyleyen bilim adamlarının hayatlarından bahsedilmiştir. Düşünceleri ellerindeki otoritenin verdiği güçle bastırmaya çalışan kişilerin Galileo’yu “Engizisyon” mahkemelerinde yargılamaları ve ölüm tehditleri ile bilimsel gerçeklere aykırı beyanlar yaptırtmaları öğrencilerde Galileo’ya ve dürüstlüğe karşı bir sempati uyandırmaktadır. Galileo benzeri bilim adamlarının hayat hikâyelerinde benzeri bir şekilde bilimsel gerçekleri dile getirdikleri için birçok kişinin yargılandığı ve işkence gördüğünü görmekteyiz. Bu kişiler eğer dürüst olmasa, ölüm tehditleri altında doğru bildiklerini söylemeselerdi, günümüzde ki yaşam koşullarımız ne şekilde olur. Ömer Seyfettin hikâyelerinde de dürüstlük önemli bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Ant hikâyesinde dürüst bir şekilde bahçedeki abdest fıçısını kıran bir çocuğu öğretmenine söyleyen kahramanımızın, başka bir çocuğun yalanı ile ceza alması ve sonrasında yalan söylemediği halde yalancı konumuna düşmesinin verdiği üzüntüyü aktarmıştır. Kahramanımız daha sonra cesur bir şekilde yalan söyleyen çocukla yüzleşmektedir (Hacıoğlu, 2012 s.8). Ömer Seyfettin dürüstlüğü birçok diğer değer gibi, olmadığı anları anlatarak çarpıcı bir şekilde aktarmıştır. Beyaz Lale hikâyesinde Bulgar komutanın evin kızına kapıyı açtırabilmek için söylediği yalanlar okurda kötü karakterli birine karşı duyulan tiksintiyi hissettirmektedir.(Hacıoğlu, 2012.s.69) Değerleri olmayan bir kişinin insani vasıflarını yitirmesi, öğrencilere değerlerin önemini kavratılmakta olduğu düşünülmektedir.” Özgürlük Bayrakları” hikâyesinde ise bir vatandaşla bir Osmanlı

subayının, o günün en önemli konusu olan “Osmanlılık ve Osmanlı Ulusu” kavramları ile ilgili konuşmalarında vatandaşın o günkü geçerli siyasi ideoloji ile ilgili olarak dürüstçe kendi düşüncelerini aktarması önemlidir. Osmanlı Subayının “Osmanlılık düşüncesi söylediğiniz kadar boş, yapay ve hayal olsaydı iktidar ve muhalefet bütün siyasal partiler programında bunu temel yaparlar mıydı ?” (Hacıoğlu, 2012 s.134). Görüşü aslında o günün şartlarını çok açık bir şekilde ifade etmektedir. Buna rağmen vatandaşın dürüst bir şekilde kendi fikirlerini aktarabilmesi ve subayında bu fikirlere sadece fikirlerle yanıt vermesi hem dürüstlük açısından hem de özgürlükçü bir yaşamı aktarmaktadır. Dürüstlüğü ile subayı etkileyen vatandaş, sonrasında yaşanan olaydan sonra subayın sessiz kabullenişine şahit olmaktadır. “Kaşağı” hikâyesinde ise Ömer Seyfettin bir yalan dolayısı ile yiten bir hayatın acısını yaşatmaktadır okuruna. Sadece babasından korktuğu için kırmış olduğu kaşağıyı söyleyemeyen ve küçük kardeşi Hasan’a suçu atan ağabeyin (Hacıoğlu, 2012. s.161), babasının aşırı kızması, kardeşinin üzüntüden hasta olması ve bu hastalığından dolayı yaşadığı çaresizliği, çocuk duyarlılığına hitap edecek şekilde aktarmaktadır. Dürüstlüğü diğer değerler gibi günlük hayatın içerisinde yaşatan Ömer Seyfettin değer aktarımını hikâyenin her satırında yapmaktadır. “Rüşvet” hikâyesinde Ömer Seyfettin, dürüstlüğü ile ünlü bir kadında bir davası olan bir vatandaşın, kadını kandırmasını ve bu olaya şahit olan avukatın ise şaşkınlığını aktarmaktadır (Hacıoğlu, 2012. s.204). Davanın haksızlığını anlayan avukatın, davanın kazanılamayacağını ve bu yüzden gereksiz masraf etmemesini vatandaşa söylemesi dürüstlüğün kendi çıkarlarımıza ters gelse de yaşanabileceğini göstermektedir. Hikâyenin devamında vatandaşa haksız olduğunu anlatması, kadının dürüstlüğünden bahsetmesi hikâyenin her satırında dürüstlüğün övülmesi değer aktarımını başarı ile gerçekleştirmesini sağlamaktadır. Köylünün ise adaleti yanılmak için yaptığı hile, kendi avukatını bile şaşırtmıştır. Dürüstlüğün çıkarlarımızla ters gitse de yaşanması gerektiği ve adaletin kendi çıkarlarımıza göre değiştirilmemesi gerektiği hikâyeden edinilebilecek öğütlerdendir (Hacıoğlu, 2012. s.206).

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Estetik Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 16. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Estetik Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Değınme Adedi	Toplam
Ant	6-11		2	
Beyaz Lale	65-66		3	
Miras	182		1	
Velinimet	209		1	

Soyut bir değeri olan estetiğın öğrencilere aktarımı oldukça dolaylı bir yoldan olmakta , “ihtiyaçlarımızı karşılamakta kullanılan el sanatlarından estetik değeriye ulaşımı sağlanmaya çalışılmaktadır ” (Ersöz, T 2013 s.89). Alan gezileri ile anlatımı ve aktarımı daha kolay olabilecek bu değeri doğal çevreye ve tarihsel mirasa duyarlılık gibi alt değeri kazanımı açısından önemlidir (Seydi, 2014). MEB’in öğretmenler için kılavuz kitabındaki rehberliğı ise estetik değeri olan eserlerden alınan zevkin yansıtılması şeklindedir.

“Öğretmen öncelikle kendisi yakın çevresinde bulunan estetik değeri olan eserlerden aldığı zevki yansıtarak ve onları koruyarak öğrencilere örnek olmalıdır. Öğrenciye çevresinde bulunan görsel güzel sanatlar, müzik ve doğal güzellikler konusundaki eserleri estetik ilkelerine göre eleştirici bir gözle inceleme ve eleştirme becerisi kazandırılmalıdır. Estetik değeri kazanmış bireyler tarihî, kültürel ve doğal mirası korurlar. Yaşamın güzelliklerinin farkına vararak bu güzelliklerden zevk alırlar (MEB, 2013c).

Öğretim programında ise 5. Sınıfın 2. Ünitesi olan “Adım Adım Türkiye” ünitesinde ülkemizin doğa ve kültür zenginlikleri öğrencilere aktarılmaya çalışılmış, bayramlarımızın coşkusu, geleneklerimiz ve geleneksel el sanatlarımız öğrencilere tanıtılmıştır. Zengin görsel içeriğe rağmen öğrencilerin bilgi aktarımı içeren bu görsel zenginliklerden, estetik bir keyif alması son derece zor olduğu düşünülmektedir (Demircioğlu s.34-41). 7.sınıfta “ Türk Tarihine Yolculuk” ünitesinde Türk dünyasının siyasi ve askeri tarihi, eşsiz kültürel zenginliklerimizle birlikte son derece renkli bir şekilde anlatılmıştır. Sanat, kültür, yaşam tarzındaki zenginlikler gerçekten çok renkli ve hissedilecek derecede canlı aktarılmıştır.

Yoğun bilgi aktarımına rağmen, görsellerin zenginliği ve aktarılan anekdotların vurucu dili ile estetik değerinin aktarımı gerçekten başarılı olduğu düşünülmektedir (Güven 2015,s.54-89).

Ömer Seyfettin Ant hikâyesinde “estetik” kavramını, diğer kavramlardaki gibi yokluğu ile açıklamaya başlamıştır. Hikâye kahramanı çocuğun “Bu pencereden görünen avlunun diğer tarafındaki büyük toprak rengindeki binanın camsız, kapaksız tek bir penceresi vardı. Bu siyah delik beni çok korkuturdu. “ifadeleriyle Ömer Seyfettin çirkinliğin insanları ne şekilde etkileyebileceğini düşündürmektedir (Hacıoğlu, 2012.s.6). Ömer Seyfettin estetik kaygısına düşmeksizin yazdığı hikâyelerinde sadeliğin bir amaç olmasına rağmen, hikâye kahramanlarının gözünde onlara güzel görünen imgeleri de aktarmıştır. Ant hikâyesinde çocukların dilinde olan basit tekerlemeyi aktarma tarzı yaşamın her anında karşılaştığımız fakat farkında olmadığımız güzellikleri bize hatırlatmakta ve süslemelerden uzak tasvir edilen insanların estetik değerlerini de içermektedir.

Mustafa Mıstık

Arabaya kıstık.

Üç mum yaktık,

Seyrine baktık! (Hacıoğlu, 2012.s.11).

Beyaz Lale” adlı hikâyede işgalci birliklerin Bulgar komutanının girmiş olduğu bir Türk konağın bahçesini anlatımı sade ama bir o kadar da göz alıcı şekildedir. Bahçedeki ağaçlar, çiçekler ve çeşitli bitkilerin aktarımı kokularının insan üzerinde yaptığı etkiye kadar etkili bir dille anlatılmıştır. Devamında ise komutanın kendi yaşadığı çevreyi anımsaması ve bu güzelliklerin duygularda yarattığı etkiyi göstermiştir (Hacıoğlu, 2012.s.65,66). Miras adlı hikâyesinde ise Ömer Seyfettin kitaplara, daha doğrusu bilgiye ve kültüre tutkun olan hikâye kahramanının amcasının “Gazellerin, kasidelerin dizelerinde, uyaklarında ilahi bir gizem gizlidir.” satırı ile edebi eserlerdeki güzelliği anlatmaktadır Hacıoğlu, 2012.s.182). Velinimet hikâyesinde ise bir iki arkadaşın sıradan bir konuşmasında ise sohbet edenlerin birinin aldığı zevki, tadı aktarması ile karşımıza çıkmaktadır estetik. Miras adlı hikâyesinde edebi eserlerde kaybolan hikâye kahramanı yerine burada, sohbet arkadaşının bilgi ve kültürü ile hayatın güzelliğini gören diğer bir hikâye kahramanımız mevcuttur (Hacıoğlu, 2012, s.209).

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Hoşgörü Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo17. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Hoşgörü Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Değınme Adedi	Toplam
Beyaz Lale	37-39		2	
Kaşığı	162		1	

4.sınıfın 1. Ünitesi olan “Kendimi Tanıyorum” ünitesinde saygı değeri ile birlikte anlatılan hoşgörü değeri üzerinde önemle durulmuştur. Fiziksel ya da düşünsel farklılıkların, insan ilişkilerini etkilememesi gerektiğinin altı çizilmektedir. Fiziksel özelliklerimizin, ya da hobilerimizin farklılıklarının bizleri ayıran özellikler değil, bizleri geliştiren, zenginleştiren özelliklerimiz olduğu ve bu farklılıklara bu açıdan bakmamız gerektiği anlatılmaktadır. Hoşgörü değerinin düşünsel farklılıklarda da önemli olduğunu, karşımızdaki kişiyi dinlemenin, onun görüşlerine önem vermenin gerekliliği ile de başarılı bir şekilde öğrencilere aktarılmaktadır. (Demircioğlu, İ.H. 2014s. 14-21)

Hoşgörü değeri “ Beyaz Lale” adlı hikâyenin bütününde, hoşgörüsüzlüğün neden olduğu acımasızlık resmedilerek aktarılmıştır. Hikâyenin tümünde yer alan vahşet, acımasızlık ve kendinden olmayana duyulan nefret, öğrencilerin hoşgörüsüzlüğün sonuçlarını gözlemelerine neden olmaktadır (Hacıoğlu, 2012.s.37,39). Bu hoşgörüsüzlüğün kılıfı olarak milliyetçilik ve dini de kullanırsanız, doğru olanı yapmak çok daha fazla zorlanmaktadır. Milliyetini sevmek ve onu yüceltmek adına Bulgar komutanının planladığı ve organize ettirdiği vahşetin yanlışlığını söylemeye çalışan başka bir Bulgar çeteci hikâyede sert bir dille susturulmaktadır. Çocuk saflığı ve duyarlılığı ile anlatılanların, öğrencilere bu değerin aktarımını sağlayacağı kesindir. Zayıfa, güçsüze, kendinden olmayana

yapılan kötülüklerin resmedilişindeki gerçeklik, hiçbir öğrencinin tasvip etmeyeceği davranış tarzları, öğrencilerin düşünmeden bile olsa yapacakları hatalı davranışların sonuçlarını düşünmelerine neden olacaktır. Buna rağmen hikâyede fanatizmin diğer insanlara çektirdiği acılar son derece açıkça gösterildiğinden Beyaz Lale hikâyesinin çocuklara okutulmasının yanlış olacağı düşünülmektedir. Kaşağı hikâyesinde ise Ömer Seyfettin, iletişimsizliğin neden olduğu hoşgörüsüzlüğü resmetmiştir. Çocuklar arasında bir iftiraya uğrayan küçük Hasan'ın aldığı ceza ve kendine inanılmayışının yaşattığı sorunlar nedeni ile hastalanması ve vefat etmesinden bahsetmektedir Kaşağı hikâyesi (Hacıoğlu, 2012 s.162). Hoşgörünün egemen olmadığı bir ortam, aile ortamınız olsa bile yaşanabilecekleri etkili bir şekilde aktarmaktadır Ömer Seyfettin. Aile arasındaki iletişimsizlik, güven ortamının eksikliğini yarattığı hoşgörüsüzlük geri dönülemez ve katlanılamaz acılara neden olmuştur.

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Misafirperverlik Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

4.sınıf 8.sınıf ünitesi olan “ Uzaktaki Arkadaşlarım” ile dünyadaki farklı kültürler, renkler olmasına rağmen aslında hepimizin benzer olduğunu anlatmaktadır. İnsanların birbirlerini daha yakından tanımaları ile birer farklılık olarak gözükün özelliklerin aslında hayatı renklendirecek güzellikler olduğu öğrencilere aktarılmak istenmiştir.(Ülger2 s.10-109)

Ömer Seyfettin hikâyelerinde Misafirperverlik değerinin aktarımı ile ilgili olarak herhangi bir aktarıma rastlanmamıştır.

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Özgürlük Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 18. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Özgürlük Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Değınme Adedi	Toplam
Beyaz Lale	32		1	

Özgürlük değeri Sosyal Bilgiler öğretim programında hiçbir ünite ile ilişkilendirilmemiştir.

Ömer Seyfettin yaşadığı dönemde Osmanlı İmparatorluğunun yaşadığı en büyük mağlubiyetlerden birisi olan Balkan Savaşlarında subay olarak görev yapmış bir yazardır. Hikâyelerinde bu yenilginin sonrasında Türk veya Müslüman olanların yaşadıkları acıları son derece gerçekçi bir şekilde aktarmıştır. “Beyaz Lale” hikâyesinde Osmanlı ordusunun çekilmesi ile Serez’i işgal eden Bulgar ordusunun vahşeti, yaptıkları fazlası ile detaylı bir şekilde aktarılmıştır. İşgal sonunda Serez kentindeki Türklerin korku dolu bekleyişleri anlatılmıştır. Ardından ise Ömer Seyfettin en net şekli ile galiplerin mağluplara karşı yapılacakların planlanışını kurgusal bir şekilde aktarmıştır. (Hacıoğlu, 2012.s.32) Özgürlüğün kaybının, sadece başka bir bayrak altında uyanmak, ya da farklı bir devletin vatandaşı olmakla sınırlı olmadığını etkili bir şekilde resmetmiştir hikâyesinde. Kendisinin de katılmış olduğu Balkan Savaşları sırasındaki yaşadıklarının da etkisi ile bayrak ya da vatandaşı olduğu devletin değişiminin çok acımasızca olabileceğini göstermiştir. Bir edebiyat eseri olsa da hikâye o denemede Türk – Müslüman toplumun yaşadıklarına dikkat çekmektedir. Özgürlük, sizinle ilişkilendirilen devletin varlığı ve gücü ile ilişkilendirilmiş, o devletin güçsüzlüğü, yenilgisi o devletle ilişkilendirilen bireylerin yaşayabilecekleri insanlık dışı davranışların nedeni olarak gösterilmiştir hikâyede. Yenik Osmanlı askerlerinin görüntüsü, gelecek felaketlerin bir habercisidir oradaki Türk- Müslüman vatandaşlar Ömer Seyfettin be değeri de değerini ifade ettiği maddi ya da manevi hususların yok oluşu ile anlatmış böylece öğrencilerin değerini anlamını kavramalarında faydasının büyük olacağı düşünülmektedir. Çanakkale'den Sonra hikâyesinde ise her an ülkesinin işgal edileceğini düşünen hikâye kahramanımızın düşüncelerini aktarmaktadır. Hikâye kahramanı milletini bilmeyen, dilini yazamayan, milli özelliklerinden yoksun hatta dostunu ve düşmanını anlamayan bir toplumun yaşayamayacağına inanmaktadır. Bunun sonucunda ise bu toplum galiplere hizmet edecek, uygarlıktan ve insanlıktan mahrum kalacaktı. Özgürlüğü yitirme korkusunu en derinden yaşayan hikâye kahramanımız ile Ömer Seyfettin özgürlüğün önemini

tekrar aktarmaktadır (Hacıoğlu, 2012.s.109).

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Temizlik ve Sağlıklı Olmaya Önem Vermek Değerleri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 19. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Temizlik Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Numaraları	Sayfa	Hikâyede Değinme Adedi	Toplam
İlk Düşen Ak	149,150		2	
Türkçe Reçete	218		1	

“Temizlik” ve “Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerleri” birlikte öğretim programında 4. Sınıfın 4. Ünitesi olan “Üretimden Tüketime” Ünitesinde aktarılmak istenmiştir. Ünite genel olarak öğrencilerin ihtiyaç ve istekleri arasında denge kurulma zorunluluğu, aile bütçesi kavramlarından bahsedilmiştir. Öğrencilere üretim süreçleri ile bilgi aktarımı da yapılmış olup, değer aktarımları ile ilgili bir veriye rastlanmamıştır.

Ömer Seyfettin hikâyelerinde “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” değerinin çalışkanlık değerini ile eşleştirildiği görülmektedir. Fiziken yâda aklen çalışmayan kişilerin sağlıklarını kaybetmeleri ve sağlıklı olmaları için verilen önerilerin çalışmayı yâda beyni meşgul edecek faaliyetler içerdiği görülmektedir. “İlk Düşen Ak “ hikâyesinde kendisine başvuran hikâyenin kahramanına “ Mutluluk Hastalığı “ teşhisi koyan bir doktorla karşılaşmaktayız (Hacıoğlu, 2012. s.150). İnsanın doğası gereği çalışmaya ihtiyacı olduğunu ve ruhen ya da bedenen tembelliğin insanın sağlığını olumsuz etkileyeceğini etkili bir o kadar da eğlenceli bir şekilde anlatmaktadır Ömer Seyfettin. “Türkçe Reçete” hikâyesinde ise hayatındaki boşluk dolayısı ile sürekli kendini rahatsız hisseden kişiye doktorunun vermiş olduğu gezi, eğlence ve alışverişi kapsayan reçete oldukça ilginçtir. Günümüzde modern tıbbın

ispatladığı gibi bireyin mutsuzluğunun sağlığını etkilediği gerçeğini Ömer Seyfettin bu hikâyesinde eğlenceli bir anlatımla nakletmektedir. Anlatım hikâyenin geneline yayılmış bir şekilde gerçekleşmekte, okur hikâyenin akıcılığında aktarılan değeri hemen her satırda görmektedir (Hacıoğlu, 2012,s.218).

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Saygı Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 20. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Saygı Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Sayfa Numaraları	Hikâyede Toplam Değınme Adedi
Bomba	81	1
Miras	182	1
Velinimet	209.211.215	4
Yalnız Efe	196.199.200	3

Saygı değeri Sosyal Bilgilerin öğretim programının her sınıfında öğrencilere aktarılmaya çalışılmıştır. Sosyalizasyon sürecinde önemli bir yer tutan bireyin topluma entegre edilmesi, bireyin toplumda var olanları benimsemesi ve onları önemsemesi ile mümkündür. Saygı değerinin aktarım çabalarının önemli bir sebebinin de bu olduğu düşünülmektedir. Sosyal Bilgileri dersi ile tanışan öğrenci daha ilk ünite de saygı değerinin aktarım çabaları ile karşılaşmaktadır. “ Kendimi Tanıyorum” ünitesinde Duygu ve Düşüncelere Saygı’ kavramını örneklerle açıklanmıştır. Ders kitabı en sade bir şekilde farklılıkları, fiziksel farklılıklardan başlayarak, insanlar arasındaki olağan farklılıkları anlatmaya başlamıştır. Fiziksel farklılıklardan sonra öğrencilerin farklı aktiviteler ile ilgilenebileceklerini aktarmıştır. (Demircioğlu,2014 s. 14-15). Aktarımlar yaş grubunun anlayacağı seviyede yapılmıştır. Öğrenci soyut kavramları somut bir şekilde gözlemleyerek öğrenebilmektedir. Ünite de, çocukların yemek seçme sorununa da değinilmiş olup, resimde gösterilen açlık ve yoksunluk, çocuğun duyarlılığına hitap edebilse bile, yaş grubuna uygun olmadığı düşünülmektedir (Demircioğlu,2014 s.16) Kitabın yirminci sayfasında ise, kurgusal

olarak öğrencilerin verilen ortak bir göreve hazırlanışları gösterilmiştir. Birbirlerine saygılı bireylerin, ortak eylem gerektiren bir olay karşısında ideal davranış biçimi resmedilmiştir. Öğrenci karşılaşabileceği olaylara karşı tutumlarını yönlendirme amaçlı bu çalışma saygının olduğu bir ortamda karşılaşılan olaylarla nasıl ilgilenilebileceğini göstermesi açısından oldukça yararlı olmuştur. (Demircioğlu,2014 s.20-23)

Dördüncü sınıfın ikinci ünitesi olan Geçmişimi Öğreniyorum da ise sözlü tarih çalışması yapan bir öğrenci ile öğrencilerde tarihimize ilgi uyandırılmaya çalışılmaktadır (Demircioğlu,2014 s.34-37) Geçmişe ilgi uyandırılan öğrenciye ise, kültür kavramı gelenek, görenek ve eski yaşantılarda kullanılan araç gereçlerle aktarılmaktadır. Öğrencinin belki de eski, kullanışsız diye umursamayacağı araçların, giysilerin hikâyelerini dinlemesi ile eskiye farklı bir gözle bakması sağlanmaya çalışılmaktadır. Geçmişte kalan alışkanlıklar, oyunlar, yiyecekler, araç gereçler öğrenciye anlatılmakta, günümüzdeki oyunları ile geçmişteki eğlence araçları kıyaslanmaktadır Eski giysilerimiz, ev hayatı, eski evler ve üretimler gösterilerek geçmişimiz öğretmeyi ve sevdirek geçmiş hayatlara saygı gösterilmesini hedeflemektedir. ((Demircioğlu,2014 s.37-45) Devam eden sayfalarda ise Atatürk'ün hayatı, Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde yaşanan sıkıntılar ile birlikte aktarılmakta, şu anda sahip olduklarımız için atalarımızın çektikleri acıları anlatmaktadır. Bu acılar ile elde ettiğimiz bağımsızlığımızın, devletimizin, bayrağımızın nasıl kazanıldığını ve bizler için ifade ettiği önem hatırlatılmaya çalışılmıştır. (Demircioğlu,2014a s.46-55)

Saygı değerinin aktarımı Sosyal Bilgiler dersinde dördüncü sınıfta, öğrenciye somut aktarımlarla başlamış ve temel kavramları öğretmiştir. Karşılaştığımız kişi, kurum ya da araçların neden önemli olduğunu, bize neler kazandırdıklarını ve ne şekilde elde edildikleri gösterilerek bunların saygımızı, önemsememizi ve sevgimizi hak ettiklerini anlatmaya çalışmıştır. Öğrencilerin duygularını harekete geçirmeye çalışmışsa da, der kitaplarının sorunu olan dilin ağırlığından kurtulamamıştır. Beşinci sınıf 7. Ünitesi olan Bir Ülke Bir Bayrak ünitesinde ise, kuralların ve kanunların varlık sebeplerini aktarmıştır. Ünitenin kalamı ise Türkiye Cumhuriyeti Devletinin en sade şekli ile yönetim mekanizmalarını anlatmaktadır. Anlatımlar bilgi aktarımı şeklinde olup, anlatılan konuların çokluğu dolayısı ile saygı değerinin aktarımı başarısız olmuştur. Sadece ünitenin başında kanunların var oluş sebebi ve olmadıklarında yaşananlar öğrencinin düşünmesine, kanunlara ve başkalarına saygılı olmanın

önemini hissetmesine neden olabilir (Demircioğlu, 2015 s.146-148)

Altıncı sınıfın altıncı ünitesi olan “Demokrasinin Serüveni” ünitesinde ise değer aktarımı yerine yoğun bilgi aktarımı yapılmıştır. Bilgiler arasında bireyin hakları yer alsada hedeflenen “ Hak ve Özgürlüklere Saygı” kavramının aktarımı, yoğun bilgi aktarımı nedeni ile gerçekleşmemiştir. (Köstüklü 2015 s.148,168)

Yedinci sınıfın birinci ünitesi olan İletişim ve İnsan İlişkilerinin önemli bir kısmı değer aktarımına ayrılmıştır. Bireyler arasındaki sorunların çözüm yollarını göstermiş, olumsuzlukların giderilme yöntemlerini aktarmıştır. İletişimin önemi ve günlük hayatımızdaki sıkıntıları aşabilmemiz için kullanım yöntemlerini aktarmıştır. Hayatlarımızda önemli bir yere sahip olan kitle iletişim araçlarının doğru kullanım yöntemleri aktarılmıştır. Atatürk’ün bütün düşünce ve fikirlere saygılı olduğu ve onları dinleme isteği ile birlikte basının günlük hayatımızdaki yeri ve önemi anlatılmıştır. Haberleşme ve haber alma özgürlüklerimizden bahsedilerek, demokrasinin bu özgürlükler üzerine inşa edildiği aktarılmıştır. Ünite değer aktarımına önem vermiş, birbirine bağlı başlıklar aracılığı ile farklılıklarımızı, uyuşmazlıklarımızı, özgürlüklerimizi son derece etki bir şekilde aktarmıştır (Güven, 2015 s. 12-29)

“Saygı” değeri Ömer Seyfettin hikâyelerinin hemen her satırında kişilerin birbiri ile diyaloglarında ve ilişkilerinde göze çarpmaktadır. Fakat “Bomba” adlı hikâyesinde evin gelini olan Magda’nın kayınpederine olan saygılı davranışları, saygının evrenselliğini göstermektedir (Hacıoğlu, 2012. s.82). Miras hikâyesinde ise yaşantısı, ahlakı ve davranışları ile takdir ettiği amcasını anlatan hikâye kahramanımız, saygıyı toplumda görülmesi arzu edilen birçok erdemle birlikte aktarmıştır. Saygısını, bu erdemleri yaşayan bir insana göstererek, şahıs olarak nelere değer vermemiz gerektiğini de göstermiştir Ömer Seyfettin (Hacıoğlu, 2012 s.182) “ Velinimet” hikâyesi ise saygı değerinin aktarımının en yoğun yapıldığı hikâyedir. Son derece zengin bir kişinin hikâye kahramanına olan saygısını göstermesi okura gerçek zenginliğin zekâ ve iyi niyet olduğunu anlatmaktadır (Hacıoğlu, 2012 s.209-211) Hikâyenin devamında ise hikâye kahramanının, bu saygıyı hak ettiğini görmekteyiz. Büyüklük yapmadan, kibirlenmeden kendisini velinimeti olan kişinin erdemli davranışını sohbet arkadaşına aktarmakta, o da o kişiyi takdir ettiğini belirtmektedir (Hacıoğlu, 2012, s. 215) Hikâyenin satırlarında saygının nasıl kazanıldığını görmekteyiz. Gösterişle, zenginlikle, maddi güçle değil, kişisel erdemler dolayısı ile saygı gösterildiği, eğlenceli bir dille aktarılması da değer aktarımını güçlendirmektedir. Yalnız Efe

hikâyesinde ise Ömer Seyfettin nerede ise kutsal bir simge olarak kabul edilmiş olan geçmişte yaşayan bir hikâye kahramanı yaratmıştır. Yaşadığı devirden sonraları bile büyük bir hürmetle anılan hikâye kahramanının “ sır olduğu” düşünülen yerde sigara bile içirilmemesi okurda hikâyenin kahramanına gösterilen saygının nedenini merak ettirmektedir. Gezer, 2010,s.196) Adaleti arayan fakat ne yazık ki aradığı adaleti sağlayamayan devlet görevlileri nedeni ile bu adaleti kendi sağlayan birisidir hikâye kahramanımız. Adaleti sağlamak uğruna yöresinin en kuvvetli devlet görevlilerini, babasının ölümünden sorumlu tuttuğu kişileri ve yörede eli silahlı bir şekilde halka haksızlık eden kişileri öldüren kahramanımız, kötülere karşı ne derece acımasız olsa da (Gezer, 2010, s.197) yöre halkına karşı da bir o kadar şefkat doludur. Hikâye kahramanının halka zulmetmediği, kimseden zorla maddi bir şeyler almadığını hikâyede, Yalnız Efe olarak nam salan hikâye kahramanının, halkın gönül rızası ile bıraktığı yiyecekleri aldığını söylemektedir. (Gezer, 2010,s.199). Yöre halkı tarafından sevilen ve büyük bir saygı gören hikâye kahramanı, kendisini yakalamaya gelen devletin askerleri ile çatışmaya girmek yerine hikâyeyi aktaran rehber köylünün sözleri ile “ sır olmayı” tercih etmiştir (Gezer, 2010,s.199). Hikâyeyi aktaran köylü, bu kahramana o derece büyük bir saygı göstermektedir ki “ sır olduğu “ yere her gece nur indiğini belirtmektedir. (Gezer, 2010,s.200).

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Sevgi Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 21. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Sevgi Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Sayfa Numaraları	Hikâyede Toplam Değınme Adedi
Ant	6	1
Bomba	82.83.91	3
Yalnız Efe	199	1

4.sınıf 3. Ünite de doğa sevgisi olarak aktarılmaya çalışılan değer, ülkemizin önemli güzelliklerini resmetmiş ve bir şiirle doğa sevgisini öğrencilere aktarmaya çalışmıştır. Çevre sorunlarına karşı duyarlılığın artması, bireylere doğa sevgisi aşılması ile olacağı belirtilmesine rağmen bu değerın öğrencilere aktarılması son derece yetersiz

kalmaktadır. Estetik ile bağlantısı olmasına rağmen, estetik kadar soyut bir kavram olmayan doğa sevgisi değerinin aktarılmasındaki sorun öğretmenlerin konuyu işleyişlerinde ve etkinliklerde yeterince yönlendirilmemesidir (Demircioğlu,2014a s.72-75). Bu değer aktarılmasında sadece bir etkinliğin olması da ayrı bir sorundur (MEB, 2010, s. 41). Öğrencilere, doğal çevreye duyarlılık değerini aktarma amaçlı olarak performans görevi ve proje ödevlerinin verilmediği tespit edilmiştir. Öğrenci ders kitabın (MEB, 2010, s 34-59) doğal çevreye duyarlılık değerini doğrudan kazandırmaya yönelik olarak içerik, görsel ve herhangi bir etkinlik belirlenmemiştir. Özellikle proje ödevleri ile öğrenciler doğaya yönlendirilmesi ve fiziken yaşanan güzelliklerin yok olabileceği düşüncesi öğrencilere kazandırılmalıdır.

Sevgi değeri Ömer Seyfettin hikâyelerinde diğer değerlerde olduğu gibi hayatın içerisinde yer almaktadır. Ant hikâyesinde annesini hatırlayan çocuğun ve annesinin onu şımartışını birçok okurun sıcak bulacağı düşünülmektedir (Hacıoğlu, 2012, s.6). Bomba hikâyesi ise aktarılan sevgi karı- koca arasındaki büyük aşk olup, hikâyenin her satırında sevgi nedeni ile yapılan büyük fedakârlıkları görmekteyiz. Sevdiği insanlar için yapılan fedakârlıklar, çekilen acılar çarpıcı bir şekilde aktarılmaktadır hikâyede (Hacıoğlu, 2012, s.91.) Ömer Seyfettin'in bu hikâyesi her ne kadar çocuklar için uygun olmasa da hikâyenin her satırında görülen sevgi nerede ise elle tutulacak kadar açık bir şekilde gösterilmiştir. Yalnız Efe hikâyesinde ise adaletin peşinde olan hikâye kahramanının devlet nezdinde bir suçlu olsa da, bu suçlunun devlet görevlilerine zarar vermemeyi seçmesini ve “ sır olmasını “ anlatmaktadır Ömer Seyfettin Gezer, 2010,s.199). Sevgi değerinin anlatıldığı üç hikâyede de sevginin farklı bir boyutu gösterilmiştir. Ant hikâyesinde “anne sevgisi”, Bomba hikâyesinde “eşler arasındaki aşk”, Yalnız Efe de ise “ devlete ve devleti temsil edenlere duyulan sevgi”

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Sorumluluk Sahibi Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 22. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Sorumluluk Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Sayfa Numaraları	Hikâyede Toplam Değine Adedi
-------------------	---------------------------------	-------------------------------------

Ant	9	1
Dünyanın Düzeni	102	1
Kızıl Elma	174,175	2
Velinimet	214,215	2

5.sınıfın ilk ünitesi olan” Haklarımı Öğreniyorum” ünitesi ile öğrencilere sorumluluk kavramını aktarmaya çalışılmıştır. Sorumluluk kavramını Haklar kavramı ile ilişkilendirerek aktarmak son derece açıklayıcı olmakta, öğrencilerin sorumluluk kavramını öğrenmelerinde etki etmektedir (Demircioğlu, s.20-24). Fakat yoğun ünite programından dolayı yorumların kısa tutulması, ya da öğrencilerin iştirakinin sağlanamaması olasıdır. Sorumluluk değeri yapılan bir çalışmada üzerinde öğretmenler tarafından en fazla önem verilen ve en fazla etkinlik yapılan değer olduğu görülmüştür (Can, Ö 2008 s.163).

Ömer Seyfettin’in hikâyelerinde ise sorumluluk değer aktarımı diğer değerlerin aktarımı gibi sade bir dille ama öğrencinin unutamayacağı bir tarzda olmaktadır. Ant hikâyesinde Ömer Seyfettin, güçsüz olan kan kardeşini korumak için, büyük kuduz bir köpekle hiç düşünmeksizin boğuşan Mıstık’ın yürek yakan hikâyesini anlatmaktadır (Hacıoğlu, 2012 s.14). Arkadaşının iyiliği için yapılması gerekeni, gözünü kırpmaksızın, sonuçlarının korkunçluğuna rağmen yapmıştır Mıstık. Yüklendiğiniz sorumluluğun büyüklüğü, ya da size kaybettireceklerini bilmenizin ağırlığı bile Mıstık’ı vazgeçirmemiştir. Bu tarz bir rol modelin öğrencilere aktarımının, öğrencilerdeki sorumluluk değer aktarımını etkili bir şekilde yapacağı aşikârdır. Hangi zorlukla karşılaşırsa karşılaşsın, sadece arkadaşının, çevresinin ya da toplumun iyiliği için yapılması gerekeni yapmak, sorumluluktan kaçmamak. Dünyanın Düzeni” hikâyesinde ise Ömer Seyfettin mizahı kullanarak değer aktarımını sağlamıştır. Haksız yere öldürülen horozla, hikâyenin kahramanı genç kızın rüyasındaki konuşmaları sorumluluk değerinin aktarımını eğlenceli bir şekilde gerçekleştirmektedir. Horozun acımasız olarak gözükken davranışlarının aslında hikâyenin adı gibi dünyanın düzeni içinde yer aldığını görmekteyiz. Sorumluluğu yerine getirmesi öğrencilerin keyif alacağı bir üslupla anlatılmaktadır. (Hacıoğlu, 2012,s.102) Kızıl Elma

Neresi hikâyesinde, hikâyenin kahramanı olan padişahın yüklendiği sorumluluklarını tüm iyi niyeti ile yerine getirme çabasını görmekteyiz. Bu çaba içerisinde padişah, görevlendirdiği kişilerin yaptıkları işteki eksikliklerini fark etmiştir. Bir padişah olarak, hissettiği eksiklikle ilgili duygudaşlık yaparak bu eksikliğin kendisinde de olup olmadığını araştırır. Kendisini sorgulayan, elindeki gücü adaletsiz bir şekilde kullanmak yerine, vicdanlı ve duygudaşlık kurarak karar veren birisidir (Hacıoğlu, 2012,s.174,175). Bu padişahın kendini sorgulamasını, düşünüş tarzını, duygudaşlık kurarak karar alışı okur için güzel bir rehberdir. Sorumluluklarınızın yarattığı sıkıntılarınızı, oluşan hataları başkasına yüklemek yerine kendimizi sorgulamamız, doğruyu bulmamız sorumluluk değerinin diğer bir yönüdür. Velinimet hikâyesinde yarının getireceklerini kimsenin bilemeyeceği, kişinin sorumluluklarından birisinin de yarınını düşünmek olduğunu anlatmaktadır Hacıoğlu, 2012,s.214) Yarınımızı düşünmeksizin yapılan harcamaların, kişinin kendisine yaptığı yanlışlardan birisi olduğu, sorumlulukların hayatın her anında ve çok yönlü olduğunu göstermektedir hikâye kahramanının eski çalışanına verdiği küçük örnek aslında. Okura da güzel bir ders niteliğindedir. Velinimet hikâyesindeki sorumluluk değerinin diğer aktarımında ise kahramanımızın kolaycılığa kaçıp, eski çalışanının istemiş olduğu küçük yardımı vermek yerine ona kendisini önemseme şansı vermektedir. Sürekli olarak birilerinin kendisine verecekleri ile geçinmesi yerine emeği ile kazanması gerektiğini öğretir. Bireyin en önemli sorumluluklarından birisini de karşısındakinin yanlışlarını düzeltmesine rehberlik etmek, ona saygın bir hayat yaşaması için öneriler vermektir. Hikâye kahramanı bunu yaparak, eski çalışanı ise bu önerileri tutarak okura emeğin, çalışmanın da önemini göstermektedir (Hacıoğlu, 2012,s.215).

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Vatanseverlik Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 23. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Vatanseverlik Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Sayfa Numaraları	Hikâyede Toplam Değirme Adedi
Beyaz Lale	32	1
Çanakkale'den Sonra	109, 113	2

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi ile tanıştıkları dördüncü sınıfın ikinci ünitesi olan Geçmişimi Öğreniyorum ünitesinde vatanseverlik değerini aktarmaktadır. Ünitenin başlangıcında geçmişi ile tanıştırılan öğrenci, ünitenin kalan bölümünde ise bugün sahip olduğumuz özgürlüğün ve bayrağın nasıl kazanıldığını öğrenmektedir. Diyaloglar geçen kısım, edebi bir dil yerine bilgi aktarımını amaçladığı için değer aktarımını edebi eserler gibi coşkulu verememektedir. Buna rağmen Atatürk'ün hayatı ile birlikte anlatılan Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanları ve Kurtuluş mücadelesi vatan kavramını öğrenciye verebilmektedir. Vatan için yaşanan sıkıntılar, vatan savunması sırasında çekilen acılar, şehit olan atalarımız vatanın önemini ve gerektiği zaman gözümüzü kırpmadan vatanımız için ölmenin bir şeref olduğunu aktararak vatanseverlik değerinin aktarımını sağlamaktadır. (Demircioğlu, İ.H. 2015 (a) s.46-55). Öğretim programında değer aktarıldığı diğer bir ünite ise yedinci sınıfın ikinci ünitesi olan Ülkemizde Nüfuz 'dur. Bu ünite aktarılması hedeflenen değeri çok dolaylı bir yoldan vermektedir. Ülkemizi toplumsal ve ekonomik yönden anlatan bu ünite, bu alanlarda sahip olduğumuz belirli haklardan bahsetmektedir. Ünite değer aktarımını yerine bilgi aktarımını yapmış olup, vatanseverlik değer aktarımında başarısız olduğu düşünülmektedir. (Güven, 1915, s.32- 49)

Ömer Seyfettin hikâyelerinde vatanın ve özgürlüğün önemi hikâyelerin hemen her satırında görülmektedir. Değer aktarımı, değerlerin yaşanmadığı ortamdaki insan davranışlarını ve etkilerinin betimlemesi şeklinde dolaylı olsa da, Ömer Seyfettin vatanın ve özgürlüğün önemini okura hissettirmektedir.

“Beyaz Lale” hikâyesinin her satırında başlayan vatanseverlik, özgürlük ile birlikte hissettirilmiştir. Düşman işgaline uğrayan Serez deki Müslümanların yaşadıkları özgürlüğün kaybolması ile aslında insanın canı, namusu dahil her şeyinin galiplerin insafına kaldığını göstermektedir. Vatanı bir topluluğun, düşman insafında kalmasının ise acısını yine o insanlar yaşamaktadır. Vatan aslında Ömer Seyfettin'in yaşadığı dönemde her şeydir. Resmedilen Balkan Harbi yenilgisi ile vatanlarını kaybetmiş insanların aslında her şeylerini kaybettiğini anlatmaktadır Ömer Seyfettin (Hacıoğlu, 2012, s. 32). “Çanakkale'den Sonra” hikâyesinde ise bütün

hayatını ulusunun kaderi ile özdeşleştirmiş bir kişiden bahsedilmektedir (Hacıoğlu, 2012, s.109). Vatanının geleceğiyle ilgili gördüğü en ufak bir umut ışığında ise tüm hayatını değiştirmektedir hikâyenin kahramanı (Hacıoğlu, 2012.s.113). Vatan sevgisi ile tüm hayatını yönlendiren kişinin duygularını güzel bir şekilde aksettiren hikâye, vatanın sadece bir duygu olarak değil, hayatın her anında bireyin yaşamında söz sahibi olduğunu anlatmaktadır. Vatanınız yoksa aslında hiçbir varlığınız olamaz, hikâye bu çıkarımı son derece açıkça ifade etmektedir (Hacıoğlu, 2012.s.109). “ Özgürlük Bayrakları” hikâyesinde yazar vatan ve ulus kavramlarının karıştığı bir dönemi resmeder. Osmanlılık akımının toplumda ve devlette egemen olduğu bir çağda, ulus kavramının gerekliliğini, ulusun olmadığı bir yerde vatanın da olmayacağı gerçeğini alaycı bir dille aktarmaktadır Ömer Seyfettin bu hikâyesinde (Hacıoğlu, 2012.s.130).

Ömer Seyfettin Hikâyelerinde Yardımseverlik Değeri İle İlgili Bulgular ve Yorum

Tablo 24. Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde Yardımseverlik Değerinin Aktarıldığı Hikâyeler

Hikâye Adı	Geçtiği Sayfa Numaraları	Hikâyede Toplam Değınme Adedi
Ant	8,9	2
Dünyanın Düzeni	102	1
Velinimet	215	1

Yardım kavramını Prof. Dr. Nuri Köstekli hazırlamış olduğu Sosyal Bilgiler 6.sınıf Öğretmen Kılavuz kitabında yardım kelimesini Tarhandan yapmış olduğu açıklama ile başlamıştır. Yardım kelimesini;

Kendi gücü ve imkânlarını başkaları yararı için kullanmaktır. Zor durumda

olanlara yardım etme bilinci toplumdaki her bireyin sahip olması gereken bir değerdir. “ Yardımsever insanlar vermekten zevk alırlar. Başkalarının iyiliğini kendilerinden fazla düşünürler. Cömert, ince düşünceli, halden anlayan kimselerdir. Başkalarının sorunlarıyla ilgilenmeyi keyifle yaparlar. (Köstüklü, s.34)

4.sınıf 6. Ünite ve 6.sınıf 5. Ünitelerde yer alan yardımlaşma değerinin öğretim programı içinde işlenişine bakarsak; 4.sınıf 6. Ünite olan “Hep Beraber” ünitesinde değer aktarımı sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları ve aile kurumunun önemi üzerinden yapılmaktadır. Öğrenciler özellikle belli bazı sivil toplum kuruluşlarının birey ve toplum hayatına dokundukları noktaları görmekte, gazete haberleri de kullanılarak yapılan yardımların gerçek hayatta insan yaşamına olan etkilerini gözlemleyebilmektedir (Ülger, s.112-121). 6.sınıf 5. Ünite olan “Ülkemiz ve Dünyada” da ise devletler ve devletler üstü kurumların birbirleri ile ilişkileri ile birlikte birbirlerine olan destekleri gazete haberleri ile desteklenerek aktarılmıştır. Yaşanan acıların ve sıkıntıların çözülebilmesi için devletler ve devletler üstü kuruluşların birbirleri ile çalışmalarının önemine de değinilmiştir (Köstüklü s.142-143).

Anlatılanların hiç birisi Ömer Seyfettin hikâyelerindeki dil ve gerçekçi yaklaşım kadar etkili olamayacağı düşünülmektedir. Sadece tanımlar ya da yapılan işlerin aktarımı değil, o yardımın sonunda yaşananların katkısız bir şekilde, duygulara hitap edecek tarzda anlatımı hiç şüphesiz öğrencilere yardımseverlik değerinin aktarımında çok daha etkili olacaktır. “ Ant” hikâyesinde arkadaşı yerine falaka cezasını çeken çocuğun karşılık beklemezsizin yardımseverliği (Hacıoğlu, 2012 s.8) ve bunu karşılık beklemezsizin karşısındakinin o yardıma ihtiyacı olduğunu düşündüğü için gerçekleştiren çocuğun fedakârlığı çocuk duyarlılığında büyük fırtınalar koparabilmektedir (Hacıoğlu, 2012 s.9). Yardımseverlik değeri “Dünyanın Düzeninde” ise eğlenceli bir şekilde aktarılmaktadır. Bahçelerindeki kümeşte yaşamakta olan tavuklara eziyet ettiğini düşündüğü için horozu öldüren genç kızın yardımseverliği aktarılmaktadır hikâyede (Hacıoğlu, 2012.s.102). Bu eylemi tavuklara yardım etmek için yapmış olsa da görmüş olduğu ölen horozun ardından bozulan kümesin sorunlarını karabasan benzeri bir rüyada görmesi ise bu yardımseverliğin ve eyleminin sonuçlarını gönülden hissetmesi olarak anlaşılmaktadır. Velinimet

hikâyesinde hikâye kahramanımız verdiği öğüt ve verdiği referansla yardıma ihtiyacı olan eski çalışanına onurlu bir şekilde yardım eli uzatmıştır. Yaşadığı sıkıntılar ile çalışmak yerine başkalarının verecekleri ile geçinme düşüncesindeki eski çalışanını, tanıdığı birine yönlendirerek hem o kişinin başkalarına muhtaç olarak yaşamasını engellemiş, hem de emeği ile kazanılanın değerini göstermiştir. Yardım, ihtiyacı olana verilen maddi destek değil, onun onurlu bir şekilde yaşaması için gerekenleri sağlamak, o kişiye rehber olmaktır (Hacıoğlu, 2012, s.215). Kısa bir hikâye içerisinde Ömer Seyfettin yardımseverliği gerçek anlamı ile okura aktarmaktadır.

Diğer değerler için de genellikle açık bir tanımlama olmaması, öğrencilerin verilen örneklerden yola çıkarak öğretilen değeri anlamaya çalışmalarına yol açmaktadır. Değerin anlamı kadar, o değerın yaşanmamasının, ya da yokluğunun yol açacağı sonuçları da açıkça göstermektedir Ömer Seyfettin. Değerlerin aktarımında öğretim programı incelediğimizde genellikle bilgi aktarımı ile gerçekleştirilmeye çalışıldığını görmekteyiz. Duygu aktarımı kısmı yetersiz olup, bu yetersizliği edebi eserlerle gidermek değerlerin aktarımına yardımcı olacağı anlaşılmaktadır. Ömer Seyfettin'in eserlerinde bu aktarımı satırlarında yoğun bir şekilde görmekteyiz. Çocuk duyarlılığına hitap eden hikâyelerinde atasözlerini, deyimleri, özlü sözleri, halkın konuştuğu tarzda kullanmıştır. Değerlerin aktarımını eğlenceli satırları içerisinde canlı örneklerle sunmaktadır Ömer Seyfettin.

BÖLÜM V

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde, bulgulardan yola çıkarak ulaşılan sonuçlar ve sonuçlar doğrultusunda oluşan öneriler yer almaktadır.

Ömer Seyfettin'in Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş olan 100 temel eser arasında yer alan “ Yalnız Efe “ adlı hikâyesiyle birlikte “Ömer Seyfettin Seçme Öyküler” kitabında yer alan eserler değer eğitimi açısından incelenmiştir. Nitel araştırma yöntemi kullanılmış olan çalışmada, genel tarama yöntemi ile kaynaklar incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere aktarımı hedeflenen 20 değerden 17 adedine Ömer Seyfettin'in incelenen eserlerinde rastlanmıştır. İncelenen hikâyelerde her değer kaç hikâyede yer aldığını gösteren bir sıralama yaparsak sıralamada “Dürüstlük”, “Duyarlılık” ve “Saygı” değerlerinin aktarımını beş hikâyede yer aldığını görürüz. Bu değerler çocuğun ilk yıllarından itibaren tarafından toplumca da özellikle aktarılmaya çalışıldığı bir gerçektir “Yardımseverlik”, “ Estetik” ve“ Adil Olma” değerleri ise dörder hikâyede yer almıştır. “Aile Birliğine Önem Verme”, “Sevgi”, “Vatanseverlik”, “Çalışkanlık” ve “ Bilimsellik” değerlerini ise üçer hikâyede görmekteyiz. “ Bağımsızlık, “Özgürlük”, “Hoşgörü” ve “Sağlıklı Olmaya Önem Verme” değerleri ikişer hikâyede ve “Dayanışma” değerine bir hikâyede değinilmiştir.

Değerlerin yer aldığı hikâyeler ise Ant” hikâyesi “8” değerle değer aktarımının en yoğun olduğu hikâyedir. Bu hikâyeyi sırası ile Velinimet ve “ Beyaz Lale” “7” şer adet değerle takip etmektedir. MEB tarafından belirlenen 100 Temel eser arasında yer alan “Yalnız Efe “ hikâyesi ise “5” değer ihtiva etmektedir. Diğer hikâyelerde sırasıyla, 4 (Dünyanın Düzeni, Kızıl Elma Neresi?), 3 (Bomba, Çanakkale'den Sonra, İlk Düşen Ak, Miras), 2'er değerle (Rüşvet, Bomba, Rüşvet, Kaşığı), 1'er değerle (Başını Vermeyen Şehit, Türkçe Reçete) olmuştur. Ayrıca Ömer Seyfettin Seçme Öykülerinde aranan değerlerden hiçbirini barındırmayan 5 adet hikâyeye (Bir Vasiyetname, Gurultu, Namus, Kesik Bıyık, Nezle) rastlanmıştır.

Ömer Seyfettin hikâyelerinde tasvirleri, ruhsal durum betimlemelerini karşılıklı diyaloglarla yaparak okurun ilgisinin satırlarda kalmasını sağlamaktadır. Kısa, süsten uzak yazımı ile okur hikâyenin içinde kalmaktadır. Günümüzde bile sadeleştirilmeden, değişiklik yapılmadan okunan hikâyeleri her kesimce kolaylıkla anlaşılabilir. Mizah unsurunun sıklıkla kullanıldığı hikâyeler, çocuklarca da kolayca anlatılan mizahi unsurlarla okunması eğlenceli bir hale gelmektedir. Hayatın içinden seçtiği konuların sürükleyici sade bir dille yazılmasının yansıra, masalımsı kahramanları ile çocuk duyarlılığını harekete geçirmiş, çocukların iyiliğe olan duyarlılıklarıyla, hikâyelerindeki kötülüklerin çocuklarca fark edilmelerini sağlamışlardır. Yapılan yanlışların ya da kötülüklerin yaşattığı acılar çocuk beyninde yer etmekte, çocuk istemeyerek te olsa yapabileceği yanlışlarının sonuçlarını görebilmektedir. Öğretmenlikte yapmış olan Ömer Seyfettin, bu görevi sayesinde çocukları çok yakından tanımıştır. Onların duyarlılıklarını harekete geçirirken, milli duygularında gelişmesine çaba sarf etmiştir. Türk ve Müslüman insanların yaşadıkları acıların sebeplerini milli kimliğimizi sahiplenmemizden kaynaklandığını düşünen Ömer Seyfettin, Türk destan ve menkıbelerinden çıkardığı hikâyelerle rol model olabilecek karakterler aracılığı ile okuruna seslenmektedir. Ömer Seyfettin mizahi diline rağmen, yaşadığı devirde Türk-Müslüman toplumun yaşadıkları acıların sebebi olarak milli duygularımız olmayışını, bundan dolayı da tek yürek olamayışımızı işaret etmektedir. Milliyetçi kişiliği hiçbir zaman aşırıya kaçmamış, buna rağmen Türk Edebiyatının kısa hikâyelerde öncüsü olmasına rağmen hak ettiği değeri bulmamış bir edebi kişiliktir.

İncelenen hikâyelerde işlenen değerler, hikâyelerin iyiyi, güzeli parıltılı bir dille aktarması, kötülükleri ve bu kötülükleri yapanları ise anlatımı ile küçültmesi ve kaçınılması gereken kişi ve davranışlar olarak okura aktarması önemlidir. Bu şekilde anlatılan kişi ve olaylar okurun ruhunda fırtınalar estirmekte, benliğine kazınmaktadır. Değerlerin aktarımını ders kitaplarında tekdüze anlatım ile gerçekleştirilmeye çalışılmasının aksine hayatın içinden yaşananlarla aktarılması, okurun satırlar içinde kaybolması ve hikâyedeki kahramanların yaşadıklarını hissetmeleri ve bu anlatılanların okurun sadece hafızasına değil kalplerine de işleneceği düşünülmektedir.

Ömer Seyfettin'in yazımında bahsedilen özelliklerinden dolayı çocuk ve gençlere erişebilmesine olanak sağlamakta, hikâyelerindeki duygusal yoğunluk, hikâyelerdeki iyi karakterlerin çocuk ve gençlere katabilecekleri güzel davranış ve düşünceler eserlerin sadece

yazılı olarak değil kitle iletişim araçları, özellikle tiyatro oyunları yâda filmlerle gençlerle buluşturulması faydalı olacaktır. Medyanın rol modeller konusundaki olumsuzluklarını Ömer Seyfettin ve benzeri yazarların eserlerini işlemeleri ile giderilebileceği düşünülmektedir. Öğrenciler tarafından sergilenecek okullardaki tiyatro müsamereleri ile öğrencilerin bu değerleri kazanımlarının daha kolay olacağı düşünülmektedir.

Ömer Seyfettin'in dilinin sadeliği, anlaşılabilirliği her hikâyesinin çocuklar ve öğrenciler tarafından okunabilmesini sağlasa da incelenen eserler arasında şiddet unsuru içeren “Beyaz Lale” ve “Bomba” hikâyelerinin öğrencilere okutulmaması gerekmektedir. Bir Vasiyetname, Gurultu, Namus, Kesik Bıyık, Nezle Konu olarak ta öğrencilere uygun olmayan hikâyeleri de mevcuttur Ömer Seyfettin'in. Bu hikâyeler; Bir Vasiyetname, Gurultu, Namus, Kesik Bıyık, Nezle adlı eserleridir. Bu hikâyelerinin de öğrencilere okutulmasında bir fayda sağlamayacağı tespit edilmiştir.

Çalışmada, Ömer Seyfettin'in eserlerinin, MEB öğretim programı içinde yer alan değerlerin Sosyal Bilgiler öğretim programındaki yeri ve öğretim programındaki çabalara ek olarak değerler eğitiminde yapabileceği muhtemel katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen veriler, Ömer Seyfettin hikâyelerinin değerler eğitimi bakımından son derece önemli olduğunu göstermiştir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Ş.H. (2011) Yeni Lisan Hareketinin Yüzüncü Yılında Türkçe, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi C.CI sayı 715 s.3-10
- Akbaş, O. (2008). Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Akyüz, Y. (2012). *Türk Eğitim Tarihi. (Gözden Geçirilmiş 22. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Albez, C. (2009) Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları Bağlamında Ömer Seyfettin'in Eserlerindeki Çocuk İmgesi T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitim Ana Dalı Yüksek Lisans Tezi
- Almerico, Gina M. (2014). Building Character Through Literacy With Children's Literature. *Research in Higher Education Journal*, 26, 1-13.
- Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Eğitimi Sempozyumunun sonuç bildirgesi, 2011
- Arnett, J. J. (1995) Adolescents' Uses of media for Self- Socialization *Journal of Youth and Adolescence*, Vol.24, No:5
- Arslan, A. (2004). Medyanın Birey, Toplum Ve Kültür Üzerine Etkileri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 1-12.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2013). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Batur, Z. ve Yücel Z. (2012). Ahmet Efe'nin Çocuk Hikâyelerinde Değer Eğitimi ve Hikâyelerin Türkçe Eğitimine Katkısı. *Turkish Studies*, 7, 4, 1031-1049.
- Bornstein M. H. (Editör). (2002). Handbook of Parenting Second Edition Volume 5 Practical Issues in Parenting. Londra Lawrence Erlbaum Associates, Publishers
- Bozdoğan, A. (2007). Birinci Yeni Lisan Makalesini Milli Edebiyat Akımının

- Bildirgesi Olarak Okumak. *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11, 2, 251-266.
- Cihan, N. (2014). Okullarda Değerler Eğitimi ve Türkiye'deki Uygulamaya Bir Bakış, *Turkish Studies*, 9 (2), 429-436.
- Çavdarıcı, M. (2002) Türkiye'de Sosyal Değerlerin Aşınması Ve Kültür Sömürgeciliği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta
- Çepni, S. (2010). Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş, 5. Baskı, Trabzon: Ofset Matbaacılık.
- Çevik, Y. Y. (2014). *Türkçe Öğretim Programlarında Değerler ve Dede Korkut Hikâyeleri'nin Değerler Açısından İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Dağ, İ. ve Göktürk, T. (2014). Sınıf Yönetiminde Liderlik ve Liderliğin Sınıf Yönetimine Katkıları. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 27, 171-184.
- Dayanç, M. (2012). Millî Edebiyat Dönemi, Milliyetçi Edebiyat ve Millî Edebiyat Kavramı Üzerine Düşünceler. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 1, 91-103.
- Değer Yargıları*. (t.y.). 12 Temmuz 2015 tarihinde <http://www.felsefesinifi.com/?Bid=1505083> adresinden erişildi.
- Demir, A. (2012) Millî Kimlik İnşasında İleri Bir Hamle: Yeni Lisan, *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/4, Fall 2012, p. 1395-1403, Ankara
- Demir, S.B. ve Akengin, H. (2011). *Hikayelerle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi.

Demircioğlu, İ. H ((Ed.). (2014 a). *Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders ve alışma Kitabı (Birinci Kitap)*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Demircioğlu, İ. H ((Ed.). (2014 b). *Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders ve alışma Kitabı (İkinci Kitap)*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Demircioğlu, İ. H. (b) (Ed.). (2015). *Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Demirtaş, T. (2012).değerler eğitiminde edebi Ürünlerden Yararlanma: Nasreddin Hoca Fıkraları. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstiüsü, Sakarya.

Dilmaç, B. (2007). *Bir Grup fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.

Doğan, İ. (2004). *Toplum ve Eğitim Sorunları Üzerinde Felsefi ve Sosyolojik Tahliller*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Doğanay, A. (2011). Değerler Eğitimi, (Edt. Cemil Öztürk), *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.

Doğanay, A. Seggie, F.N. ve Caner, H.A. (2012). Değerler eğitiminde Örnek Bir Proje: Avrupa Değerler Eğitimi Projesi, *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim alışmaları Dergisi*, (2) 3, 73-86.

Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2011). *Karakter Eğitimi El Kitabı*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Encyclopaedia Britannica (2016) Encyclopaedia Britannica <http://global.britannica.com/topic/socialization> adresinden alınmıştır.

Erdal, K. (2009). Eğitim Değerleri Açısından ocuk Kitapları: Akademik Bakış. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 17.

Erkılıç, T.A. (2008) Felsefi Akımlar Ve Eğitim Felsefesi Akımları, Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayını No: 973,

Fidan, N. K. (2013). Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi: Nitel Bir Araştırma *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6, 3, 361-388.

Fyffe, L. Ian, H. Glen, P. (2004). [Issues and Concerns in Children's Values Education](#). Educating: Weaving Research into Practice: *2nd Annual International Conference on Cognition, Language and Special Education Bildirileri*. Surfers Paradise.

Geçgel, H.(2013) Yeni Bir Şiir Dili İnşasında Ömer Seyfetti'in Görüş ve Önerileri Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN <http://www.akademikbakis.org> 1

Gezer, Z. (Ed) (2010) Ömer Seyfettin Yalnız Efe (3. Baskı) İstanbul: Umut Yayıncılık San. Ve Tic. Ltd. Şti.

Göncü, B. (2012) , Programı Ömer Seyfettin'in Kısa Hikâye Sanatı İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Karşılaştırmalı Edebiyat Yüksek Lisans Yüksek lisans Tezi, 2012

Grusec, J. E. & Hastings, P. D. (2007). *Handbook of socialization: Theory and research*. New York: Guilford Press.

Güney, N. ve Aytan, T. (2014). Aktif Kelime Hazinesini Geliştirmeye Yönelik Bir Etkinlik Önerisi: Tabu. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5, 617-628.

Güven, İ. (Ed.). (2015). *Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Hacıoğlu, H. S. (2012) (ed) Ömer Seyfettin Seçme Öyküleri (3. Baskı) İstanbul: İskele Yayıncılık San.ve Tic. Ltd.Şti.

Hazel, W. H. (1981). *Social Studies Reform 1880-1980*. Colorado: Social Science Education Consortium.

Helping Your Child Become a Responsible Citizen. (2005). 20 Nisan 2015 tarihinde <https://www2.ed.gov/parents/academic/help/citizen/citizen.pdf> adresinden erişildi.

İslamoğlu, A, H. Alnıaçık, Ü. (2014), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı), 4. Baskı, Beta, İstanbul.

Karabulut, M. (Haz.) 2012, Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Karasar, N. (1999). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karavaş, E.(2009) Ömer Seyfettin'in Öykülerinde Çocuk ve Çocuk Eğitimi T.C. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Yüksek Lisans Tezi

Karatay, H. (2007). Değer Aktarımı Açısından Yerli Ve Yabancı Çocuk Edebiyatı Ürünleri. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Bildirileri*, 939-948.

Karatay, H. (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. *Turkish Studies*, 6, 1, 1398-1412.

Kaya, R. (2009) <https://modernwish.wordpress.com/2010/02/08/mubeccel-b-kiray-%E2%80%9Ccegli-agir-sanayiden-once-bir-sahil-kasabasi-1964%E2%80%9D-kuramsal-boyutlari/> adresinden alınmıştır.

Kıncal, R. Y. (2002). *Vatandaşlık Bilgisi*, Ankara: Mikro Yayınları.

- Kıncal, R.Y. (Ed.) (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kirschenbaum, H. (1992). A Comprehensive Model for Values Education and Moral Education, *Phi delta Kappa International Vol 73*, (10), 771-776.
- Kirschenbaum, H. (1994). *100 Ways to Enhance Values and Morality in Schools and Youth Settings*, Allyn and Bacon, Old Tappan, New Jersey.
- Koç, O ve Daşçioğlu Y.(2009) Batı Tarzı Hikâyesinin Doğuşu Ve Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ana Temalar *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 4 /1-I Winter 2009*
- Köstüklü, N. (Ed.). (2015a). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Köstüklü, N. (Ed.). (2015b). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Kuş, E. (2003). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Levend, A. S. (2010) *Türkçülük ve Milli Edebiyat*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Lybarger, M. (1983). Origins of the Modern Social Studies: 1900-1916. *History of Education Quarterly*, 23, 4.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev. O. Akınhay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MEB-C Milli Eğitim Bakanlığı. (1973). Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). *Resmi Gazete (24.06.1973)*, Sayı: 14574.

MEB-B Milli Eğitim Bakanlığı. (2011). *Milli Eğitim Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*, Karar Sayısı Khk/652, 3 Nisan 2015 tarihinde http://rdb.meb.gov.tr/mevzuat/652_khk.pdf adresinden erişildi.

MEB-A Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Dairesi. (2013). *2015 - 2019 Stratejik Plan Hazırlık Programı*. 13 Mayıs 2015 tarihinde http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_09/20035209_meb_20152019_stratejik_plan_hazirlik_programi.pdf adresinden erişildi.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, (Çev. Editörü: Selahattin Turan), Ankara: Nobel Yayınları.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2005a). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim Programı*, Karar Sayısı: 118. 25 Temmuz 2015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> adresinden erişildi.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2005b). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6-7. Sınıflar Öğretim Programı*, Karar Sayısı: 118. 25 Temmuz 2015 tarihinde <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> adresinden erişildi.

National Council for the Social Studies. (1997). *Position Paper: Fostering Civic Virtue: Character Education in the Social Studies*.

National Curriculum Standards for Social Studies. (2010). 10 Haziran 2015 tarihinde <http://www.socialstudies.org/standards> adresinden erişildi.

Öğülmüş, S. (1991). İçerik Çözümlemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 24, 1, 213-228.

Özden, Y. (2008). *Eğitimde Yeni Değerler*. (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Öztürk, C. Keskin S.C. ve Otluoğlu, R. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*, Ankara: Pegem Akademi.
- Ross, W. E. (2006). *The Social Studies Curriculum: Purposes, Problems and Possibilities*. (3. Baskı). New York: State University of New York Publications.
- Sarı, M. (2007). Demokratik Değerlerin Kazanımı sürecinde Örtük program: Düşük ve Yüksek “Okul Yaşam Kalitesi” ne Sahip İki İlköğretim okulunda Nitel Bir Çalışma, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Sıkı, R. (2011) Türkiye’de Çocuk Ve İlgencek Edebiyatı Yayıncılığı: 2000-2009. Uzmanlık Tezi, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler Ve Yayımlar Genel Müdürlüğü
- Sucu, A. Ö. (2013). Kültür Aktarımında Edebiyat Eğitiminin Önemi. *Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi Bildirileri*. Saraybosna: International Burch University.
- Tavşancıl, E. ve Aslan E. (2001). İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri. Epsilon Yayınları: İstanbul.
- Titus, D. N. (1994). Values Education in American Secondary Schools. *Paper presented at the Kutztown University Education Conference (Kutzt.A, PA, September 16, 1994)* ED 381 423
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi İslam Ansiklopedisi (2007) , cilt: 34, sayfa: 80-82
- Ulusoy, K ve Arslan, A. (2014). Değerli Bir Kavram Olarak “Değer ve Değerler Eğitimi”, (Editörler: Refik Turan ve Kadir Ulusoy), *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.
- Uusoy, K. ve Dilmaç, B. (2012). *Değerler Eğitimi*, Ankara: Pegem Akademi.

U.S. National Library of Medicine, (2003) Impact of media use on children and youth
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2792691/> Web adresinden alınmıştır

Ülger, S. (Ed.). (2013a). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. Sınıf 1. Kitap (Ders ve Çalışma Kitabı)*.
Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.

Ülger, S. (Ed.). (2013b). *İlköğretim Sosyal Bilgiler 4. Sınıf 2. Kitap (Ders ve Çalışma Kitabı)*.
Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.

Yazar, T. Yelken, T.Y. (2013). İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitiminin
Mevcut Durumunun Öğretmen Görüşlerine Göre Belirlenmesi. *Uluslararası Avrasya
Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 4, 44-58.

Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-
522.

Yazıcı, M. (2013) Toplumsal Değişimler ve Sosyal Değerler, Turkish Studies –
International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or
Turkic Volume 8/8 Summer 2013, p. 1489-1501,

Yazıcı M. (2014). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri, Fırat
Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt: 24, Sayı: 1, Sayfa: 209-223,

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2011). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri.
Ankara: Detay Yayıncılık.

Yüksel, G.T. (2008) Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı 9-11 Yaş Grubu Çocukları İçin Ömer
Seyfettin'in Öyküleriyle İlgili Bir Değerlendirme T.C. Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

Weiss M. Hamilton M. (2005) Children Tell Stories: Teaching ND Using Story Telling in

the Classroom Richard C Owen Pub; illurated edition (April 1990)

Zamillo, J. J. (2008). *Definitions of Social Studies*. Boston: Allyn & Bacon.

